

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**KORE SAVAŞI SIRASINDA
TÜRKİYE'DE YAŞANAN SOSYAL VE
EKONOMİK GELİŞMELER**

Hatice ÜNAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
MAYIS-2022**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**KORE SAVAŞI SIRASINDA
TÜRKİYE'DE YAŞANAN SOSYAL VE
EKONOMİK GELİŞMELER**

**DANIŞMAN
JÜRİ
JÜRİ**

**: Doç. Dr. Mustafa Edip ÇELİK
: Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI
: Doç. Dr. İsa KALAYCI**

Hatice ÜNAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
MAYIS-2022**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KORE SAVAŞI SIRASINDA TÜRKİYE’DE YAŞANAN
SOSYAL VE EKONOMİK GELİŞMELER**

Hatice ÜNAL

Danışman : Doç. Dr. Mustafa Edip ÇELİK

Yıl : 2022, Sayfa: 60+X

Jüri : Doç. Dr. Mustafa Edip ÇELİK (Başkan)
: Doç. Dr. Cengiz ŞAVKILI (Üye)
: Doç. Dr. İsa KALAYCI (Üye)

II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünya güç dengeleri değişmiştir. Dünya 2 bloğa ayrılmış, Batı Bloğunu ABD, Doğu Bloğunu ise SSCB oluşturmuştur. Bu değişen dünyaya ayak uydurmak isteyen Türkiye 1946 yılında çok partili hayata geçmiştir. 1950 yılında ise DP iktidar oldu. DP’nin kültürel politikaları CHP’nin kültür politikalarından farklı idi. Özellikle ABD’den aldığı Truman Doktrini ve Marshall Yardımı ile ABD ile yakın ilişkiler kurmuştur, bu ilişkiler sonucu Amerikan kültürü toplumu etkilemeye başlamıştır. Bu durum eğitim, sanat ve sosyal hayatın hemen hemen her alanda kendini hissettirmiştir.

Kore Savaşı, 1950 yılında başlamasıyla dünyada yeniden bir kargaşa yaşanmıştır. ABD ve SSCB arasında büyük bir güç savaşı başlamıştır. Kore Savaşında ABD güneyi desteklerken, SSCB kuzeyi desteklemiştir. BM’nin çağrısı üzerine Türkiye’de bu çağrıya cevap vererek savaşa katılmıştır. İlk olarak 4500’lik bir birliği Güney Kore’ye göndermiştir. Savaşın bittiği tarihe kadar Türkiye sürekli Kore’ye asker göndermiştir.

Savaşın başladığı yıl da Türkiye’de ise iktidar değişikliği olmuştur. Tek partili hayattan, çok partili hayata geçiş yapılmıştır. Adnan Menderesin iktidara gelmesiyle birçok alanda ise yenilikler yaşanmıştır. Demokrat Parti Hükümeti ekonomi alanında liberalizmi benimsemiştir. Yabancı sermayenin ülkeye girişi ile ilgili çalışmalar yapmış ve bu konuya büyük önem vermiştir. Tarım alanında ise alınan Marshall Yardımları ve Ziraat Bankasının vermiş olduğu krediler ile tarım alanında ilerleme kaydedilmiştir. Tarımda yaşanan makineleşme, tohum ıslahı, boş arazilerin tarıma açılmasıyla tarımda büyük canlılık yaşanmıştır.

Türkiye’de savaş yıllarında ekonominin yanısıra sosyal hayatta da değişiklikler olmuştur. Özellikle eğitim alanında ilerleme kaydedilmiştir. CHP döneminde kurulan Köy Enstitüleri eğitim alanında önemli hizmetler vermiştir. CHP’nin iktidar olduğu dönemde, Köy Enstitülerinin kapanması ile uzak bölgelerdeki yerlerde eğitimin verilmesi zorlaşmıştır. DP döneminde ise birçok uzak köylere, yerleşim yerlerine eğitim götürülmüştür. İlköğretime büyük önem verilmiştir. Aynı zamanda meslek ve teknik liselerde hem uygulamalı hem teorik eğitim alanında ilerlemiştir. Üniversitelerin ise sayısı bu dönemde artmıştır. Sadece eğitim alanında yenilikler olmamış sinema, tiyatro, müzik alanında ise büyük bir ilerleme yaşanmıştır. Birçok film çekilmiş, birçok tiyatro oyunu sahnelenmiştir. Sosyal hayatta Türkiye, ABD’den etkilenmiştir. ABD’de yükselişte olan müzik tarzları Türkiyede’de büyük ilgi görmüştür. Günlük yaşam tarzında, Kılık kıyafette, eğlence alanında ABD’nin etkisi olmuştur. Türkiye savaş yıllarında hem iyi hem de kötü olaylarla karşılaşmıştır. Türkiye’nin savaşa katılmasıyla NATO’ya üyeliği kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kore Savaşı, DP Parti, Ekonomi, Sosyal Hayat, Eğitim.

**DEPARTMENT OF REPUBLIC HISTORY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**KOREAN WAR LIVED DURING SOCIAL AND
ECONOMIC DEVELOPMENTS IN TURKEY**

Hatice ÜNAL

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Mustafa Edip ÇELİK

Year : 2022, Pages: 60+X

**Jury : Assoc. Prof. Dr. Mustafa Edip ÇELİK (Chairperson)
: Assoc. Prof. Dr. Cengiz ŞAVKILI (Member)
: Assoc. Prof. Dr. İsa KALAYCI (Member)**

II. World power balances have changed after World War II. The world was divided into 2 blocks, the West Block was the USA and the Eastern Block was the USSR. Who want to keep pace with this changing world, Turkey has been realized in 1946, multi-party system. In 1950, DP came to power. DP's cultural policies were different from CHP's cultural policies. Especially with the Truman Doctrine and Marshall Aid from the USA, it established close relations with the USA, as a result of these relations, the American culture started to affect the society. This situation has made itself felt in almost every field of education, art and social life.

With the beginning of the Korean War in 1950, the world was once again in turmoil. A great power war has started between the USA and the USSR. While the USA supported the south in the Korean War, the USSR supported the north. Upon the UN's call, Turkey responded to this call and joined the war. First, he sent a unit of 4500 to South Korea. Until the end of the war, he constantly sent soldiers to Korea.

In the year the war started, there was a change of power in Turkey.

A transition has been made from a single-party life to a multi-party life. With Adnan Menderes coming to power, innovations were experienced in many areas. The Democratic Party Government adopted liberalism in the field of economy. He carried out studies on the entry of foreign capital into the country and gave great importance to this issue. In the field of agriculture, progress has been made in the field of agriculture with the Marshall Aids received and the loans given by Ziraat Bank. With the mechanization in agriculture, seed improvement, and the opening of empty lands to agriculture, great vitality has been experienced in agriculture.

During the war years in Turkey, there were changes in the social life as well as the economy. Progress has been made, particularly in the field of education. Village Institutes established during the CHP period provided important services in the field of education. In the period when the CHP was in power, with the closure of the Village Institutes, it became difficult to provide education in remote areas. During the DP period, education was brought to many remote villages and settlements. Great importance was attached to primary education. At the same time, he has advanced in both practical and theoretical education in vocational and technical high schools. The number of universities increased during this period. Not only innovations in the field of education, but also great progress has been made in the fields of cinema, theater and music. Many movies have been shot and many theater plays have been staged. In social life, Turkey has been influenced by the USA. Music styles that are on the rise in the USA have attracted great attention in Turkey. The USA has had an impact on daily life style, dress and entertainment. Turkey has faced both good and bad events during the war years. With Turkey's participation in the war, its membership in NATO was accepted.

Keywords: Korean War, DP Party, Economy, Social Life, Education

ÖN SÖZ

Hazırlanan bu tez çalışmasında 1950-1953 yılları arasında Türkiye’deki ekonomik ve sosyal hayatın oluşumu, değişimi, siyasetin ekonomik ve sosyal hayata olan etkisi incelenmiştir. Savaş, birçok ülke için birçok olumsuz şartlar getirmiştir. Kore Savaşı ise ülke sınırları dışında gerçekleşmiş olmasıyla ciddi önem arz etmektedir. Türkiye, ilk defa ülke sınırları dışına, askerini göndermiştir. Bu yıllarda, savaşın Türkiye’nin ekonomisine ve sosyal hayatına etkisi araştırılmıştır. Bu tez çalışmasında yayınlanan yerel, ulusal gazeteler, kitaplar, tezler, makaleler incelenmiştir. Araştırmış olduğum kaynaklar, 1950-1955 ve 1950-1960 yıllarını daha çok kapsamaktaydı. Sadece savaş yıllarının incelendiği sınırlı kaynaklar mevcuttu. Tez çalışmamda, o günün yerel ve ulusal gazeteleri, konuyla ilgili bilgiler vermektedir. Türkiye’nin ekonomik yapısının bilinmesi, ülkenin ne durumda olduğu hakkında da bilgi vermektedir. Bu çalışmanın yazımında bana yardımda bulunan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mustafa Edip Çelik hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Hatice ÜNAL
Kahramanmaraş-2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
EKLER LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Amacı	1
1.2. Tezin Soruları.....	2
1.3. Tezin Önemi.....	2
1.4. Tezin Sınırlılıkları	2
1.5. Tezin Bilim Hayatına Katkısı	2
1.6. Konu ile İlgili Önceki Araştırmalar	3
2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE’NİN ALDIĞI YARDIMLAR VE EKONOMİK YAPISI.....	4
2.1. Truman Doktrini	4
2.2. Marshall Planı	5
3. KORE SAVAŞI	8
3.1. Kore Savaşı’nın Sebepleri.....	8
3.2. Kore Savaşı’nın Başlaması	9
3.2.1. Kunuri Muharebeleri	11
3.2.2. Kumyangjang-Ni Muharebesi: (25-27 Ocak 1951)	12
3.2.3. Vegas Muharebesi: (28-29 Mayıs 1953).....	13
3.3. Kore Savaşı’nın Sonucu.....	14
3.4. Kore Savaşı’na Türkiye’nin Katılması	15
3.5. Kore Savaşı’na Asker Gönderilmesine Muhalefetin ve Halkın Tepkisi.....	16
3.6. Türkiye’nin NATO’ya Girişi	19
4. KORE SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE’DEKİ EKONOMİK DURUM	21
4.1. Bütçe Hesaplamaları	22
4.2. Sanayi.....	23
4.3. Tarım.....	24
4.4. Dış Ticaret.....	28
5. KORE SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE’DE SOSYAL HAYAT.....	30
5.1. Eğitim.....	30
5.1.1. Köy Enstitüleri	30
5.1.2. Anaokulu	35
5.1.3. İlköğretim	35
5.1.4. Ortaöğretim	39
5.1.5. Mesleki ve Teknik Lise	40
5.1.6. Yükseköğretim	41
5.1.7. Din Eğitimi	42
5.2. Tiyatro	43
5.3. Sinema.....	45
5.4. Müzik	47
5.5. Opera.....	48

5.6. Güzellik Yarışmaları	49
5.7. Kıyafet ve Moda.....	49
5.8. Basın-Yayın	51
SONUÇ.....	55
KAYNAKLAR	57
ÖZ GEÇMİŞ	
EKLER	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Kunuri Muharebelerinde Türk Birliğinin Kaybı	12
Tablo 4.1. 1950-1953 Arası Bütçe Göstergeleri (Milyon TL).....	22
Tablo 4.2. :1950-1960 Yıllarında Türkiye'nin Tarımsal Üretimin Göstergeleri	25
Tablo 4.3. Marshall Yardımı ile İllere Verilen Traktör Sayıları (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi	26
Tablo 4.4. T.C. Ziraat Bankası Tarafından Çiftçilere Verilen Tarım Kredi Miktarları (1950-1953)	27
Tablo 4.5. Türkiye'nin Dış Ticareti 1950–1953	29
Tablo 5.1. Köy Enstitülerinin kuruluş yerleri ve açılış tarihleri	33
Tablo 5.2. 1950-1953 Yıllarında Ana Okullarında Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	35
Tablo 5.3. 1950-1953 Yıllarında İlköğretim Alanındaki Sayısal Görünüm)	39
Tablo 5.4. 1950-1953 Yılları Arasında Mesleki ve Teknik Eğitimde Okul Sayıları	41
Tablo 5.5. 1950-1953 Yılları Arasında Yüksek Öğrenim Öğrenci Sayılarında Gelişmeler	42
Tablo 5.6. 1950-1953 Yılları Arasında Şehir Tiyatrolarında Sergilenen Oyunlar	44
Tablo 5.7. 1950-1952 Yılında Yapılmış Tarihi Filmler.....	47
Tablo 5.8. 1950-1953 Yıllarında Devlet Operası'nda Sahnelenen Eserler.....	48

EKLER LİSTESİ

- EK I : Kore Savaş'ına Gidecek İlk Türk Kafilesi
- EK II : Kore Savaş'ına Gidecek İlk Türk Kafilesinin Vapurdan İnişi
- EK III : Kunuri Savaşları Kahramanlığından Ötürü Türk Tugay Komutanı General Tahsin Yazıcı'ya Kore BM Ordusu Komutanı General Walker Tarafından Takılan Madalya
- EK IV : Türk Askerinin Kore'de Bir Tepeye İlerleyişleri
- EK V : Kore Savaş'ına 4500 Kişilik Türk Birliğini Katılımını Bildiren Gazete Haberi
- EK VI : Kunuri Muharebeleri Sonra Türk Birliklerinin Hatta Çekilişi
- EK VII : Kore'deki Kahraman Türk Askeri
- EK VIII : 1951 Yılında Vatan ve Namık Kemal Filmi
- EK IX : Ateşten Gömlek Filmi (1950)
- EK X : 1951 Yılında Basılan 1 Kuruş
- EK XI : 1951 Yılında Basılan 5 Kuruş
- EK XII : 1951 Yılında Basılan 10 Kuruş
- EK XIII : 1950-1951 Eğitim-Öğretim Yılı İlkokul Diploması
- EK XIV : Köy Enstitüsü
- EK XV : Hasanoğlu Köy Enstitüsü

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
BM	: Birleşmiş Milletler
C	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
Dr.	: Doktor
GSMH	: Gayri Safı Milli Hasıla
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İ.İ.B.F.	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NATO	: North Atlantic Tready Organization (Kuzey Atlantik Paktı)
S.	: Sayı
s.	: sayfa sayısı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SBF	: Siyasal Bilimler Fakültesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

1. GİRİŞ

Kore, Uzak Doğu'da, önemli bir jeopolitik noktada yer almaktadır. Bu önemli jeopolitik nokta II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk sıcak çatışma bölgesi olmuştur. Kuzey Kore'nin, Güney Kore'ye 25 Haziran 1950'de saldırmasıyla savaş başlamıştır. Aynı coğrafyada aynı ırkın müntesipleri, birbirine düşman iki farklı ideolojiyi benimsemişlerdir.

Türkiye bu dönemde 27 yıllık tek partili iktidardan çok partili döneme geçmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nden iktidarı devralan DP için Kore Savaşı, iktidara gelişiinde yaşadığı en önemli olaydır. Türkiye ise BM'nin Kore'ye yardım etme çağrısı üzerine, Kore'ye 25 Temmuz 1950'de asker göndererek savaşa katılmıştır. Savaşta kendisine destek verilmesini bekleyen ABD'nin yanına giden ilk ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Bu gelişmelerden sonra Türkiye, 1952 yılında NATO'ya üye olmuştur.

Türkiye II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkarmış olduğu, ekonomik, siyasal ve sosyal sonuçlarının etkisi altında kalmıştır. Türkiye daha çok ekonomik sonuçlardan olumsuz yönde etkilenmiştir. DP iktidarıyla birlikte yeni bir yapılanmaya doğru bir yol çizen Türkiye, Amerika'nın ön planda olması da toplumu etkileyen en önemli faktörlerden biri olmuştur.

1950-1953 yıllarında, dönemin ekonomi politikalarının temelinde devletçi ekonomiden liberal ekonomiye geçiş, tarım sektörüne öncelik verme, sanayileşmeyi özel sektör öncülüğünde gerçekleştirme ve dış ticarete liberalleşme yoluna gitme vardır.

Bu çalışmada ayrıca, DP'nin eğitim kurumlarına karşı yaklaşımı ve eğitim politikaları üzerinde durulmuştur. DP döneminin eğitim anlayışı, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'den farklı olmuştur. Ayrıca DP, din eğitimi ile ilgili olarak da iktidara gelmeden önce sözler vermiş ve iktidara gelince öncelikli konularından biri din eğitimi olmuştur. CHP'nin başlattığı seçmeli din dersleri zorunlu hale getirilmiş, özellikle din eğitimi köylü vatandaşların ilgisini çekmiştir. CHP ve DP'nin eğitim politikaları birbirinden farklı olmuştur.

1950-1953 yılları arasındaki sosyal ve ekonomik politikalar bu çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda tezin amacı 1950-1953 yıllarında uygulanan sosyal ve ekonomik politikaların ne olduğunun, nasıl bir seyir izlediğinin, halka etkisinin ne olduğunun tespit edilmesidir. 1950-1953 yılları arasındaki sosyal ve ekonomik gelişmelerin incelenmesi çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Çalışmada ilk önce Kore Savaşı, savaşın başlaması, sonuçlanması, Türkiye'nin aldığı yardımlar, ekonomik hayatı ve sonrasında sosyal hayat incelenmektedir.

1.1. Tezin Amacı

Kore Savaşı, birçok devleti etkileyen bir savaş olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra yenedünya düzeni kurulmuştur. Bu yeni düzene, birçok ülke uymaya çalışmıştır. Soğuk çatışmaların, kutuplaşmaların olduğu dünyada, bir sıcak çatışma patlak vermiştir. Kore Savaşı, bu değişen dünya düzeninde birçok ülkenin tekrar savaş halinde olmasına neden olmuştur. Türkiye ise bu savaşa asker göndererek katılmıştır.

Kore Savaşı'nın olduğu yıllarda, Türkiye'de yaşanan gelişmelerin neler olduğu, savaşın ülke ekonomisini ne şekilde etkilediği, sosyal yaşamın ne durumda olduğu bu tez çalışmasında amaçlanmıştır. O yıllarda halkın, devletin durumunun bilinmesi, ekonomideki olumlu ve olumsuz dalgalanmaların etkisi, gündelik yaşamın ne şekilde işlediği, tez konusunun amaçlarından olmuştur. 1950-1953 yıllarında, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal durumunun bilinmesi amaçlanmıştır.

1.2. Tezin Soruları

Yazılan bu tez çalışması;

1. Türkiye neden Kore Savaş'ına dahil oldu?
 2. Ülke sınırları dışına asker göndermek doğru bir karar mı oldu, bu duruma siyasetin ve halkın tepkisi ne oldu?
 3. II. Dünya Savaş'ından sonra dünya ekonomik sıkıntılar içerisinde iken Türkiye'nin asker göndermesi ekonomiyi nasıl etkiledi?
 4. Kore Savaş'ının Türkiye'nin sosyal yapısını nasıl etkiledi?
- Sorularına cevap aranmıştır.

1.3. Tezin Önemi

II. Dünya Savaş'ından sonra dengeler değişmişti. Dünya artık doğu ve batı olmak üzere iki kutba ayrılmıştı. Ülkeler ise bu kutuplaşan dünyaya uyum sağlamak istemiştir. II. Dünya Savaş'ından sonra, artık Soğuk Savaş dönemi başlamıştır. Kore Savaşı ise, soğuk savaşın olduğu dönemde sıcak atışma olmuştur. Birçok ülke Kore üzerinden savaşımıştır. Kore Savaş'ına Türkiye de katılmıştır. II. Dünya Savaş'ının etkileri devam ederken, Türkiye Kore Savaş'ına asker göndermiştir. Bu savaşın Türkiye için olumlu ve olumsuz sonuçları, savaş yıllarında savaşın halk üzerindeki etkileri, ekonomi üzerindeki etkisinin kapsamlı şekilde araştırılması ve o yılların bu yönlerinin bilinmesi önemli olmuştur. Bazı yeniliklerin bu dönemde olması da bu yılların araştırılması açısından önemlidir.

1.4. Tezin Sınırlılıkları

Kore Savaşı ve Türkiye'ye etkileri konusunda birçok makale, tez, kitap yazılmıştır. Bu eserler genellikle Kore Savaş'ını ve Türkiye'ye olan siyasi, askeri yönlerini ele almıştır. Türkiye'nin ise savaş yıllarındaki ekonomik ve sosyal hayatın yapısı ile ilgili sınırlı sayıda çalışmalar mevcuttur. Konu hakkında kaynaklar da sınırlı olduğu için gazeteler, dergiler önemli kaynaklar olmuş ve konuyla ilgili daha geniş bilgi vermektedir. Konuyla ilgili yazılan makaleler, tezler, kitaplar ve dergiler daha geniş aralıklı yılları ele almıştır. Bu durumdan dolayı tezin bazı sınırlılıkları olmuştur.

1.5. Tezin Bilim Hayatına Katkısı

1950-1953 yıllarında Türkiye'nin durumuna dair yapılan önceki çalışmalarda daha çok siyasi, askeri konular üzerinde durulmuştur. Sadece bu yıllar değil 1950-1955 ve 1950-1960 yılları daha çok makale, tez, kitaplara konu olmuştur. Yine bu yıllarda da Türkiye'nin siyasi, askeri yapısı üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Kore Savaş'ının olduğu yıllarda Türkiye'nin ekonomisi ve sosyal hayatı mevzularına pek değinilmemiştir.

1950-1955 yılları değil de sadece savaş yıllarının ekonomisinin ve sosyal hayatının ayrıntılı bir şekilde bilinmesi, o yılların psikolojisini anlamak için önemlidir. Geçmişte yaşanan olaylar, günümüze de etki etmektedir. O yılların ekonomisinin, sosyal hayatının, eğitime getirilen yeniliklerin, gündelik hayatın ne şekilde işlediği o yılların araştırılmasında önemlidir. 1950-1953 yıllarında Türkiye'nin ekonomisinin ve sosyal yaşamının ayrıntılı bir şekilde bilinmesi, bilime katkı sağlamaktadır.

1.6. Konu ile İlgili Önceki Araştırmalar

Kore Savaşı ve Türkiye'nin bu savaşa katılımı ile birçok makale, tez, kitap ve dergi yazılmıştır. Kore Savaşı'nı anlatan Serkan Sipahi'nin Yüksek Lisans Tezinde geniş bilgiler yer almaktadır. Sadece Kore Savaşı değil bu savaşın kamuoyuna yansımaları geniş şekilde anlatılmıştır.

Kore Savaşı ve Türkiye'nin NATO'ya giriş aşamalarını Abbas Balcı "Türkiye'nin NATO'ya Giriş Süreci ve Etkileri" adlı yüksek Lisans Tezinde aşama anlatmıştır. Türkiye açısından NATO'ya üye olma durumu çok önemli bir meseledir. Bu tez çalışmasında ise NATO hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir.

Kore Savaşı'nın olduğu yıllarda Türkiye'nin sosyal hayatı hakkında İlbeyi Özer'in "Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat" adlı eserinde geniş bilgiler yer almaktadır. O yıllarda Türkiye'deki eğitim ve kültür hayatından, ekonomi ve sosyal politikalardan, din ve siyasetten, gündelik hayattan ve bu değişimlerden geniş şekilde bahsedilmektedir. Sadece sosyal hayat ile ilgili değil, Türkiye'nin Kore Savaşı'na ve NATO'ya katılma sürecinden bahsedilmiştir.

1950-1953 yıllarının eğitim anlayışı ile ilgili Zehra Taşdöven'in "Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı" adlı çalışmasında bilgi vermiştir. İlkokul, anaokulu, meslek liseleri ve üniversiteler hakkında önemli bilgiler verilmiştir.

2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE’NİN ALDIĞI YARDIMLAR VE EKONOMİK YAPISI

2.1. Truman Doktrini

Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla kutuplaşan dünya, iki süper gücün yani ABD ile SSCB'nin kendi ekseninde etrafında taraftar ve etki alanı oluşturmaya başlamasına tanık olmuştu. Savaş sona ermeden Amerika’da toplanan konferansta kapitalist sistemin dünyada yaygınlaşması yönündeki Bretton Woods kararları alınmıştı. Bu sisteme göre, dünya ticaretini serbestleştirecek uluslararası ticari ve mali sistem kurulacak ve IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlarla bu sistem yürütülecekti.¹

SSCB ve Türkiye arasındaki ilişkilerde kuvvet dengesizliğinden doğan sorunlar 1950’lerin sonuna kadar, Türkiye için endişe kaynağı olmaya devam etmiştir. Bundan dolayı, Türkiye 1945-1946’daki SSCB isteklerinden ve tehditlerinden sonra Batı’ya yaklaşmış ve Batılı devletlerle ilişkilerini önemli bir biçimde geliştirmiş, bütün dış politika temellerini Batı ile iş birliği ilkesi üzerine inşa etmiştir.²

ABD ve Sovyet Rusya, kurulan yeni dünya düzeninde etkinliklerini artırmak için kendilerine taraftar bulmaya çalışmış, yakından ilişki kurdukları ülkeleri siyasi, askeri ve ekonomik yönden desteklemişlerdi. Verilmiş olan bu desteklerin ardındaki temel amaç, az gelişmiş ülkeleri kalkınma ve yardım adı altında denetimleri altına almak istemeleri olmuştur.³

ABD Başkanı Truman, Türkiye ve Yunanistan’ın bağımsızlıklarının özgür bir dünya için önemli olduğunu vurgulamış, bunun ardında 400.000 dolarlık yardım için kongreye başvuruda bulunmuştur. Kongre üyeleri bu duruma sıcak bakmamıştır. Çünkü Türkiye ve Yunanistan’ın demokratik rejimlerle yönetilmediğini, 2.Dünya Savaşı’nın hemen ardından gereksiz yere dışarıya para aktarımı yapılmaması gerektiğini savunarak bu teklife karşı çıkmışlardır. Savaş esnasında Türkiye’nin müttefiklerin yanında yer almadığı ise sürekli konuşulmuştur.⁴

75 numaralı yasa Türkiye ve Yunanistan’a yapılacak olan yardımı öngören yasadır. Bu yasanın ilk cümlesinde “Mademki Türkiye kendi ulusal bütünlüğü ve bağımsızlığını koruyabilmek için Amerika’dan yardım talebinde bulunmuştur.” İfadesi bu talebin ya da davetin Türkiye’den geldiğini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Bir başka ifadeyle bu yardımın zorla yapılan bir yardım olmadığının güç kullanılarak baskı altında yapılmadığının aksine bir yardım çılgınlığına gösterilen iyi niyet tepkisi olduğu belirtilmiştir.⁵

Türkiye’nin bulunduğu coğrafya oldukça kritik bir noktadadır. Hem SSCB’nin yayılmacı politikası hem de ABD’nin Ortadoğu ve Doğu Akdeniz’deki SSCB tehdidini engellemesi bakımından önem arz etmektedir. Türkiye’nin bulunmuş olduğu konum, Amerika’ya Türkiye’ye yardım etmeye iten Sovyet tehdidinden ziyade bu olmuştur. Bu

¹ İrem Yücel, Marshall Planı ve Türkiye ‘ye Etkisi (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), s.4.

² Kaan Kutlu Ataç, “70.yılında Truman Doktrini: Türkiye ve Soğuk Savaş”, Ortadoğu Etütleri 8/1, (2016), 107.

³ Mahmut Akkor, “İkinci Dünya Savaşı’nın Sonu ve Truman Doktrini’nin Ortaya Çıkışı”, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi 2/2 (2017), 1.

⁴ Akkor, “Truman Doktrini’nin Ortaya Çıkışı”, 1.

⁵ Levent Kalyon, “ Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz ”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 6/11,(2010), 12.

kadar önemli bir coğrafyada bulunan ülkenin Sovyet Rusya etkisine geçmesi elde bulunan kaynakların ve bulunduğu jeopolitik gücün rakibe kaptırılması demektir.⁶

ABD Başkanı Truman’a göre, Türkiye’nin Amerika’nın ilgisini hak ettiğini söylemiş ve Türkiye’nin ABD ve Batı açısından önem arz ettiğini ifade etmiştir. Yine Truman’a göre, “İktisadi ve bağımsız açıdan kararlı bir ülke olarak, Türkiye’nin geleceği, Yunanistan’ın geleceği kadar önem arz etmektedir.” Türkiye’nin içinde bulunduğu durumun Yunanistan kinden daha farklı olduğuna ve savaş esnasında Amerika ve İngiltere’den, Türkiye’ye malzeme yardımında bulunulduğu belirten Başkan Truman, “Yine de Türkiye bizim vereceğimiz desteklerimize ihtiyaç duymaktadır. Savaştan itibaren Türkiye, bütünlüğünün sağlanması için önemli olan yenileşmeyi gerçekleştirebilmek için Amerika ve İngiltere’den ek yardımlar talep etmiştir. Bu durum ve bütünlük, Ortadoğu’da düzenin korunması için gereklidir. İçinde bulunduğu zor durumdan dolayı İngiltere Hükümeti Türkiye’ye artık mali ve ekonomik yardımda bulunacağını bize haber vermiştir. Türkiye de Yunanistan gibi ihtiyacı olan yardımları almalıdır, Amerika ise bunu vermelidir. Bu yardımları sağlayabilecek tek ülke biziz.” ifadeleriyle kongreyi ikna etmeye çalışmıştır.⁷

Truman, Orta Doğu’daki devletlerin ABD’den yardım istemesi halinde bir seçim yapmaları ve bir zümrenin baskısı altında mı yoksa demokrasi kurallarıyla mı yaşamak istediklerine göre hareket etmeleri gerektiğini sözlerine eklemişti. Truman’ın bu nutkundan sonra Yunanistan’a 300 milyon, Türkiye’ye 100 milyon dolar askeri yardım kararı alınmıştı. Truman, bu nutkunda devletlerin Birleşik Devletlerini mi yoksa Sovyetler Birliğini mi tercih ettiklerini yönetim şekilleriyle göstermelerini istemiş ve Amerika’nın sağlayacağı yardımlardan ancak demokrasiyi ve serbest ticareti seçerek yararlanabileceklerine vurgu yapmıştı. Truman’ın bu konuşması Soğuk Savaşın iki farklı ideoloji üzerindeki gerilimine dikkat çekmişti.⁸

Amerika tarafından verilen bu yardımları Türk Hükümeti, kamuoyu ve basının büyük bölümü memnuniyetle karşılamıştır. Bu yardımlar hem devam eden Sovyet Rusya tehdidi karşısında, Amerika ile iş birliği yapmak yoluyla güven artırıcı bir rol oynayacak, hem de ordunun yenileşmesine ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Bu durum Türkiye’nin yalnızlığına da son verecektir.⁹

Temelinde ekonomik yardım hedeflenen Truman Doktrini, 1950’li yıllar ile birlikte dünyayı iki kutba ayıran Amerika ve Sovyet Rusya mücadelesini tetikleyen bir gelişme olarak ortaya çıkacaktı. Soğuk Savaş dönemi 1990 yılına kadar belli yoğunluklarla devam etmiştir. Özellikle de Balkanlardaki bölünme ile Truman Doktrini arasında yakın bir ilişki vardır. Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan’ın, Amerika koruması altına girdiği düşünülmektedir.¹⁰

2.2. Marshall Planı

2.Dünya savaşı sırasında devletler üretimlerinin büyük bir bölümünü askeri alana kaydırmışlardır ve bundan dolayı sivil sektöre ise müdahale etmişlerdir. Bu durum bir taraftan verimliliği azaltırken bir yandan da çok fazla alanda kıtlığa neden olmuştur.

⁶ Bilgehan Bülbül, Marshall Planı ve Türkiye’de Uygulanışı (1948-1957),(Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2006), 15.

⁷ Barış Ertem, “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Balıkesir, 12/21 (2009), 387.

⁸ Yücel, Marshall Planı ve Türkiye’ye Etkisi, 7.

⁹ Kalyon, “Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz”, 13.

¹⁰ Akkor, “Truman Doktrini’nin Ortaya Çıkışı”, 12.

Ayrıca askeri alana yönelmeleri de olumsuz sonuç vermiş, üretilen malzemeleri kendileri kullandıkları için, sadece giderler artmış, gelir kısmı boş kalmıştır.¹¹

5 Haziran 1947’de, ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, Harvard Üniversitesin ’de yapmış olduğu bir konuşmasında, Avrupa’ya yardım planlarının ilk belirtilerini vermiştir. Bu yardım planı daha sonra kendi adıyla anılacaktı. Dışişleri Bakanı Marshall konuşmasında kısaca, Avrupa devletlerinin ekonomik kalkınmasını planlamak için bir araya gelmelerini istemiş ve ortak bir plan hazırlanırsa ABD’nin yardım ve desteğini esirgemeyeceğini belirtmiştir.¹²

Türkiye’nin Marshall Planı’ndan yardım alması başta Amerikan hükümetince pek de destek görmemişti. Türkiye’nin 615 milyon dolarlık yardım talebine, Amerikalı uzmanlar savaş yıkımı yaşamadığı gerekçesiyle karşı çıkmışlardı. Ayrıca Türkiye’nin altın ve döviz rezervi ile bütçe dengesinin diğer 15 Avrupa devletine göre daha iyi durumda olması, Türkiye’nin yardımdan sadece kalkınma için gerekli malzemeyi satın alması yönünde ilerletmişti.¹³

Türkiye, savaşa katılan devletlere göre ekonomisi daha iyi durumundaydı. Bu nedenle, ilk aşamada yardım edilecek ülkeler kapsamında akla gelen bir ülke olmamıştı. Türkiye’nin yardım kapsamına alınmamasından hükümet suçlanmıştı. Türkiye, tekrar yardım için başvuruda bulunmuştur. Siyasi iktidar için bu ekonomik yardım önemliydi ve alınmalıydı.

Tarımda üretimde bir düşüş yaşanmış ve bu durum sanayi de hammadde sıkıntısına neden olmuştur. Takip edilen başarısız politikalar neticesinde, sanayi sektörü için gerekli makine ve mal girdilerinde sıkıntı yaşanmasına neden olmuştur. Bu duruma karşılık olarak bazı sanayi kolları ithalatın tıkanması ve uluslararası fiyatlarla bağların kopması sayesinde olağanüstü dış koruma şartlarında aşırı kazançlara sahne olmuştur.¹⁴

Türkiye, Marshall Planına dahil olmak istemiş ve yeniden ABD’ye başvuruda bulunmuştur. Bahsedilen bu istek ABD tarafından tekrar değerlendirilmeye alınmış ve sonuç olarak, ABD, Türkiye’yi Marshall Planına dahil etmiştir. Bu durum neticesinde, Türkiye diğer Avrupa devletleri gibi 1948-1951 yılları arasında ABD’den Marshall yardımları adı altında destek almıştır.¹⁵

Türkiye, ABD’nin vereceği yardımlardan yararlanmak için 4 Temmuz 1948’de Amerika ile Ekonomik İş Birliği Antlaşması imzalamıştır.¹⁶

Türkiye’ye yapılan bu yardımların miktarı yıllara göre değime göstermektedir. 1951 yılının haziran ayının sonuna kadar ABD yardımı toplam olarak 241 milyon doları bulmuştur. Bu yardımın 47 milyon doları doğrudan tarım makine ve aletlerine harcanmıştır. Sulama işleri, et balık sanayi gibi yerlere harcanacak paralar ise diğer harcama işleri adı altında harcama rakamları içerisinde gösterilmiştir. Bu yardımların toplamı içerisinde navlunlar da (taşınan eşya için, taşıma hizmeti karşılığında gemi şirketine ödenen ücrettir) dahil edilmiştir.¹⁷

Marshall Planı birçok alanda olumlu olanaklar sağlamıştır. Karayolları yapılmış, kentler, kasabalar hiç görülmemiş bir şekilde birbirine bağlanıyor, öte yandan

¹¹ Bülbül, Marshall Planı ve Türkiye’de Uygulanışı, 23.

¹² Ertem, “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini”, 391.

¹³ Yücel, Marshall Planı ve Türkiye’ye Etkisi, 8.

¹⁴ Bülbül, Marshall Planı ve Türkiye’de Uygulanışı, 43.

¹⁵ Seçil Şenel Uzunkaya, “İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye Ekonomisi ve Marshall Planının Ekonomiyeye Etkileri”, Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, 1/3(2019),180.

¹⁶ Ertem, “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini”, 392.

¹⁷ Nadir Yurtoğlu, Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960),(Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2014), 105.

programın sağlamış olduğu tarımsal kredilerle satın alınan traktör vs. modern tarım aletleri ekim alanlarını genişletiyor, bundan dolayı tarımsal üretim artıyordu. 1950’lere kadar yüzyıllar boyu durağan bir durumda olan Anadolu birden canlanmıştı. Bu durum, nüfusun büyük çoğunluğunun yaşadığı kırsal kesimin canlanması ve yeni iktisadi olanaklara kavuşması demekti.

1950 yılında Türkiye Marshall yardımlarının büyük bir kısmı Zonguldak havzasına ayrıldı. Bugün Türkiye’ye ve diğer 4 Batı Avrupa ülkelerine, 10 milyon 730 bin dolarlık yeni ödeme yapılacağı, Türkiye’deki Marshall Planı Büroları tarafından açıklanmıştır. Bu ödemeden yararlanacak olan ülkeler, Türkiye, Yunanistan, Avusturya, İtalya ve Portekiz’dir. Türkiye için ödenecek miktar 800 bin dolardır. Ödenen bu para ile daha çok Zonguldak kömür havzasının ihtiyaç duyduğu malzeme, bundan başka 50 bin dolarlık demir-çelik fabrikaları ürünleri ve 64 bin dolarlık kimyevi madde temin edilecekti. Türkiye’ye gelecek olan bütün ürünler ABD ürünleridir.¹⁸

DP’nin iktidara geldiği ilk yıllar ve yapılan Marshall Yardımları aynı zamana denk gelmiş, böylece ekonomik ilerleyişte büyük yer tutmuştur. Türkiye, aldığı bu yardımlar ile ekonomik olarak ilerleme ve kalkınma dönemi içine girmişti ancak ABD’nin siyasi anlamda etkisi gün geçtikçe artmaktadır. ABD etkisi özellikle de dış siyasette kendini hissettirmiştir. O dönemin koşulları gereği maddi açıdan alınmış olunan bu destek, günümüze kadar devam eden süreçte Türk-Amerikan ilişkilerinde önemli bir yer edinmiştir.¹⁹

¹⁸ Yeni İstanbul, 14 Temmuz 1950, 5.

¹⁹ Akkor, “Truman Doktrini’nin Ortaya Çıkışı”, 13.

3. KORE SAVAŞI

3.1. Kore Savaşı'nın Sebepleri

İkinci Dünya Savaşı sonrası galip devletler durum değerlendirmesi yapmak ve kazanımlarını paylaşmak amacı ile Potsdam Konferansında bir araya gelmişti. Bu süreçte Uzak Doğu dışında savaş hemen hemen bitmiş durumdaydı. Konferans da Sovyetlerin, Uzak Doğu'da savaşa katılması karşılığında Kore topraklarının kuzey bölgesinin onlara verilmesi kararı alınmıştı. Güney bölgesi ise ABD'nin kontrolüne geçmiştir. Böylece Sovyetler Uzak Doğu'da yayılma imkânı elde etmiştir.²⁰

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya ABD ve SSCB tarafı olmak üzere iki farklı kutba ayrılmıştı. Bu iki farklı kutbun, ABD kapitalist kısmını oluştururken, SSCB komünist kısmını oluşturmaktadır. SSCB, hâkim olacağı alanını genişletmek isterken, ABD ise SSCB'yi, bu politikasında serbest bırakmak istememiştir. Yaşanan bu mücadele beraberinde askeri bloklaşmalara sebep olmuştur. Batı Bloğu NATO'yu kurarken, Doğu Bloğu da Varşova Paktı'nı kurmuştur.

NATO'nun kurulmasıyla, SSCB'nin Avrupa'da yayılma göstermesinin önüne bir engel çıkmıştı. Durum böyle olunca, yayılmacı bir düşünceye sahip olan SSCB de yönünü doğruya doğru çevirmeye başladı.

Japonya ile Rusya arasında 1905'de bir savaş yaşanmıştır. Savaşta galip gelen Japonya Kore üzerinde bir egemenlik oluşturmuştur. Japonya, bu ülke üzerinde egemenlik kurmasının yanı sıra bu ülkeyi 1910 yılında kendi topraklarına katmayı düşünmüş ve bu konuda da başarılı olmuştur. İlerleyen yıllarda ise Japonya'nın güç dengesi değişmiş ve 2. Dünya Savaş'ında büyük bir mağlubiyet almıştır. 1945 yılında ki bu mağlubiyet sonrası, Kore üzerinde yeniden bir denge politikası oluşmaya başlamıştır.

1945 yılında 2.Dünya Savaşı bitmiş, ABD ve SSCB yeni planlar kurarak Kore'ye zarar vermiştir. Savaş sonrasında ABD, İngiltere ve SSCB arasında Yalta Konferansı yapılmıştır. Yalta konferansının sonunda alınmış olan kararlara göre, 38.paralel sınır kabul edilerek, Kore'nin güney kısmı ABD'ye, kuzey kısmı ise SSCB'ye verilmiştir. Ülke bu durumdan dolayı ikiye bölünmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 3 yıl sonra 10 Mayıs 1948'de ABD, bulunmuş olduğu Kore'nin güneyinde, Güney Kore Cumhuriyeti'ni kurarken, Rusya ise sessiz kalmamış ve Kuzey Kore 'de 9 Eylül 1948'de, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Böylece Kore'de iki büyük devletin mücadelesi İkinci Dünya Savaşı'nın bitimi ile de devam etmiştir.²¹

Kore artık iki devletin kontrolüne geçerek ikiye bölünmüş, bu iki bölgede ABD Başkanı Truman istikrarın sağlanmasıyla beraber, Kore'nin tek bir ülke olacağı düşüncesi içerisine girmiştir. ABD ve SSCB Birlikleri, Kore'nin de her iki bölgesinden çekilmiştir. Tarihler 25 Haziran 1950'yi gösterdiğinde Kuzey Kore birlikleri, sabahın erken vakitlerinde ani bir şekilde Güney Kore'ye saldırmıştır. Saldırıdan 3 gün sonra Güney Kore'nin başkenti Seul Kuzey Kore birlikleri tarafından ele geçirilmiştir.²²

²⁰ İlbeyi Özer; Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat , (İskenderiye Kitap, 2015), 77.

²¹ Mukaddes Aksoy, "Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi", Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 3/1, 5-6.

²² Soner Alper vd., "Unutulan Savaş Kore Savaşı", Hukuk Gündemi (2014), 76.

3.2. Kore Savaşı'nın Başlaması

Güney Kore'ye yapılan bu ani saldırıdan dolayı Başkan Syngman Rhee ve Dışişleri Bakanı Limb Byung-Jik de Birleşmiş Milletler Kore Komisyon başkanından olabilecek en erken vakitte, bu saldırı planına karşı Birleşmiş Milletlerin ateşkes için tedbirler alınmasını istemişlerdir. Aynı gün öğle vaktinden sonra, Güney Kore'nin içinde bulunduğu durum Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygve Lie'ye rapor edilmiştir.²³

Güvenlik Konseyi'nin toplanmasıyla beraber 7 Temmuz 1950 tarihli kararlarını almıştır. Bu durum Kore Savaşı'nda yepyeni bir dönemin başlangıcı olarak sayılmış ve büyük bir önem taşımıştır. Güvenlik Konseyi bu toplantısında "Birleşmiş Milletler, konseyin 25 ve 27 Haziran 1950 tarihlerinde almış olduğu kararların hızlı bir şekilde desteklemiş olmalarından ötürü memnun olduğunu" açıklamış ve bir karar vermiştir. Alınan bu kararlar Kore'de dövuşen Birleşmiş Milletler Silahlı Kuvvetler Komutanlığını üzerine almak üzere bir komutan atanması istenirken, ABD bu sorumluluğu üzerine alarak General Mac Arthur'u bu göreve atamıştır. 24 Temmuz 1950'de Mac Arthur görevine başlamıştır.²⁴

ABD'nin isteği doğrultusunda toplanmış olan BM Güvenlik Konseyi, Kuzey Kore'nin yapılan barışı bozmuş olduğuna karar vermiş, yapılan saldırıyı durdurmak ve barış ortamını tekrar sağlamak amacıyla, Kore Cumhuriyeti'ne yardım edilmesini istemiştir. Güney Kore başlarda ani bir saldırı yaşamış, bundan dolayı önlem alamamış ve bu durumun tehlikesinin farkına varamamıştır. Güney Kore yaşadığı tehlikeyi ve şaşkınlığı üzerinden atmış ve hemen harekete geçmiştir. İlk olarak hükümet merkezindeki araç gereçlerin hepsine el koyarak cepheye asker göndermeye başlamıştır.²⁵

ABD Başkanı Truman Kuzey Kore karşısında Güney Kore birliklerinin tek başına savunma yapamayacağını anlamıştır. BM'nin vermiş olduğu ultimatomuna karşı kuvvetlerini Güney Kore'den çekmek yerine Güney Kore'nin tek kalamayacağını ifade etmiştir. Böyle düşünmesinin sebebi ise Kuzey Kore'nin taarruzlarını bir günde Seul'un 40 kilometre kuzeyine kadar ilerletmesi olmuştur. BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu kararların ardından Başkan Truman, ABD'nin Güney Kore'yi yalnız bırakmayacağını kamuoyunda ve dünyaya vermiş olduğu demeçlerde ifade etmiştir. ABD Başkanı Truman'ın, Kuzey Kore'nin saldırısı karşısında ilk adımı Güney Kore'ye malzeme yardımı yapılması talimatı vermiş ve bunun için General Mac Arthur'u görevlendirmiştir. Başkan Truman, Amerika'nın hava ve deniz kuvvetlerinin G. Kore'ye yardımda bulunmaları için harekete geçmelerini istemiştir.²⁶

ABD delegesi, Güney Kore'de yaşanan olaylardan BM'nin temellerini zedelediğini ve dünyayı tehdit ettiğini açıklamıştır. Bu saldırının ise küçük bir devlete karşı yapıldığını ileri sürerek şöyle bir teklifte bulunmuştur.

- a) Kuzey Kore'nin çarpışmayı derhal durdurması
- b) 38.paralelin kuzeyine, Kuzey Kore kuvvetlerinin çekilmesi
- c) Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu tarafından bu çekilmenin kontrol edilmesi,

²³ Ercan Haytoğlu, "Kore Savaşı ve Denizli Kore Şehitleri ile Gazileri", Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1/2(2002), 80.

²⁴ Nevin Evrim Küçük, Kore Savaşı ve Gaziantep Kore Gazileri(Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2011), 22.

²⁵Gökhan Durak, "Türk ve Dünya Basınında Kore Savaşı ve Türkiye", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8/36(2015), 326.

²⁶ Haytoğlu, "Kore Savaşı ve Denizli Kore Şehitleri", 81.

- d) Yapılan bu teklife BM üyelerinin katılmaları,
- e) Kuzey Kore'ye Birleşmiş Milletlere üye devletlerin herhangi bir yardımda bulunmamalarıdır.²⁷

Hızlı bir şekilde toplantı düzenlendi ve toplantıya BM Güvenlik konseyi çağrıldı. Bu toplantı da Amerikan tasarısını 9 olumlu 1 çekimser oy sonucu kabul etmiştir. SSCB ise veto hakkını kullanarak Güvenlik konseyini işlemez bir duruma getirmiştir. Güvenlik konseyinde SSCB tarafından delegelerin bulunmaması kararların alınmasını sağlamıştır. Eğer SSCB delegeleri toplantı da olsaydı alınan kararları kabul etmek zor olacaktı. Bu olaydan sonra SSCB, Güvenlik konseyinde delegesini her daim geri çekmeden hazır bir şekilde bulundurmıştır.²⁸

SSCB alınan bu kararın 7 oy ile alınabileceğini ama konseyde 6 oy olduğunu ileri sürmüş ve karara karşı çıkmıştır. Ayrıca alınan bu kararın konseyin kurucu üyeleri olan ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Çin tarafından verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Güvenlik konseyinin toplantısına ise Sovyet Rusya ve Çin delegeleri katılmamıştı. Bundan dolayı SSCB ye göre konseyin aldığı kararlar bu nedenlerden dolayı geçerli değildi.²⁹

Amerika Birleşik Devletleri 27 Haziran da Güney Kore'ye yardım konusunu konseyden geçirmiş ve Birleşmiş Milletler üyelerine ise yardım için çağrıda bulunmuştur. Yardıma silah yardıma dahil olmak üzere her türlü yardım için çağrıda bulunmuştur.

Güvenlik Konseyi'nin yapmış olduğu toplantılara aylardan beri katılmayan SSCB üyeleri, bu kararlar alındığı gün ise toplantıda yine yoktu. Bu sebeple SSCB, BM Kurucu Antlaşması'nı hatırlatmış, Konseyin karar alabilmesi için kurucu üyelerin yani Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere, SSCB ve Çin tarafından kabul edilip yedi oya ihtiyaç olduğunu belirtmiş, alınan kararların geçerli olabilmesi için bu koşulun olması gerektiğini ve kurala uyulmadığı için kararın geçersiz olduğunu ABD'ye bildirmiştir. BM'nin yapmış olduğu çağrıya, Türkiye'nin de içinde yer aldığı 53 üye devlet destek vermiştir. Verilen kararın uygulanması için BM'nin çağrısının ardından 30 Haziran'da ABD, Kore'de silahlı mücadeleyi başlatmıştır. Güney Kore'ye ABD dışında Türkiye'nin de içinde bulunduğu 15 üye devlet asker göndermiş, 40'tan fazla üye ülke de malzeme yardımı yapmıştır.³⁰

Demokrat Parti iktidarı ise Kore'deki gelişmeleri yakından takip etmiş, TBMM de Birleşmiş Milletler Güvenlik Sekreterinden gelen telgrafi gündeme getirmiştir. Türkiye yapılan bu çağrıya tepkisiz kalmamış ve BM'nin yapmış olduğu çağrıyı destekleme kararı almıştır. Ancak alınan bu karar, Türkiye'nin savaşa fiili olarak katılmasını içermemiştir. Savaş devam ederken aradan bir ay geçmiştir. Türkiye'de ise iktidar olan DP hükümeti Kore'ye asker gönderme kararı almıştır. 25 Temmuz 1950'de alınan kararla Türkiye kendi sınırlarına kilometrelerce uzakta olan bir ülkeye asker göndererek fiili olarak savaşa katılmıştır.³¹

Kuzey Kore'nin saldırılarını geri püskürtmek amacıyla 8.ABD filosu bölgeye gitmiştir. Türkiye'de ise iktidarda olan DP iktidarı, 25 Temmuz 1950 yılında 4500 kişilik askeri kuvveti Birleşmiş Milletlerin komutasına göndermiştir. Türkiye bu desteği

²⁷ Serkan Sipahi, Kore Savaşı ve Türk Kamuoyu(İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2007), 33.

²⁸ Nurullah Haşimi, Türkiye'nin Kore Savaşı'na Katılmasının Siyasi Nedenleri ve Sonuçları (Batman: Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 27.

²⁹ Haşimi, Türkiye'nin Kore Savaşı'na Katılmasının Siyasi Nedenleri, 28.

³⁰ Doğan Duman, "Kore Savaşı ve Türkiye'de Savaş Karşısı Bir Örgütlenme: Türk Barışseverler Cemiyeti", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 19/39(2019), 669

³¹ Cumhuriyet (26 Temmuz 1950), 1.

ile ilk defa sınırları dışına başka bir ülkeye yardım amacıyla asker göndermiştir. Bu desteği ile ABD'den sonra Kore'ye asker gönderen ikinci devlet olmuştur.³²

Zafer Gazetesi'nin 'Kore'deki Türk Birliği' başlığı adı altındaki haberinde *"Kore'ye gönderilen Türk birliklerinin her akşam iki saat ana vatandan haber almaktadır. BM bayrağı altında çarpışmak üzere Kore'de bulunan 4500 kişilik Türk savaş birliği için Ankara radyosu her akşam bir yayın yapmaktadır."* açıklamaları vardır.³³

5 Ağustos'ta 395 astsubay, 259 subay, 18 askeri memur, 4 sivil memur ve 4414 er ile toplamda 5090 kişiden oluşan bir Türk Tugayı kurulmuştur. Tuğgeneral Tahsin Yazıcı 18 Ağustos'ta bu kuvvetin kumandanlığına atanmıştır. 241. Piyade Alay Komutanlığına ise Albay Celal Dora atanmıştır. Türk Tugayı 3 tabur piyade alayı, 1 mühendislik firması, 1 uçak savaş bataryası, 1 topçu taburu, 1 nakliye bölüğü, 1 mühimmat bölüğü, 1 sağlık bölüğü, 1 iletişim ekibi, 1 depo bölüğü, 1 tank savar ekibi ve bir bandedan oluşmaktadır.³⁴

ABD ve ona destek olan devletler SSCB'yi geri püskürtmüş ve 38. paralelin kuzeyine kadar göndermeyi başarmıştır. Yalnız bu gönderme sonucunda Çin sınırına yaklaşmıştır. Bu durumdan Çin rahatsız olmuş ve Tayvan'ı geri alma düşüncesinde olan Çin, K.Koreye destek vermiştir. Bu durumda Çin de "Gönüllüler" kod adıyla savaş başlatmışlardır. Bu Gönüllüler grubunu oluşturan ise Çin Halk Gönüllü Ordusu olmuştur. Gönüllüler, Yalu Nehri'ni geçerek G. Kore'ye ulaşarak Birleşmiş Milletler güçlerini bertaraf etmeyi başarmıştır. Bu olay sonucu Birleşmiş Milletler ordusu ağır kayıp vermiş ve Amerikan Karargâhı geri çekilme düşüncesi içinde girdiği anda Kunuri'de Türk Ordusu Çin ordusunu yenmiş ve bu galibiyet durumu tamamen değiştirmiştir.³⁵

Güney Kore ordusunun en iyi alayı 17.alaydır. Bu kuvvetler 25. Amerikan tümenine mensup kuvvetler ve Filipinlerle Türk alayları ile birlikte Seul'un 50-60 mil kuzeyinde en büyük komünist cebine karşı taarruza geçmişlerdir. Bu suretle BM kuvvetleri komünistlerin Seul'e hücum etmek yolundaki planlarını akim bırakacaklardır.³⁶

Güney Kore'de Türk askerlerinin görevleri farklı farklı idi. Yol ve köprü güvenliğini sağlamak, çeteleri yok etmek ve Birleşmiş Milletler birliklerinin kuşatılmasına engel olmak ile görevlendirilmişlerdir. Türk askeri kendi ülkesinden uzak bir bölgede çok sayıda düşman askeriyle kahramanca bir mücadele vermiştir. Türk askerinin bu başarısı, Türk-ABD ilişkisini ise olumlu etkilemiş ve geliştirmiştir. Bu olay sonucu Türkiye'yi, ABD artık müttefik olarak görme sonucu ortaya çıkmıştır. Yardımının artacağı beklentileri ise çoğalmıştı.³⁷

3.2.1. Kunuri Muharebeleri

24 Kasım 1950 yılında BM ordusu artık taarruza geçmiş hedefi ise Kuzey Kore'yi tamamen ele geçirmek olmuştur. Zayıflayan Kuzey Kore askerleri hızlıca geri çekilmiş, birlikler cephede 8-12 kilometre ilerlemişlerdir. 25 Kasım 1950'de taarruza yine devam edilmiş, 8.ordu birlikleri Chongzu-Taecheon-Unsan güneyi ile Kujangdong

³² Aksoy, "Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi", 6.

³³ Zafer(1 Kasım 1950), 4.

³⁴ Alper vd., "Unutulan Savaş Kore Savaşı", 76.

³⁵ Aksoy, "Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi", 6.

³⁶ Zafer(18 Kasım 1950), 4.

³⁷ Ahmet Emin Yaman, "Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu, 37-38(2005), 245.

doğusuna ulaşmışlardır. İlerlemeler hızlı bir şekilde devam ederken İkinci Güney Kore Kolordusu ise herhangi bir ilerleme göstermemiştir. BM ordularının karşısında ise Komünist Çin dördüncü Ordular Grubu sayıca üstün bir durumda bulunmuştur.³⁸

24 Kasım 1950’de Birleşmiş Milletler Ordusu genel bir saldırı düzenlemişti. Bu saldırı sonucu Çin’in “Gönüllüler” adı verilen ordularını 26 Kasım’da karşı saldırıya geçirmek zorunda bırakmıştır. Çin’in bu ani saldırısı paniğe neden olmuştur. Çin’in 25-26 Kasım 1950 gecesi sınırı geçerek gerçekleştirmiş olduğu bu saldırı Birleşmiş Milletler kuvvetlerini zor duruma düşürmüştür. General Walker ise harekete geçerek yedekleri cepheye gönderme kararı almıştır. Cepheye gidecek olan ilk yedek birlik 9.Kolordu komutanı Tümgeneral John Coulter tarafından verilen emirle Türk birlikleri olmuştur. 9.Kolordu Komutanlığı, imha edilen İkinci Güney Kore Kolordusunun boşalan yerini almak tehlikeye düşen 9.Amerikan Kolordusunun sağ yanındaki bölgeyi savunmak, Kaechon-Sinnimni Wawon yoluyla Tokchon’u kurtarmak üzere emir vermiştir.³⁹

Türk Tugayı’na, Çin kuvvetlerinin kuşatma harekâtını önleme görevi verilmiştir. Çin baskısından kaçan ABD ve İngiltere birliklerine zaman kazandırmak için ilerleyen Türk birliği, ilk çarpışmasına 28 Kasım’da girmiştir. BM kuvvetlerinin yan ve gerisini korumuş, bu kuvvetlerin güvenli bir şekilde geri çekilmeleri için 3 gün zaman kazandırmıştır.⁴⁰

Kunuri’de yaşanan çatışmada Türk birliği çok ağır bir kayıp vermiştir. 218 şehit, 455 aralı ve 94 kayıp... BM güçleri Türklerin bu mücadelesi ile zaman kazanmış ve Çinli askerler tarafından kuşatılmadan geri çekilmeyi başarmıştır.⁴¹

Tablo 3.1. Kunuri Muharebelerinde Türk Birliğinin Kaybı (Haytoğlu 2002, 94)

	Subay	Astsubay	Er	Toplam
Şehit	12	7	218	237
Yaralı	15	10	362	387
Kayıp	7	2	192	201
Toplam	34	19	772	825

3.2.2. Kumyangjang-Ni Muharebesi: (25-27 Ocak 1951)

25 Kasım’da Çin ordusunun başlattığı taarruzlar şiddetli bir şekilde devam etmiş, düşmanı durdurma girişimlerinde de bir sonuç alınamamıştır. Bu durumdan dolayı Türk Tugayına yapılan bu taarruzları bastırmak, düşmanın kuvvetini keşif etmek,

³⁸ Durak, “Türk ve Dünya Basımında Kore Savaşı”, 330.

³⁹ Haytoğlu, “Kore Savaşı ve Denizli Kore Şehitleri”, 91.

⁴⁰ Yaman, “Kore Savaşı’nın Türk Kamuoyuna Yansıması”, 233.

⁴¹ <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/kore-savasinda-yazilan-kahramanlik-destani-kunuri-carpismasi>

düşmana zarar vermek için bir taarruzi keşif yapılması kararı alınmıştır. Bu karar Birleşmiş Milletler tarafından alınmıştır.⁴²

Yapılan bu taarruzlara karşı Türk birliği de 24 Ocak -27 Ocak 1951 tarihleri arasında Kumyangiangni bölgesini ele geçirebilmek için katılım göstermiştir. BM kuvvetleri, Çin'in yaptığı saldırılara karşı başarılı taarruzlarıyla güzel sonuçlar almış ve kazanılmış olunan bu başarılar ile orduda moral yükselmiştir. BM ordusu iyi neticeler almakla kalmayıp, hareket sahasını daha da genişleterek Çin ordusunu cephe boyunca kuzeye atmaya ve onu güçsüz bırakarak geri çekilmeye mecbur bırakmak istemiştir. Çin birlikleri ise önlemlerini almış, 38.paralelin güney kısmında, doğu-batı istikametinde tahkimatını yapmış mevzilerini Sarı Deniz'e kadar uzatmış, taarruz durumundan vazgeçerek savunma durumunda kalmıştır.⁴³

Çin birliklerinin gösterdiği direnç ve inatla savundukları mevziler Türk birliklerinin saldırısı ile tek tek ele geçirilmiştir. Yapılan bu savaşta Türk birlikleri de 12 askerini şehit vermiş, 31 askeri de yaralanmıştır. Birleşmiş Milletlerin kaynaklarına göre de düşman kaybı 1734 olarak tespit edilmiştir. Türk Birlikleri bu muharebe de üstün bir başarı elde etmiştir.⁴⁴

25-27 Ocak 1951'de yapılan Kumgjian muharebeleri neticesinde, Türk Silahlı Kuvvetleri 1.Tugayına başarılarından dolayı, ABD Kongresi tarafından tarihinde ilk kez başka bir ülkenin ordusuna "Mümtaz Birlik Nişanı" ödülü verilmesine karar verilmiştir. Verilen bu ödül 6 Temmuz 1951 tarihinde ABD Orduları Uzak Doğu Başkomutanı tarafından 241.Alay Sancağına takılmıştır. Ödül, Kahraman Tugay ve yabancı ülke temsilcileri huzurunda gerçekleşmiştir.⁴⁵

3.2.3. Vegas Muharebesi: (28-29 Mayıs 1953)

Yapılan birçok muharebelerde kesin sonuç alamayan Birleşmiş Milletler ve Çin Birlikleri 1953 yılının Mayıs ayı itibari ile İmjın Nehri ve Charwon-Kumhwa ve uzanımı boyunca savunmaya geçmişlerdir. Askeri çatışmalar durmuş artık devletler ateşkes görüşmelerine başlamıştır. Yapılan görüşmelerde herhangi bir uzlaşma sağlanamamış, bunun üzerine Türk Tugay'ı, Karsan, Elko, Vegas, Batı ve Doğu Berlin tepelerinde tesis edilen muharebe ileri karakol mevzilerini teslim almıştır. 15 Mayıs 1953'te Çin kuvvetleri bu mevzilere saldırmış, kahraman askerimizin bomba ve süngü atışlarıyla bu saldırı geri püskürtülmüştür.⁴⁶

Muharebe ileri karakol mevzilerini , 28 Mayıs 1953 günü düşman bir alaydan fazlaca birlik ile şiddetli top ve havan ateşi altına alarak taarruza başlamıştır. 28-29 Mayıs 1953 tarihli direniş tam olarak 30 saat sürmüş ve çok kanlı bir şekilde sürmüştür. Yapılan bu muharebe de Türk Birlikleri ağır kayıplar vermiştir. Muharebede 151 askerimiz şehit olmuş, 241 askerimiz yaralanmıştır. Saldırılarda taarruz gücünü yitiren düşman birlikleri 38.paralelin güneyine geçememiştir. Gerçekleşen bu muharebe, Kore Savaşı'nın son muharebesidir. ABD Cumhurbaşkanlığınca 3.Türk Tugay'ı yapılan Vegas Muharebeleri dolayısıyla "Liyakat Madalyası" ile ödüllendirilmiştir.⁴⁷

⁴² Alper vd., "Unutulan Savaş Kore Savaşı", 80-81.

⁴³ Durak, "Türk ve Dünya Basınında Kore Savaşı", 331.

⁴⁴ Alper vd., "Unutulan Savaş Kore Savaşı", 81

⁴⁵ Hakan Kumbasar, "Kore Savaşı ve Tarih Bilinci (1953-2010)", Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, (2010), 2.

⁴⁶ <https://www.savunmasanayiidergilik.com/tr/HaberDergilik/67-sene-once-Vegas-Muharebesi-nde-151-askerimiz-sehit-oldu>

⁴⁷ Alper vd., "Unutulan Savaş Kore Savaşı", 81.

3.3. Kore Savaşı'nın Sonucu

Kore Savaşı, Çin'in de dahil olmasıyla çıkmaza girmiştir. Asyalı devletlerin Çin'e savaş açılmasına karşı çıkması sebebiyle mümkün olmamıştır. Savaşın sonucu sadece Çin'i etkilemeyecekti, güvenlik konusunda ortak bir kader de bölgede yaşanan önemli gelişmelere bağlı olmuştur.⁴⁸

BM birlikleri 1-12 Mayıs tarihleri arasında Çin birliklerini barışa zorlamış ve bunun için kuzey tarafına bir saldırı düzenlemiştir. BM birliklerinin karşı taarruzu ise 21 Mayıs'ta başlamıştır. 24 Mayıs 1951 tarihinde BM birlikleri, Çin birliklerini yenilgiye uğratmış ve 3. Kez 38.paraleli aşmış bölgeye taarruz etmişlerdir. Mücadeleler 21-25 Mayıs tarihlerinde de devam etmiş ve 5 gün süren mücadeleler neticesinde Türk tugayı geçici olarak yedeğe alınmıştır. Kısa bir zaman sonra 5 Haziran tarihinde cepheye yaklaştırılmıştır.⁴⁹

Birleşmiş Milletler ve Güney Kore birliklerinin karşı saldırıları sonuç vermiş, Çin birlikleri 38.paralelin kuzeyine çekilmek zorunda kalmıştır. 23 Haziran 1951 tarihinde SSCB'nin müdahalesi ile BM ve Çin arasında ateşkes görüşmeleri için her iki ülkede hazır bulunmuştur. Kuzey Kore ve Çin savaştan önceki duruma geri dönülmesini istemiş ancak Güney Kore bu duruma karşı çıkmıştır. Kuzey Kore ve Çin anlaşmaya varmak ve masaya oturmak için belli bir ön şartı olmuştur. Bu şart ise, Kore'den bütün yabancı birliklerin geri çekilmesini istemesine BM olumlu bakmamıştır. Ateşkes görüşmeleri 8 Temmuz 1951'de Kaesong şehri yakınlarında Panmunjom'da başlamıştır.⁵⁰

Yapılan ateşkes görüşmeleri dikkatle izlendi. SSCB bu durumu kendi lehine çevirmeyi planlamış, ateşkes kelimesini de taktik olarak kullanmış, yapılacak olunan ani bir saldırı ile Kore'deki durumu kendi lehine çevirmeyi planladığı ileri sürülmüştür.

22 Ağustos'a kadar görüşmeler devam etmiştir. Taraflar arasında güvensizlik ortamı ve anlaşmazlıklar devam etmiş, hatta devam eden süreçte BM güçlerinin toplantının gerçekleştiği yer olan Kaesong'u bombalayacağı şüphesiyle kesilmiştir. Ancak taraflar ise savaşın getirmiş olacağı ağır yükümlülükleri kaldırmaya niyetli değillerdi.⁵¹

Ateşkes görüşmelerine engel olunması kötü niyete bağlanmış, değersiz konular büyük sorunlarmış gibi algılanmıştır. Yapılan görüşmeler çok yavaş sürmüş ve aksaklık yaşanmış buna sebep olan ise Kuzey Kore olarak görülmüş, Çin de sorumlu tutulmuştur. Ateşkes antlaşmasının esir sorununun çözüme kavuşturulmasının gerçekleşmesiyle imzalanacağı ifade edilmiştir.⁵²

SSCB lideri Stalin'in, 5 Mart 1953 tarihinde ölmesi Komünist Kuvvetlerle hala masada anlaşmaya çalışan Birleşmiş Milletler için küllenen ümitlerin yeniden canlanması demek olmuştur. Yeniden doğan ümitlere iki tarafın esirler konusunda anlaşabilmesi eklenince Kore üzerindeki savaş bulutlarının yavaş yavaş dağılmaya başladığı fikri zihinlerde oluşmuştur. 26 Nisan 1953'te, 149'u ABD'li, 684 Birleşmiş Milletler askeri ve 5800 Çinli ve Kuzey Koreli hasta ve yaralı asker değiştirilmiştir.⁵³

Kore Savaşı 3 yıl sürmüş ve 3 milyon kişinin hayatına neden olmuştur. 27 Temmuz 1953'te yapılan Panmunjom Antlaşması ile sona ermiştir. Bu savaşta

⁴⁸ Yaman, "Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması", 243.

⁴⁹ Durak, "Türk ve Dünya Basınında Kore Savaşı", 332.

⁵⁰ Haytoğlu, "Kore Savaşı ve Denizli Kore Şehitleri", 99.

⁵¹ Haşimi, Türkiye'nin Kore Savaşı'na Katılmasının Siyasi Nedenleri, 64.

⁵² Yaman, "Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması", 243-244.

⁵³ Küçük, Kore Savaşı ve Gaziantep Kore Gazileri, 91.

Türkiye'nin tutumu önemli olmuş, tarafını belirlemede savaşın önemli olduğu ve Türklerin bu savaşa çok önem vererek kendi topraklarına saldırı olmuşçasına tepki verdikleri ve Kore için canları pahasına savaştıkları ifade edilmişti. Türkiye bu durumdan belli bazı uluslararası kazanç elde etmiştir ve bunların başında ise NATO gelmektedir.⁵⁴

3.4. Kore Savaş'ına Türkiye'nin Katılması

30 Haziran günü TBMM'nin gündeminde Kore Savaşı görüşülmüştür. Görüşmede İzmir Milletvekili Cihat Baban, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'den Kore konusundan Türkiye'nin tutumunu ve izlemiş olduğu siyaseti açıklamasını istemiştir. Bu istek üzerine, Fuat Köprülü, Birleşmiş Milletlerin şartlarına katılmanın Türkiye için önem arz ettiğini ve sarsılmaz bir esası olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ise Kore hakkında kararlarını ise desteklediklerini açıklamıştı. TBMM tarafından Birleşmiş Milletler'e çekilen telgrafta "Türkiye'nin BM'ye üye olmak şartıyla, alınan kararlara uyulacağı ve samimiyetle karşılanacağı" bildirilmiştir.⁵⁵

Bu olayların dışında önemli sayılabilecek bir diğer gelişme ise SSCB tarafından gelmiştir. SSCB basınında ise Sovyetlerin Türk Boğazları konusunda isteklerinin tekrar tazelenmesi olmuştur. Bunların yanısıra Bulgaristan'ın ise Türk asıllı 250.000 kişiyi Türkiye'ye göndermekle tehdit etmiştir.⁵⁶ Sovyetlerin sergilediği bu durum, Türk dış politikasının şekillenmesinde ana etken olmuş ve Sovyet tehdidine karşı ülkenin güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla ittifak arayışları yaşanmıştır. Bu sebepten dolayı Türkiye için temel hedef Sovyet Rusya'ya karşı, batının önderliğinde kurulan bütün siyasi, askeri ve ekonomik ittifaklara üye olmak olmuştur.⁵⁷

Sovyet Rusya tehditlerinden bunalan Türkiye iki kutba bölünen dünyada yönünü batı olarak seçmiş, bu seçim sonucunda NATO'ya girmek için çaba göstermiştir. Bu seçim sonucunda ağır bedeller ödeyeceğini bilmiyordu. Ancak hem ordunun durumu hem NATO üyeliği için savaş kararı alınmıştır. Temmuz sonunda ise BM'nin yardım çağrısına 'evet' denilmiştir.

Kore ile ilgili alınan karar ile ilgili DP Keleş Buçak Başkanı Hurşit Keskinin telgrafında; *"Dünya emniyetini korumak için hükümetimizin Kore hakkında aldığı kararı halkımız yerinde bulur hürmetlerini sunar."* sözleriyle halkın olumlu bir düşüncede olduğunu belirtmiştir.⁵⁸

Celal Bayar'ın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Kore Savaş'ına katılmak üzere 4500 mevcutlu silahlı savaş birliğini Kore'ye göndermişti. 21 Eylül de hareket eden Türk Tugayı 17 Ekim'de Kore'ye ulaşmıştır. 31 Ekim'de General Mac Arthur'un mesajı yayınlandı. Türk askerini öven mesajda, Türk askerinin iyi işler çıkaracağına olan güven belirtilmiştir. Amerikalı general bu mesajında yanılmamıştır.

⁵⁴ Yaman, "Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması", 244.

⁵⁵ Tülay Gül, "Ulusal Basında Türkiye'nin Kore'ye Asker Gönderme Kararı", *Belgi Dergisi* 1/7, (Kış,2014),876.

⁵⁶ Abbas Balcı, "Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi Dönemlerinde Türkiye'nin NATO'ya Giriş Denemeleri ve Türkiye'nin NATO'ya Girişi 1945-1960", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13 (2019), 63.

⁵⁷ Bülent Akkaya, "Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Kore Savaşı", *Akademik Bakış Dergisi* 28 (2012), 6.

⁵⁸ Cumhuriyet Arşivi(BCA), Hükümetin Kore Savaşı İle İlgili Kararlarını Tasvip Eder Telgraflar(30-1-0-0), No. 98, Gömlek No. 34.

Kore'ye asker gönderimi ile ilgili Urfa DP İkinci Başkanı Fethi Karkoyunlu çekmiş olduğu telgrafta; *"Birleşmiş Milletler kararı gereğince Kore Harbine Türkiye Hükümetinin 1. olarak yardımı bizlerde gurur ve neşe uyandırmış saygılarımla"* memnuniyetini belirtmiştir.⁵⁹

İlerleyen süreçte Türkiye'nin gönderdiği asker sayısı 6 bini geçmiştir. Kore Savaşı yaşanan Soğuk Savaş'ın ilk çatışması Kore Savaşı olmuştur. 27 Temmuz 1953'te imzalanan bir antlaşma ile de Kore Savaşı sona ermiştir. Savaş esnasında yakalanan ve esir edilen tutsaklar takas edilmiş, Güney ve Kuzey arasında 38. Paralel sınır kabul edilmiştir. Ayrıca Türk birliklerinin Güney Kore'de kalması ve yıllık yüz bin dolar maaş ve masraflarının ise Türkiye tarafından ödenmesine karar verilmiştir. Savaş sonrasında ise 721 askerimiz şehit ve 672 askerimiz gazi olmuştur.⁶⁰

Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmeme sürecinde Kore'ye asker gönderilmesi eleştirilmiştir ve tarafsızlık politikası gündeme getirilmiş, batı suçlanmıştır. Ortak tehlike komünizme karşı ABD ve Batı'nın Türkiye'ye ihtiyacı olduğu kadar, Türkiye'nin de ABD ve Batı'ya ihtiyacı olduğu savunulmuştur.⁶¹

3.5. Kore Savaşı'na Asker Gönderilmesine Muhalefetin ve Halkın Tepkisi

Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılma kararı alması, iktidarda olan DP hükümetinin dış politikasını belirlediğinin göstergesidir. Türkiye, tarihinde ilk kez kendi sınırları dışına ve kilometrelerce uzakta, o bölgedeki insanların bile adını bilmeden savaşımıştır. Alınan bu karar DP Hükümeti tarafından alınmış kesin ve yeni bir adımdır.⁶²

DP iktidara geldikten sonra Kore Savaşı'ı cereyan etmiş ve Türkiye'nin gireceği ilk savaş olmuştur. Kore Savaşı başlarda tüm ülkeyi endişelendirmiştir. 2.Dünya Savaş aşamasının İsmet İnönü ve dışişleri bakanlarının denge politikaları sayesinde aşılmış, iktidarın bir savaşa girmesi de muhalefeti ve kamuoyunu rahatsız etmiştir.⁶³

Mecliste Kore'ye asker gönderilmesi hususunda asıl tartışmalar gensoru görüşmelerinde yaşanmıştır. İsmet İnönü tarafından hazırlanan ve 22 Kasım'da Meclis Başkanlığı'na „Kore'ye asker gönderilmesi hususunda Büyük Millet Meclisinde umumi bir müzakere açılmasını temin etmek üzere bu meselelere dair bir gensoru açılmasını teklif etmiştir.⁶⁴ 11 Aralık 1950 tarihinde Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı ve Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu'nun birlikte vermiş olduğu Kore'ye gönderilen savaş birliğine dair bir gensoru önergesi vermiştir. Hükümetin verdiği izahat kâfi görülmediğinden Hükümetin Kore'ye birlik göndermesinin Anayasaya aykırı bulunduğu ve Hükümete ademi itimat işinin açık olarak oya konmasını arz ve teklif ederiz.⁶⁵ Kore kararının tartışıldığı toplantı, 9 saat sürmüştür. Dokuz saat süren tartışmalarda mecliste sinirler iyice gerilmiş, Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü ile Osman Bölükbaşı arasında ağır sözler sarf edilmiştir. Yaşanan tüm sert tartışmalara rağmen Kore'ye asker gönderilmesine dair verilen gensoru muhalefet milletvekillerinin 39 oyuna karşı iktidarın 311 olumlu oyu neticesinde reddedilmiştir.⁶⁶ Böylece Kore kararı TBMM'den de geçmiştir.

⁵⁹ BCA, (30-1-0-0), No. 98, Gömlek No. 34.

⁶⁰ Aksoy, "Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi", 7.

⁶¹ Yaman, "Türk Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması", 245.

⁶² Akkaya, "Türkiye'nin Nato Üyeliği ve Kore Savaşı", 7.

⁶³ Aksoy, "Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi", 7.

⁶⁴ Cumhuriyet (23 Kasım 1950), 1.

⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), III/9, Ankara, s.5

⁶⁶ Ulus (12 Aralık 1950), 1.

Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı ve Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu'nun, Kore'ye gönderilen Savaş Birliği hakkında Başbakan'dan Gensoru açılmasına dair önergesi şu şekildedir; *“TBMM Başkanlığına 4500 kişilik silâhlı bir savaş birliğinin Kuzey Kore 'de hizmet vermek üzere BM emrine verilmesi hakkındaki Hükümet kararı, alındığı tarihten itibaren umumi efkârı ve matbuatı işgal etmiş ve muhalefetle iktidar arasında bir takım sert tartışmalara neden olmuştur. Bütün bu tartışmalara rağmen Hükümet kararının meşru olmadığı hakkındaki kanaat bugüne kadar kuvvetinden bir şey kaybetmemiştir. Böyle hayatî bir mevzuda umumi efkârın aydınlatılın aması, halkın devamlı olarak itimadına dayanması gereken Hükümeti zaıfa düşürmekte ve bir hukuk Devleti kurulduğu yolundaki iddiayı mesnetsiz bırakmaktadır.”*⁶⁷

İzmir'den Kore'ye gidecek kafilenin bindiği trene yazılan yazılar sorun olmuştur. Bununla ilgili gazete haberi şu şekildedir:

*“Kore'ye bir Türk savaş birliği gönderilmesi kararı türlü akisler uyandırmış, bu arada eleştiri ve itirazların memleketin yüksek menfaatlerini ihlal edecek raddelere vardırılması teessürle karşılanmıştı. Alakalı makamların bu bakımdan bugün bazı tetkiklere başlamış olduğu anlaşılıyor.”*⁶⁸

Demokrat Parti'nin, Kore'ye asker gönderme kararı ülkede aynı anda birden çok sesin yükselmesine neden olmuştur. Kore'ye asker gönderilmesi konusunda, Demokrat Parti'nin almış olduğu karar ile ilgili CHP'nin Genel Sekreteri Kasım Gülek, basına şu açıklamada bulunmuştur:

“BM'ye karşı olunan vecibelerimizi tanıdık. Dünya genelinde barışın sadece BM müşterek olan korunma cephesi ile sağlanacağına inancımız tamdır. Üye ülkeler, birine yapılmış olan saldırıyı bütün devletlere yapılmış olarak kabul ederek hızlı bir şekilde harekete geçerler ise barış sağlanabilir. BM yapılacak olan yardımları bizim kararımıza bırakmış, bizimle aynı olan birçok ülke gibi durumumuza ve ekonomik durumumuza göre yardımda bulunabilirler. Ancak asker göndererek yardımda bulunmak ise en etkili yol olmuştur.

Bu konuda düşüncemiz şu şekildedir: “BM saldırıya uğrama ihtimali yüksek cephelerin sorumluluğunu kabul etmiş, üye olan devletlerin yapacakları yardımları kabul edecektir. Ortak cephe sorumluluğu bu biçimde temin olunabilir. Sadece bu durum üye olan ülkelere güvenlik sağlayabilir. Sınırlarımızda yapılan hazırlıkları ve ülkemizin karşısında bulunduğu ihtimallerin durumunu biliyoruz. BM'ye karşı olan görevlerin ne şekilde yapılacağını hükümet, BMM'de görüşme yapılmadan ve parti ile istişare edilmeden tek başına karar almıştır. Partinin Genel Başkanı İsmet İnönü ya da partide yetki sahibi olan biri ile, bu konu hakkında hiçbir biçimde fikri alınmamıştır. Oysaki, memleketi ilgilendiren böyle büyük bir konu hakkında, iktidarın muhalefet ile istişare edip bir fikir birliği sağlaması, ülke bütünlüğünü ve birliğini sağlamak için önemli bir tedbirdir.

*DP iktidarının bu ihtiyacı uygun görmesi ve gelecek için muhalefetin ülkede giderilmiş bir engel değil, ülke yararına yararlı olacak iş birliği sağlamak için en etkili araç olmasını anlamış olmasını dileriz.”*⁶⁹

30 Haziran günü TBMM'nin gündeminde Kore Savaşı görüşülmüştür. Görüşmede İzmir Milletvekili Cihat Baban, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'den Kore konusundan Türkiye'nin tutumunu ve izlemiş olduğu siyaseti açıklamasını istemiştir.

⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), III/9, Ankara, 1950, s.4.

⁶⁸ Cumhuriyet Arşivi(BCA), Kore Savaşı İle İlgili Gazete Kupürleri(490-1-0-0), No. 812, Gömlek No. 1.

⁶⁹ Cumhuriyet (27 Temmuz 1950), 1.

Bu istek üzerine, Fuat Köprülü, Birleşmiş Milletlerin şartlarına katılmanın Türkiye için önem arz ettiğini ve sarsılmaz bir esası olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ise Kore hakkında kararlarını ise desteklediklerini açıklamıştı. TBMM tarafından Birleşmiş Milletlere çekilen telgrafta “Türkiye'nin BM'ye üye olmak şartıyla, alınan kararlara uyulacağı ve samimiyetle karşılanacağı” bildirilmiştir.⁷⁰

15 Temmuz'da yayınlanan Hürriyet gazetesinde “Kore Savaşı ve Kriz” adlı haberde, Kore Savaşı'nın Türkiye ekonomisini etkileyeceği fırsatçıların ortaya çıkmasına neden olacağı belirtilmiştir. Aradan birkaç gün geçmiş ve Ulus gazetesinde Nihat Erim, Kore Savaşı'nın insanlık tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olduğunu ve Birleşmiş Milletler bayrağının savaşın olduğu karargâha ilk kez dikildiğini belirtmiştir.⁷¹

26 Temmuz'da, CHP bu kararın anayasaya aykırı olduğunu ve bir anayasa ihlali olduğunu belirten bir yazı yayınlamıştır. Bu iddiasında da yanılmayacaktı ve haklı idi. Haklı olmasının sebebi ise, 1924 Anayasasının 26.maddesinde “BMM, devletlerle antlaşma ve barış akdi, savaş ilanı gibi görevleri bizzat kendi yerine getirir.” hükmü yer almıştır. CHP bir anayasa ihlali olduğunu savunsa dahi hükümet bunun bir ihlal olduğunu kabul etmemiştir. Hükümete göre, anayasa TBMM'ye savaş ilanı yetkisini vermiş, hangi nedenlerin savaş ilanı olduğunu belirtmemiştir. Hükümet ise savaş ilan etmemiş, savaşa asker gönderme kararı almıştır. Bundan dolayı ise bir anayasa ihlali söz konusu olmamıştır. Muhalefetin itirazları olmasına rağmen, hükümet almış olduğu bu karardan vazgeçmemiştir.⁷²

DP ve CHP, NATO konusunda bir görüş ayrılığı içinde olmamıştır. CHP'nin ise Kore'ye asker gönderilmesine tepki vermesi kalıcı olmayıp şekli olmuştur. İsmet İnönü ise bu kararın Meclis'ten geçirilmesi kanaatindeydi ve bundan dolayı ısrarlı olmuştur.

“Savaş Haberi Ankara'da Büyük Heyecan Uyandırdı” başlığı altında Cumhuriyet gazetesi şu bilgilere yer vermiştir: “Kore'de savaşın patlak vermesi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de büyük coşku uyandırmış ve radyoda çıkan savaş haberini duyan Ankara halkı gazeteye ve ajansa telefon ederek bu olayın bir 3. dünya savaşına neden olup olmayacağını merakla sormuşlardır”. Türk kamuoyunda, Kore Savaşı'nın 3. Dünya Savaşı'na neden olup olmayacağı sorgulanmıştır.⁷³

Demokrat Parti (DP) İstanbul Milletvekili Senihi Yürüten'in oğlu Tefik Yürüten, savaşın başlamasından kısa bir süre sonra gazetelere bir mektup göndermiş ve komünistlere karşı fiili bir şekilde savaşmak için “Tecavüze Uğrayan Hür Milletlere Türkiye'den Yardım” isminde bir cemiyet kuracağını bildirmişti. Mektup, “Dünyanın geleceğini ve dünya barışının muhafaza ve devam etmesi uğrunda müstevlilere karşı Kore'de Cenup Koreli ve Amerikalı kardeşlerimizle beraber savaşmak isteyen vatandaşlarımızın adresime başvurmalarını rica ederim” cümlesiyle sona eriyordu.2 gün içinde bu çağrıya cevap verenlerin sayısı, üç bine ulaşmıştı. Kısa bir zamanda bu kadar gönüllünün toplanması şaşkınlık yaratıcıydı. Oysaki hükümet henüz asker gönderme kararı almamıştı. Gönüllülerin çok olması, hükümetin alacağı kararda zorluk yaşamayacağını bir göstergesi olmuştur. Senihi Yürüten oğlunun bu hareketini kanuna uygun bulmamış ve Adalet Bakanlığına şikâyet etmiş ve bundan dolayı gönüllü toplama durumu sona ermiştir.⁷⁴

⁷⁰ Cumhuriyet (8 Temmuz 1950), 1.

⁷¹ Ulus (2 Şubat 1950).

⁷² Kemal İnanç Işıklar, “Türkiye ve Kore Savaşı”, 2.

⁷³ Durak, “Türk ve Dünya Basınında Kore Savaşı”, 326.

⁷⁴ Cumhuriyet (6 Temmuz 1950), 1.

Kore Savaşı boyunca siyasi çekişmelerin üstü örtülmüş, radyo ve gazete yayınları sansürlenmiştir. Cepheye selamete gönderdikleri çocuklarının selamete dönebileceğinden endişelenen ailelerin çocuklarının akıbetlerini öğrenmekte zorlanmıştır.⁷⁵

3.6. Türkiye'nin NATO'ya Girişi

Soğuk Savaş'ın iki kutbu sayılan 'Kapitalist' ve 'Sosyalist' dünya ilk kez Kore'de karşı karşıya geldi ve saflar belirginleşmişti. Oysa Türkiye hala kendini yalnız hissediyordu. İkinci Dünya Savaşına girmeyen Türkiye hem Sovyetlerle ilişkisini yürütmüş hem de vaktiyle bir türlü bütünleşememişti. Savaş sonrası Sovyetler, Boğazlarda ve Doğu Anadolu'da hak iddia edince Türkiye daha fazla yalnız yaşayamayacağını anlamış ve Batı'ya yaklaşmıştı ama Batı Türkiye'ye kapalı olmuştu.

II. Dünya savaşıdan sonra, Türkiye'nin dış politikasına hâkim olan temel konu, savaş sonrası Avrupa dengesinde oluşan boşluklardan yararlanıp, kendisine karşıda tehdit oluşturan SSCB'ye karşı güvenliğini sağlama meselesi olmuştu. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye, kendi güvenliğini sağlamak için doğru bir savunma teşkilatı içerisinde yer alma çabası içerisine girmişti.

Nihayet 1946'da Amerika Türkiye'yi artık yalnız bırakmamıştı. Truman Doktrini ile Türkiye, Amerika'dan 100 milyar dolarlık askeri malzeme almıştı ve sonrasında Marshall Planı devreye girmişti. Türkiye, Marshall ile 10 yılda 3 milyar dolar yardım alacak, ekonomik ve askeri açığını böylece kapatmaya çalışacaktı. Türkiye'nin temel hedefi ise NATO'ya üye olmaktı ve ısrarlı başvurular hep Batı tarafından reddedilmişti. DP iktidara geldiğinde durum bu şekilde gelişmişti.

ABD, Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımda bulunmuş ve bu yardımları ise NATO'ya üye olan devletlere de vereceği tahmin edilmiş ve Türkiye bu paktta yer almaya çalışmıştır. Kasım 1948 yılında Amerika ve İngiltere Büyükelçileri, Türkiye'nin NATO'ya katılım talebini reddetmiştir. Gerekçe olarak ise, NATO'nun coğrafi bir savunma sistemi olduğunu ve bu sebepten dolayı sadece bulunduğu bölgedeki ülkeleri içine alabileceğini söylemişlerdir.⁷⁶

NATO (Kuzey Atlantik Paketi), 4 Nisan 1949 yılında kurulan bir birliktir. ABD başta olmak üzere, İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Danimarka, İzlanda, Norveç, Portekiz, Kanada, Lüksemburg gibi Batılı ülkelerin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Türkiye ise NATO'nun kuruluş toplantılarına davet edilmemiştir. Bu durumun farklı farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, SSCB'nin tehdidine en yakın ülkenin Türkiye olması idi ve Türkiye için Batı Avrupa savaşmak istemiyordu. SSCB, Türkiye'yi tehdit eden bir notası vardı ve Türkiye'yi birliğe almak SSCB ile olası bir savaşın çıkabileceği korku yaratıyordu.⁷⁷

Sovyet Rusya yayılcı politikasına karşı ABD liderliğinde Batı ülkelerinin 1949'da kurdukları NATO'ya üye olmak için Türkiye'nin yoğun girişimleri olmuştur. Türkiye'de tek partili siyasal iktidardan çok partili hayata geçiş yıllarının en önemli dış politikanın gündem maddelerinden biri NATO'ya üyelik olmuştur.⁷⁸

⁷⁵ Işıklar, "Türkiye ve Kore Savaşı", 5.

⁷⁶ Aksoy, "Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi", 9.

⁷⁷ Fethullah Akın, "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yenidünya Düzeni ve Türkiye", Gazi Üniversitesi İİBF, 3/5(2017), 131.

⁷⁸ Balci, Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi Dönemlerinde Türkiye'nin NATO'ya Giriş Denemeleri", 57

Türkiye, Kore'ye asker göndererek Amerika'ya destek vermiş karşılığında ise NATO'ya katılmayı istemiştir. Türkiye, Batı ile bütünleşmek için de orduyu anahtar olarak kullanmıştır. DP'nin 14 Mayıs 1950'de iktidara gelmesinden önce, Türkiye'nin NATO'ya üye olması bir istekten öteye gidememiştir. Türkiye, NATO'nun kuruluş aşamasında bu paktın dışında kalacağını farkına varmış ve Akdeniz Paktı gibi bölgesel paktlara üye olarak ABD'nin yanında ve beraber olmak istemiştir.⁷⁹

İngiltere, Norveç, Danimarka, Hollanda ve Belçika gibi ülkeler, Türkiye'nin NATO'ya üyeliği konusu hakkında itiraz etmişlerdir. Bu ülkelerin başında İngiltere yer almakta idi ve bunun sebebi ise Ortadoğu'daki çıkarlarıdır.⁸⁰

İngiltere, Ortadoğu'daki emellerine ters düştüğü için Türkiye'ye destek vermemiştir. Çünkü İngiltere, Ortadoğu konusunda bir pakt kurma gibi farklı emelleri vardı. İngiltere'nin ise Ortadoğu konusunda planladığı bu pakta Mısır gibi Arap Devletlerinin katılmayacağını Türkiye çok iyi biliyordu. Bundan dolayı Türkiye'nin tek seçeneği vardı, NATO'ya üye olmaktı. 11 Mayıs 1950'de CHP iktidarının son günlerinde Türkiye, NATO'ya üye olma başvurusunda bulunmuş ancak sadece İtalya bu girişimi desteklemiştir. Bu durumdan dolayı başvuru bir sonuca bağlanamamıştır.⁸¹

Türkiye güvenliğini sağlayabilmek ve yalnız kalmamak için uluslararası örgütlerde yer almaya çalışıyordu. Bundan dolayı Türkiye, Kore Savaşı'na İngiltere'den fazla asker göndermiştir. Türkiye, ilk defa ülke sınırları dışına asker göndermiştir. Türkiye, NATO'ya 11 Ağustos 1950 yılında tekrar başvuruda bulunmuş ancak bu başvuruları da reddedilmiştir.⁸²

Böylece 1951 yılının ekim ayında Türkiye'nin NATO üyeliğine kabul edildiğinin açıklanması ve 1952 yılının şubat ayında bu kararın TBMM'de onaylanmasıyla tamamlanan süreç, basında Demokrat Parti iktidarının başarısı olarak gösterilmiştir. Türkiye açısından NATO, Avrupa Atlantik güvenlik ve istikrarın en önemli unsuru niteliğindedir.⁸³

Türkiye, NATO'ya girerek güvenliğini sağlamış olsa da sonrasında ödediği bedeller çok ağır olmuştur. Demokrat Parti iktidarı ise Ortadoğu konusunda, İngiltere'ye ilgilenme sözü vermiştir. Bağdat Paktı'nın altında verilen sözler Türkiye'nin Arap Devletleri ile arasının bozulmasına sebep olmuştur.⁸⁴

⁷⁹ Sedef Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 41 (2008), 39.

⁸⁰ Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları", 39.

⁸¹ Ayşe Erkmen, "Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Üyeliğin TBMM'de Kabulü", Araştırma Makalesi 17/2, (2020), 1031.

⁸² Aksoy, "Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi", 9-10.

⁸³ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 85-86.

⁸⁴ Turgay Merih, Soğuk Savaş ve Türkiye 1945-1960, (Ankara: Ebabil Yayıncılık, 2006), 149.

4. KORE SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE'DEKİ EKONOMİK DURUM

Türkiye, savaşın bitiminden sonra iktisadi kalkınma için yeterli sermayeye sahip değildi ve bütün beklentilerini dış yardıma bağlamış ve yaptığı plan ve programlar genellikle bu doğrultuda oluşmuştur.

DP iktidarında devam eden Kore Savaş'ı, olumlu iklim şartları, tarımsal üretimin artmasıyla talebi de yükselterek, ticari gelişmelerin yurt yararına dönmesi, ekonomik gelişmeyi hızlandırmıştır. Marshall Yardımları ile, ABD'nin SSCB tehdidine maruz kalan ülkeleri ve Türkiye'yi destekleme kararı, alınan yardım ile borçlanma imkanlarının genişliği bu dönem içinde Türkiye'de, ekonomik canlılığı artıran unsurlar olarak sayılmıştır.⁸⁵

Demokrat Parti'nin liberalizm anlayışı kuruluş felsefesinde de yer almaktadır ve bu anlayış ekonomide de etkisini göstermektedir. Bu liberalizm anlayışı aslında bir düşünceden daha çok zorunluluktan kaynaklanan bir yaklaşımı ifade etmiştir. DP'nin, 1951 yılındaki 3.Büyük Kongresinde kabul edilen partinin tüzük ve programındaki görüşleri 11 maddeden oluşmaktadır. DP, programında yer alan Ekonomi ile ilgili görüşlerini şu şekilde sıralamaktadır.⁸⁶

-Sermayenin ekonomik yapı içerisinde güven içinde olabilmesi için kamu ve özel girişimlerin uyum içinde ve birbirlerini tamamlayıcı bir şekilde görev yapmalıdır.

-Piyasalara, kesin bir zorunluluk olmadığı sürece müdahale edilmemelidir. Bu durumda devlete düşen görevler ise, rekabet durumunu ortadan kaldırmak ve rekabeti kısıtlayan durumları önlemeye çalışmak olmalıdır.

-Çiftçinin üretimini artıracak olan, makineleşme başta olmak üzere, kredi imkanlarının iyileştirilmesi, örnek olacak çiftliklerin kurulması, kooperatifleşme, hayvan ve bitki ırklarının iyileştirilmesidir. Üretimin arttırılması için de her türlü teşvik ve yardımın yapılması gerekmektedir.

-Ekonomik yapının temelini tarım olarak görmek gerekmektedir. Çünkü halkın büyük bir bölümü geçimini tarım ile sağlamaktadır. Bundan dolayı, tarımsal ürünlerin maliyetlerinde bir düşüş olması gerekmektedir, pazar koşulları geliştirilmelidir.

-Maliye politikalarında ana hedef denk bütçe hazırlamak olmalıdır. Cari harcamalarda borçlanmalar finanse edilmemelidir. Uzun vadeli borçlanmaya gidilerek üretimi arttırmak amaçlanmıştır.

- Devlet gelirlerinin artırılması için yeni konulacak vergilere gerek olmadığı savunulmuş, herkesin eşit şartlarda adaletli bir şekilde gerçekleşmiş olacak bir vergi sistemi inşa edilerek, vergideki adaleti sağlamak için insanların maddi gücüne göre vergiler tercih edilmelidir.

İlk hazırlanan 1951 yılı bütçesinde, yeni iktidarın, yeni görüşlerin yansımaları vardı. DP tarafından hazırlanan 1951 bütçesi, samimiyet, birlik, beraberlik ilkelerine dayanarak hazırlanan yapıcı ve halkın yararına bir bütçe olarak belirlenmiştir. Yapılacak olan devlet harcamalarını en alt seviyeye çekerek ve ekonomik duruma uygun bir şekilde, devlet hizmetlerinin karşılanması için en üst düzeyde tasarruf bilinci içinde gerçek manada bir denk bütçe hazırlamayı hedeflemişlerdir.⁸⁷

⁸⁵ Abdullah Takım, "Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 67/2 (2012), 167.

⁸⁶ Takım, a.g.e., s.165.

⁸⁷ Nevin Coşar, "Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 60/1 (2005), 40.

4.1. Bütçe Hesaplamaları

Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu, 1 Ağustos 1951'de kabul edilmiştir. Bu kanunla sanayi, maden, enerji, bayındırlık, ulaştırma ve turizm alanları için alanları için Türkiye'ye yabancı sermaye davet edilmiştir. Gelecek olan bu sermaye, her sene %10 gibi bir oranla yapmış olduğu karı başka yerlere aktarabilecek, belirlenen bazı kurallara uyulması şartıyla elindeki ana parayı da dışarıya çıkarma fırsatı bulacaktı. Bu kanun kendinden beklenen faydayı sağlayamamış, iki buçuk yıl da yürürlükte kalmıştır. Ancak DP, sarf ettiği tüm çabalara karşı yeteri kadar yabancı sermayeyi ülkeye sokamadılar.⁸⁸

Demokrat Parti, bütçedeki yatırım yönüne öncelik vermiş, gereksiz harcamalardan ise bütçeyi de temizlemek istemiştir. Bundan dolayı cari harcamaları azaltma yoluna giderek, yatırım harcamalarına öncelik verilmiş ve onu arttırmayı hedeflemişlerdir. Bu yolla ise iktisadi sanayileşmeyi sağlamayı düşünmüşlerdir. O dönemin siyasetçileri bu planlamaya karşı olmuş ancak bütçeyi de bir plan gibi kullanmak istemişlerdir. Bundan dolayı DP iktidarı, yeni fikir ve görüşlerin yansımalarını 1951 bütçesinde vermiştir.⁸⁹

Tablo 4.1. 1950-1953 Arası Bütçe Göstergeleri (Milyon TL) (Kanca 2012, 57)

Yıllar	Harcamalar	Gelirler	Açık	Vergi Gelirleri
1950	1495.6	1448.8	-46.8	1242.1
1951	1626.3	1683.8	57.6	1271.5
1952	2302.3	2293.7	-9.1	1588.3
1953	2354.3	2337.0	-17.3	1853.3

1952 yılından sonra liberalizm diğer yüzünü göstermiştir. Enflasyon ve döviz kurlarında kontrol edilemeyecek bir artış söz konusu olmuştur. Demokrat Parti'nin ekonomideki liberalizm anlayışı, yalnızca özel sektöre yer verilmesi manasında değil, devlet sektörünün de ekonomide yer almasını kaçınılmaz görüyordu.⁹⁰ Demokrat Parti bütçede yatırım harcamalarının artırılmasına öncelik verdi. Yatırım harcamaları 1950 yılında destekli bütçe ödeneklerinin %14,2'si iken, 1953'te %22,1 olmuştur.⁹¹

DP iktidarında giderler üzerinde baskı oluşturulmuş, yatırım harcamaları ekonomik yükselmeyi doğrudan ilgilendirmiş, çok kısa bir sürede ise getirisi olan işlere yönlendirilmiştir. DP, yaptığı yatırımların yalnızca devlet yatırımları olmadığını, ekonomik faaliyetlerin kamu sektörünün dışında gelişme göstermiştir, ayrıca özel sektör teşvik edilerek ekonomik kalkınma yükseltilmeye çalışılmıştır. 1953-54 yıllarında devlet eliyle yapılan yatırımların yıllık artışları özel sektörün üzerine çıkmıştır (%34,2 ve 31.2). Özel sektörün yatırımlarının yıllık artışları 1950-1952 yılları içinde kamu sektörünü geçerek

⁸⁸ Cem Eroğul, Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, (Yordam Kitap, 2017)2.Baskı, Yordam Kitap, Mart, 97.

⁸⁹ Osman Cenk Kanca, “ 1950-1960 Arası Türkiye 'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar “, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 9/19(2012), 57.

⁹⁰ Yaşar Baytal, “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 40(2007), 551.

⁹¹ Coşar, “Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası”, 44.

yükselirken, 1953-1955 yıllarında kamu sektöründeki yatırımlarının gerisinde düşüş göstermiştir.⁹²

4.2. Sanayi

Kore Savaşı yıllarında sanayi ile çıkan gazete haberleri şu şekildedir: “Kore Savaşı; kalay, kauçuk, yün gibi maddelerin fiyat ve stok durumlarının, yeniden Gözden geçirilmesi gerekmektedir. Piyasa, yün ihracatı üzerine olduğu için, sadece ihracat bakımından yün konusu ile ilgilenilmektedir. Kore Savaşı’ndan önce de piyasalarda tiftik ve yapağı fiyatları aktif bir döneme girmişti.

Kore Savaşı’nın devamı ya da genişlemesi ihtimali, G.Doğu Asya da yeniden bir güvensizlik yaratmıştır. Dün ki sayımızda ABD ve İngiltere’nin kalay ve kauçuk stoklarına ne kadar çok önem verildiği yazılmıştı.

Son haftalarda piyasamızda kalay ithalatındaki güçlüklerden bahsederken, İngiltere’nin siparişleri sınırlandırdığını, her tüccara ancak 2 ton kalay verileceğini haber vermiştik. Kore Savaşı nedeniyle, çeşitli şehirlerin kalay stoklarına önem vermesi karşısında, kalay ithalatı konusunun yerli stoklar bakımından yeni bir sorun ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır. Piyasayla ilgili tüccarlar, hükümetin bu gibi maddeler üzerinde yerli stoklar ortaya çıkarmasına gerek görmektedir

1950 yıllarda tütün mahsulünün satışı ülke için önem arz etmektedir. Ülke ekonomisine iyi geliri için kararlar alınmıştır. Bu kararlar şu şekildedir;

1- *Hükümet tütün ürününü ülkede en çok güvenilir bir döviz kaynağı olarak mütalaa ettiği için yeni tütün ürününün takas sistemi içinde erimesine asla izin verilmeyeceği ve bu konuda herhangi bir değişme yapılmayacak.*

2- *1946 mahsulü tütünlerin daha fazla gecikme yaşamamasına imkân verilmeyecek takasla ihracına izin de verilmiştir.*

3- *1946 yılından itibaren üreticiden tütün satışı sırasında kesilen %5 lerin birikmesiyle toplanmış olan 40 milyon liranın kullanma şekli hakkında Hükümet kendisini yetkili görmediği için bu paraların sahiplerine geri verilmesine karar vermiştir. Bu konuda yakında bir kararname meşri cihetine gidilecektir.”⁹³*

Ayrıca o dönemlerde yerli fabrikaların durumu da gittikçe zorlaşmıştır. Manifatura piyasasında önemli bir durgunluk yaşanmıştır. O günlerde Anadolu tüccarları sınırlı bir oranda bayramlık mal almaktadır. Oysa ki manifatura tüccarları ürünlerin bereketli olması durumunda, manifatura piyasasına karşı daha geniş isteklerin olacağını arzu ediyordu. Manifatura piyasasındaki durağanlık şu şekilde belirtilmiştir.

“Bilindiği gibi 19 ülke arasında serbest ticaret rejimi uygulanacak, özellikle Batı Almanya’dan daha ucuz manifatura eşyası gelecektir. Anadolu tüccarları ileride fiyatların düşeceğini göz önünde tutarak, piyasadan az miktarda ürün almaktadırlar.

Bunlardan başka piyasanın Batı Almanya, İtalya, Çekoslovakya’dan aldığı yeni siparişler de vardır. Verilen yeni siparişler, eskiye oranla daha uygun ürün ülkeye gireceğinden bahsedilmektedir. Çıkan haberlerde manifatura piyasasında ise isteklerin sınırlandırılmasına neden olmuştur.

Kısacası, çeşit çeşit etkenlerin etkisiyle, manifatura piyasasında yaşanan durağanlık yerli fabrikaların faaliyetlerine de etki etmiştir. Yerli fabrikalar ise ürettikleri malları satamadıkları için üretimlerine sınır

⁹² Coşar, “Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası”, 45.

⁹³ Yeni İstanbul(4 Temmuz 1950), 5.

koymaya mecbur olmuşlardır. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca yapılacak olan toplantıda, sanayi sektörüyle uğraşan kişilerin bu konuları detaylı bir şekilde konuşacağı anlaşılmaktadır. Serbest ticaret rejimi sonucu olarak, ithalat genişleyecek olursa, yerli fabrikalar zor bir duruma düşecektir.”⁹⁴

DP hükümeti ekonominin gelişmesi adına ve özel sanayiye teşvik etmek amacıyla yapılan icraatlarının başında yabancı sermayenin katılımının da sağlanarak kurulan “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası” açılışı olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi döneminde başlamış ve özel yatırımcıya teşvik kanunları çıkarılmış olsa da Demokratlar bu çabaları yetersiz görmekte 1951’de çıkarılan yabancı sermayeyi çekme adına çıkarılan kanun ile başta sanayi ve turizm olmak üzere birçok alanda yabancı sermaye Türkiye’ye davet edilmiştir.⁹⁵

Türkiye’de, özel sektöre orta ve uzun vadeli sanayi yatırım kredisi veren, ithal olan ürünler için döviz ve teknik yardımda bulunan banka, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası olmuştur. Yerli ve yabancı ortaklığı şeklinde kurulan ya da kurulacak olan işletmeler ise desteklenmiştir.⁹⁶

4.3. Tarım

DP iktidarında devam eden Kore Savaş’ı, olumlu iklim şartları, tarımsal üretimin artmasıyla talebi de yükselterek, ticari gelişmelerin yurt yararına dönmesi, ekonomi de ilerlemeyi hızlandırmıştır. Marshall Yardımları ile, ABD’nin SSCB tehdidine maruz kalan ülkeleri ve Türkiye’yi destekleme kararı, alınan yardım ile borçlanma imkanlarının genişliği bu dönem içinde Türkiye’de, ekonomideki canlılığı artıran unsurlar olarak sayılmıştır.⁹⁷

22.05.1950- 09.03.1951 tarihleri arasında görevde bulunan Demokrat Parti iktidarının, hükümet programını kapsayan ekonomik büyüme ve kalkınma hususunda şu cümlelere yer verilmiştir.

“Halkımızın %80’i tarımla uğraşmaktadır, Türkiye’de tarım yerli ekonominin ticaretimizin ana kaynağını oluşturmaktadır. Bundan dolayı yerli gelirlerin artması ve her alanda kalkınmanın ana kuralı bu temelin güçlenmesi sebebiyle mümkün olabilecektir.

DP iktidarının ilk dönemlerinde tarımdaki başarısının nedenleri şu şekildedir;⁹⁸

- ✓ Devlet topraklarının belirli bir bölümü köylüye dağıtılmış ve boş olan topraklar işletmeye açılmıştır. Gizli işsizler yeni açılan bu tarım arazilerinde istihdam ettirilmiş ve işsizlik azaltıcı bir etki yaratmıştır.
- ✓ Tarım kesiminde makineleşmeye gidilmiştir. Tarımsal alet ve makineler köylüye verilmiştir. Traktör sayısı artırılmıştır.
- ✓ Ziraat Bankası aracılığıyla tarım ile uğraşan kişilerin kredi ihtiyacı karşılanmıştır.

Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi hakkındaki 5254 sayılı Kanuna ek kanun tasarısı şöyledir; “Muhtaç Çiftçilere ödünç Tohumluk verilmesi hakkındaki 8.

⁹⁴ Yeni İstanbul, s.5.

⁹⁵ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 73.

⁹⁶ Yasemin Memioğlu, “Türk Kooperatifçiliğinin Dönemsel Analizi (1950-1960 Dönemi)”, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi 52 (2017), 908.

⁹⁷ Takım, “Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikası”, 167.

⁹⁸ Takım, “Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikası”, 167.

7.1948 tarihli ve 5254 sayılı Kanunun 1.3.1950 tarihli ve 5580 sayılı Kanunla değiştirilen 3 ncü maddesi gereğince T. C. Ziraat Bankasının Tarım Bakanlığı emrine açmakta olduğu yıllık kredi miktarı, 1950 yılına mahsus olmak üzere, 1950 yılı kısmı 24 milyon liraya çıkarılmıştır”.

Memleketin bazı bölgelerinde ise toprak sahibi olmayan çiftçiye toprak dağıtılıp bu duruma devam edilmiş ve Tarım Bakanlığınca bu yolda yapılan çalışmalar topraksız çiftçiler arasında büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Toprağa kavuşan çiftçiler memnuniyetlerini belirtmek için Tarım Bakanlığına telgraflar göndermiştir.⁹⁹

Türkiye’de 1950 yılına kadar tarım alanında istenilen gelişme görülmemiştir. Bunun nedeni olarak ise hızlı sanayileşme politikalarının etkisi olmuştur. 1950 yılından sonra, Demokrat Parti Döneminde ise tarımsal kalkınmaya öncelik verildiği görülmektedir. Demokrat Parti Hükümeti’nin tarım öncelikli kalkınma projesi temelini ise ekilip-dikilebilen alanların artırılması ve tarım alanının Pazar ekonomisine daha büyük açılmasının sağlanması ilkelerini oluşturmaktadır. Bu ilkeler kapsamında; köy sulama, gübre ve toprak, zirai öğretim ve mücadele, bağcılık ve meyvecilik, hayvancılık, çayır mera ve yem bitkileri, bakım işleri gibi konulara daha çok ağırlık verilmiştir.¹⁰⁰

Tablo 4.2. :1950-1960 Yıllarında Türkiye’nin Tarımsal Üretimin Göstergeleri (Takım 2012, 168)

	1950	1951	1952	1953
İşlenen Tarım Alanı(Bin Hektar)	14.542	15.272	17.361	18.812
Traktör Sayısı	16.585	24.000	31.415	35.600
Buğday Üretimi(Bin Ton)	3.870	5.600	6.440	8.000
Arpa Üretimi(Bin Ton)	2.040	2.700	3.180	3.640
Tarım Kredileri(Milyon TL)	412	646	1.067	1.213

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Maliye ve Sanayi Bakanlığı ve bağlı kuruluşlar tarım politikalarını yürütmüştür. Politikaların uygulanması için para sağlayan kurum ise bir kamu kuruluşu olan Ziraat Bankası’dır. Yetiştirilen ürünlerin ise naklinin yapılması ve uygun ortamlarda saklanması için yeni yöntemler denenmiştir. Bu uygulamalara ek olarak; ucuz kredi sağlanması, düşük oranda çıkarılan vergiler, 3 yıl (1951,1952,1953)süre ile uygun iklim şartlarının yaşanması ve Kore Savaşı’nın çıkma sebebiyle tarım ürünlerinin ihraç fiyatlarının artması gibi faktörler ile Demokrat Parti Hükümeti, Türk çiftçisinin refahını ve huzurunu, 1953 yılının sonlarına kadar yükseltmeyi başarmıştır.¹⁰¹

Türkiye’de 1950-1953 yıllarında uygulanan tarım politikalarının bir sonucu olarak tarım ürünlerinde aşırı bir yükselme görülmüş bu yükselmeye iyi iklim şartları kadar, ekilip dikilen arazi bölgelerinin hızlı bir şekilde genişlemesi önemli rol oynamıştır. 1928 yılında 6 milyon 600 bin, 1950 yılında 14 milyon 500 bin hektar olan ekili tarım arazi alanı 1954’te 19 milyon 600 bin hektara ulaşmıştır. Pancar ve pamuk

⁹⁹ Zafer (1 Kasım 1950), 1.

¹⁰⁰ Zahide Sungur, “Demokrat Parti Döneminde (1950-1960) Tarım Politikaları ve Etkileri”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 8/14 (Mart 2016), 9.

¹⁰¹ Duygu Yılmaz, “Demokrat Parti Döneminde Aydın’da Tarım (1950-1955)”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 62 (2018), 370-371.

gibi sanayi ürünlerinin ekim alanı ve verimleri artmıştır. Ekili alandaki büyümeyi sağlayan neden ise traktör sayısında büyük bir artışın olmasıdır. Meralarda ise azalma görülmüş, 1928'de 46 milyon, 1950'de 37 milyon 800 bin hektar olmuştur.¹⁰²

Marshall Yardım Planına göre Amerika ve Kanada'dan 6.487 traktör aldık ve bunun bugüne kadar 6.407 sini çiftçiye tevzi ettik. Tevzi edilen bu traktörlerin vilayetlere düşen miktarları Tablo 4.3. de belirtilmiştir.

Tablo 4.3. Marshall Yardımı ile İllere Verilen Traktör Sayıları (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), VI/9, Ankara, s.48)

İllerin Adı	Traktör Miktarı Adet	İllerin Adı	Traktör Miktarı Adet
Afyon	67	İzmir	486
Ağrı	2	Kars	9
Amasya	38	Kastamonu	3
Ankara	428	Kayseri	35
Aydın	341	Kırklareli	143
Antalya	252	Kırşehir	54
Balıkesir	64	Kocaeli	64
Bilecik	10	Konya	436
Bingöl	3	Kütahya	42
Bitlis	1	Malatya	21
Bolu	7	Manisa	366
Burdur	15	Maraş	31
Bursa	83	Mardin	33
Çanakkale	36	Muş	4
Çankırı	5	Niğde	50
Çoruh		Ordu	
Çorum	23	Rize	
Denizli	67	Samsun	49
Diyarbakır	89	Seyhan	1171
Edirne	199	Siirt	9
Elazığ	2	Sinop	3
Erzincan	5	Sivas	25
Erzurum	19	Tekirdağ	428
Eskişehir	361	Tokat	124
Gaziantep	65	Trabzon	1
Giresun		Tunceli	2
Gümüşhane	2	Urfa	172
Hakkâri	1	Van	8
Hatay	84	Yozgat	83
İçel	128	Zonguldak	3
Isparta	18		
İstanbul	137		

Tarımda makineleşme ve traktör sayısındaki artıştan sadece alınan Marshall yardımı değil Ziraat Bankası tarafından sağlanan uzun vadeli kredi kolaylıkları ve verilen düşük faizli krediler etkili olmuştur. Bu durumdan kaynaklı sadece büyük toprak sahipleri değil küçük üreticilerde traktör alabilme fırsatına kavuşmuştur.¹⁰³

¹⁰² Duygu Yılmaz, Demokrat Parti'nin Tarım Politikası'nın Aydın Ölçeğinde Değerlendirilmesi, (Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 61.

¹⁰³ Sungur, "Demokrat Parti Döneminde (1950-1960) Tarım Politikaları ve Etkileri", 10.

Tablo 4.4. T.C. Ziraat Bankası Tarafından Çiftçilere Verilen Tarım Kredi Miktarları (1950-1953)

Yıllar	Verilen Kredi Miktarları (Milyon TL)
1950	412.197
1951	646.506
1952	1.067.665
1953	1.212.842

20 Temmuz 1950 Aydın'da çiftçiye verimi arttırmak amacıyla suni gübre yardımı yapılmıştır. Bununla ilgili Yeni İstanbul gazetesindeki yazı şu şekildedir;¹⁰⁴

“İl Zirai Donatım Kurumu tarafından bu yılki suni gübre dağıtımının 30 ton olduğu tespit edilmiştir. Bölge bu zamana kadar tabii ve suni gübre bakımından tamamen fakir bir durumda idi. Fakat kurumun ucuz fiyattaki gübreyi bir yıl vade ve bizzat çiftçi nezdine kadar götürerek vermesi geçen yıllara nazaran istihsalin artacağına bir delili olarak görülüyor.”

1 Kasım 1950'de ise ilk kez tarım sayımı hazırlıklarına başlanmıştır. Türkiye'de ilk defa yapılacak olan tarım sayımından alınacak neticeler bir yıl sonra köylüye bir buçuk milyon dönüm toprağın dağıtılması işini de kolaylaştıracaktır. Bu sayımın hazırlanmasında önemli rol oynayan İstatistik Umum Müdürlüğü ile iş birliği yapmakta olan Amerikan Marshall Planı uzmanlarına göre, memleketin zirai coğrafyası belli olacağından topraksız köylüye toprak dağıtım planları da daha tesirli ve daha süratli bir şekilde tatbik mevkiine konabilecektir. Sık sık tarım sayımı yapılan illerde, bu sayımın topraksız köylüye toprak dağıtımında büyük bir rol oynadığı kabul edilmektedir. Tarım sayımını takip edecek yıllarda topraksız köylü sayısının da önemli derecede azalacağına bakılmalıdır.¹⁰⁵

Memleketin zirai coğrafyasının tespit edilmesi, Türk köylüsünün yalnız toprak sahibi olmasını değil fakat aynı zamanda bu topraktan elde edeceği istihsal maddelerini hızlıca piyasalara sürmesine gerekli olan yolları ve kanalları da temin etmiş olacaktır. Sayımda köylünün vereceği doğru bilgi bütün sahalarda seri ilerlemeler kaydedilmesini mümkün kılacak ve böylelikle memleketin tarım istihsalı ile birlikte köylünün de hayat seviyesi yükselmiş olacaktır.¹⁰⁶

Demokrat Partinin tarım politikaları ülkede ekonomik yükselmenin bir sonucu olarak görülmüştür. Başta makineleşme olmak üzere tarım alanlarının genişlemesi, büyük ölçüde iklim koşullarına bağlı tarımsal üretimin artış göstermesi, verimliliğin artmasına sebep olmuştur. Tarım ürünlerinin pazara açılması köylünün de bolluk yaşamasını arttırmış ve bu nedenden dolayı köyden kente göç de artmıştır. Bu durumda kentlerde yaşayan nüfus artmış açlık ve işsizlik en büyük sorun haline gelmiştir. Bu sorunların yanında birçok sıkıntıları da beraberinde getirmiştir.¹⁰⁷

Devletin tarım sektörüne yoğun müdahalesi sonucu, sektördeki dengeler bozulmuş, kaynaklar ise piyasanın talebi ile uyumsuz bir şekilde kullanılmıştır. Bu durum ise meraların tarıma açılması, hayvancılığın gerilemesi, ülkede et sıkıntısı

¹⁰⁴ Yeni İstanbul (20 Temmuz 1950), 5.

¹⁰⁵ Yeni İstanbul (1 Kasım 1950), 5.

¹⁰⁶ Yeni İstanbul (1 Kasım 1950), 5.

¹⁰⁷ Takım, “Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları”, 168.

yaşanması sonucunu doğurmuştur. Devletin tarım sektörüne yönelik yoğun müdahalelerinin yaşandığı bu yıllarda, Et ve Balık Kurumu kurulmuştur. Görünen o ki, DP'nin uygulamış olduğu ekonomi politikalarının temelinde, devlet eli ile önemli bir kaynak aktarımı yapıldığı, devlet destekli tarım sektörü öncülüğünde büyüme gelmektedir.¹⁰⁸

4.4. Dış Ticaret

Kore Savaşı'nın getirmiş olduğu konjonktür 1951-1953 yılları arasında dünya piyasasında hammadde fiyatlarının fırlamasına neden olmuş ve pazarları genişletmiştir. Sonunda Türkiye'nin 2.Dünya Savaşı yıllarında 127 ton altın ve 13.000.000 dolar döviz rezervleri bulunmaktaydı. Ne yazık ki, 1953 yılının sonlarına gelindiğinde bu rezervlerin tümü bitmiş, hatta hava koşulları da tam tersine dönmüştür.¹⁰⁹

Dış ticaret açığı, 1950'de 22,3 milyon dolar iken, liberasyonun da etkisiyle 1952'de 193 milyon dolar olmuştur. Bu durumdan dolayı Merkez Bankası serbest olan altın satışlarını durdurmuştur. Bunun sebebi ise rezervlerin üçte birinin birkaç yıl içinde bitmesi olmuştur. İhracatın artmasıyla, 1953 yılında ithalat liberasyonuna da son verilmiştir.¹¹⁰

GSMH büyüme oranı ele alındığında her iki dönemde de bu konuyla ilgili istikrarsızlık olduğu görülmektedir. 1950-1953 yılları arasında GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) büyüme hızı biraz daha yüksektir. Bu dönemde hızla artış gösteren makine kullanımı, yeni yerlerin tarım arazisi olarak kullanılması, Kore Savaşı'nın getirdiği yüksek konjonktürün sağlamış olduğu uygun dışsatım ve olumlu hava şartları sonucu tarımsal üretimin 1950-1953 yılları arasında, sabit fiyatlarla, yılda ortalama olarak %12'nin üzerinde artmış olması bunun en önemli sebebidir.¹¹¹

1 Kasım 1950 yılında ihracat hareketleri yaşanmaya başladı bununla ilgili gazete haberi şöyledir:¹¹²

“Son zamanlarda fasulye, mercimek gibi mallara karşı dış piyasalardan istekler artmaktadır. Şimdiki halde ufak partiler halinde İsrail ve Yunanistan'a kırmızı ve yeşil mercimek ile muhtelif kalitelerde fasulye sev olunmaktadır. Bu mallara karşı Avusturya, Almanya'dan da istekler başlamıştır.

Yağlı tohumlara gelince, İsrail'den ayçiçeği istekleri devam etmektedir. Geçen ay içinde bu memleket 500 ton kadar ayçiçeği gönderilmiştir.

Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarına bakıldığında bir önceki dönemden farklı olarak dış ticaretin serbestleştirilmesi amaçlanmıştır.

¹⁰⁸ Ümit Çalık, “Demokrat Parti Dönemi İktisat Politikalarına Yeni Bir Yaklaşım”, Liberal Düşünce 65 (2012), 193.

¹⁰⁹ Kanca, “1950-1960 Arası Türkiye 'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar “, 55.

¹¹⁰ Kanca, “1950-1960 Arası Türkiye 'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar “, 55.

¹¹¹ İbrahim Tokathıoğlu ve Fahriye Öztürk, “1950-1980 Yılları Arasındaki Dönemde Türkiye'de Uygulanan Para ve Maliye Politikalarının Etkinliği”, Ekonomik Yaklaşım 19/66 (2008), 164.

¹¹² Yeni İstanbul (1 Kasım 1950), 5

Tablo 4.5. Türkiye’nin Dış Ticareti 1950–1953 (Çalık 2012, 190)

Yıllar	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Dengesi	Toplam Dış Dengesi
1950	285.664	263.424	22.240	549.088
1951	402.086	314.082	88.004	716.168
1952	555.920	362.914	193.006	918.834
1953	532.533	396.061	136.061	928.594

1950-1953 yılları arasında ekonominin hızını arttıran politikalar uygulanmıştır. Ancak bu dönemden sonra, ihracatta duraklama yaşanmış, yeterli derecede finans kaynaklarının bulunamaması sebebiyle enflasyon hızlandı ve kamu kısmının yükü de artmıştır. Daralan ithalat ile birlikte kapasite kullanım miktarlarındaki düşüş toplam mal arzını azaltmıştır.¹¹³

¹¹³ Coşar, “Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası”, 36.

5. KORE SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE'DE SOSYAL HAYAT

5.1. Eğitim

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan sıkıntılı dönemlerin ardından 1950’li yıllar ile birlikte eğitim ve öğretim alanlarında çok büyük ve önemli sayılabilecek reformlar yapılmaya çalışılmıştı. Özellikle Demokrat Parti döneminde ekonomik alanda iyileşmelerin başlaması ile birlikte eğitim konusu üzerinde önemle durulmuş ve Türkiye’de okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretimde her türlü iyileştirmeler, Batı dünyasında yaşanan değişimler göz önüne alınarak hayata geçirilmesi için çalışılmıştır.¹¹⁴

5.1.1. Köy Enstitüleri

Türkiye’de çoğu kişinin yaşamakta olduğu köylerde ilköğretimi daha hızlı ve kolay bir şekilde yaymak, bu köylerde modern tarım ile uğraşmak ve hayvancılığı geliştirmek, köylünün kalkınmasına ve bilinçlenmesine yardımcı olmak amacı hükümeti genel esasları ve içeriği aşağıda anlatılacak olan Köy Enstitülerini kurmaya ve mezunlarını istihdam edebilmek üzere kanuni yetki istemeye yöneltmiştir.¹¹⁵

17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı kanunla Köy Enstitüleri kurulmuştur. Kuruluş amaçları şu şekilde tespit edilmiştir: “1940 yılında altı yaşın üstündeki nüfusun %78’i okuryazar değildi. Köylerde ise bu oran %90’dı. Ayrıca köyler ise sağlık, temizlik, gelişme imkânları yetersizdi. Bu durumlardan kaynaklı yaygın bilgisizlikle daha etkili mücadele etmek, bunu yaparken köylerin sosyal ve ekonomik yapısında öğretmen ve eğitim yoluyla düzenlemeler, gelişmeler sağlamak... İşte bu amaçla Köy Enstitüleri kuruldu. O zamana kadar var olan öğretmen yetiştirme yapısının neyi eksikti ve yeni bir öğretmen yetiştirme sistemi geliştirilmek isteniyordu? Var olan eski yapı, nazari eğitim yapan, ellerinde kalem, defter, kitap ve yalnızca okuma ve yazma ve kitabî bilgiler öğretimi ile yetinen, köye gitmek, köyde kalmak istemeyen, köylüye pek faydalı olmayan öğretmenler yetiştirmekle suçlanıyordu. Halbuki artık köy kökenli, sadece köye yararlı olabilecek, nasırlı ellerinde kalem ve kitaptan çok, kazma, kürek, çapa, bağ makası, keser bulunan öğretmenler yetiştirilmeliydi. Köy Enstitülerinin kuruluş felsefesi budur.”¹¹⁶

Enstitülerin dayandığı genel felsefe ise, modernleşmenin temel dayanağı olan hümanizmadır. Bu anlayış herkesi kucaklamayı, katmayı ve üretici kılmayı amaçlar. Öğretmeni, öğrencisi ve tüm emekçileriyle birçok köy, Enstitülerle beraber daha modern, üretken ve kalkınmış yaşam alanlarına dönüştürür. Aynı zamanda köylünün eğitiminde ve köylerin kalkınmasında önemli bir rol üstlenerek, kentlere yönelen nüfus hareketinin bilinçli ve kontrollü olmasına katkı sağlar. Gönen Köy Enstitüsü mezunu Fatma Zehra Özgen bu görevi şöyle ifade etmiştir:

¹¹⁴ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 146.

¹¹⁵ Abdullah Elmas, “Köyü Canlandırma Hareketi Olarak Köy Enstitüleri”, İKSAD Yayınevi, Aralık, Ankara 2020, s.12.

¹¹⁶ Mehmet Evsile, “TBMM Zabıtlarına Göre Cumhuriyet Döneminde Eğitim Hizmetleri (1923-1950)”, History Studies International Journal Of History 11/2 (2019), 625.

“Köye giden bir öğretmen köyün doktoruydu, avukatıydı, köyün hâkimi, köyün akıllısı-akıl danışabilecekleri insanlarıydı. Köylüyle her şeylerine koşuyorduk... Bize mezun olurken işte tarım işiyle uğraşacağımız için çiftçilik yapacakmışız gibi çift çubuk verdiler. Ama tabii bayanlar olarak onları pek yürütemedik. Dikiş makinemiz vardı, onunla dikişlerimizi diktik. Köyün dikişlerini diktik, çocukların okula aileleri diktiremeyenler getiriyorlardı, biz dikiyorduk onları okulda öğretmenken. Öğrenciyken okul önlüğü dikiyorduk, o başka öğrencilerin hele böyle ufak köylerdeki daha böyle çabalar gösterdiler... Ben Gönen’de çalıştığım için bizim dönem biraz farklıydı tabii, biraz kasaba havası vardı. Herkes istediği yerde diktiriyordu, bize fazla düşmüyordu ama tabi her şeyde o II. Dünya Savaşı’nda uyuzluk diye bir hastalık çıktı onlarla mücadele ettik yıllarca. Yok yoktu hepsi var. Hasta çocukları ilaçlamak, onları takip etmek, sonra işte o zaman şeyiyle saç temizliği falan kızlarda biraz zorunluydu.”¹¹⁷

Köy Enstitüler 1940 yılında açılmış ve bu enstitülerin ortaya çıkışını hazırlayan çalışmalar, CHP’nin 1931 ve 1935 kurultaylarında alınan kararlar sonucu oluşturulan eğitim projesine kadar uzanır. Bu proje ışığında ilk eğitim kursu 1936-1937 yılında Eskişehir Çifteler’de başlatılmıştı. Askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan kişiler kısa bir eğitimden sonra kendi köylerine eğitimci olarak gönderilmesiyle olumlu sonuçlar alınmış ve bundan dolayı Köy Eğitimcileri Kanunu çıkarılmış. Maarif Vekili Saffet Arıkan’ın hazırlattığı program çerçevesinde Eskişehir Çifteler’de (1937), İzmir Kızılçullu’da (1937), Kırklareli Kepirtepe’de (1938) ve Kastamonu Gököy’de (1938) deneme amaçlı 4 köy öğretmen okulu açılmış. Enstitüler kuruluncaya kadar bağımsız, kurulduktan sonra ise Köy Enstitülerine bağlı eğitimci yetiştirilmiştir.¹¹⁸

Köy Enstitüleri kuruluş yılları 1940-1943 tarihleridir. Bu tarihler arasında belli bir öğretim programı yoktu. Ezbere dayalı programlar hazırlanmadan geçici süreliğine Öğretmen Okulları ve ortaokulların müfredatı uygulanmaya çalışıldı. Köy enstitülerinin kuruluş yıllarında eğitim ve öğretimin aşağıdaki hususlara göre yapılması isteniyordu:

- 1- Bisiklet, motosiklet, otomobil ve su sporları gibi araçları kullanabilme.
- 2- Yüzme, ata binme, tırmanma, yürüyüş, kürek çekme vs. de beceri kazanma.
- 3- Enstitü arazisini ağaçlandırma, çiçeklendirme, yol yapma, su kanalı açma, bataklık kurutma, sulama, bitki yetiştirme, bayındırlık işleri vs. gibi.
- 4- Hayvan ve bitki bakımı.
- 5- Mandolin, el ve ağız armonisi, flüt vs. gibi müzik aletlerini çalabilme.
- 6- Yöreden başlayarak milli oyunları öğrenme.
- 7- Kantin ve kooperatif tesis etme.
- 8- Yakın çevrenin incelenmesi.
- 9- Radyo ve gramofondan müzik dinleme alışkanlığı kazanma.
- 10- Gazete, radyo ve dergilerden aktüaliteyi takip etme.
- 11- Köy hayatı ile ilgili eserlerden başlayarak kitaplık kurma.
- 12- Bölgeden başlayarak tarihi etnolojik, jeolojik ve zirai değeri olan eşya ile yurt müzesi kurma.
- 13- İnşaat, atölye ve fotoğrafçılık derslerinin bulunulan şartlar içinde basit eşyalarla yürütülmesini sağlama.

¹¹⁷ Songül Sallan Gül ve Ayşe Alican, “Cumhuriyet Modernleşmesinin Anadolu Ateşi: Köy Enstitüleri”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 10-11 (2014-2015), 22.

¹¹⁸ Ziyet Bahadır, “Köy Enstitüsü”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (04.02.2022).

14- Halkla ilişkilerin nasıl kurulacağını öğrenme.

15- Tutumlu, sağlıklı ve temiz olma, düşkünlere yardım etme alışkanlığı kazanma.

16- Anayasa’nın ikinci maddesinde yazılı olan cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, lâiklik ve inkılâpçılık ilkelerini Türk milletinin yükselmesinin ana ilkeleri bilme ve engel tanımadan uygulayabilme¹¹⁹.

Enstitülere köyde doğmuş, büyümüş, köy okulundan mezun olmuş kişilerin alınması planlanmıştır. Öğrencilere öğretmenlik haricinde köyde yapabilecekleri ikinci bir meslek öğretilmesi de esas tutulmuştur. Bu anlamda erkeklere demircilik, yapıcılık, nalbantlık, dülgercilik, marangozluk, balıkçılık, arıcılık gibi meslekler öğretilirken, kızlara ise dikiş-nakış, örgü ve dokumacılık, ziraat ile ilgili mesleklerin öğretilmesi kararlaştırılmıştır. Köy Enstitülerinden mezun olan kişilere, görev yapacakları köylerde bir ailenin geçinmesine yetecek düzeyde toprak verilmekte, ev tahsis edilmekte, enstitüde öğrendiği meslek ile kendisi için bir atölye yapılmaktaydı.¹²⁰

1953 yılına kadar 21 Köy Enstitüsünden 13982’i kız, 5.9432’ü erkek olmak üzere toplam 17.341 köy öğretmeni diploma almıştır. 1936-1947 yılları arasında faaliyet gösteren eğitim kurslarından da 8.675 eğitimci mezun olmuştur. Yüksek Köy Enstitüsü ise toplam 209 mezun vermiştir. Bu eğitim kurumlarından çok sayıda yazar, şair, edebiyatçı, yayımcı, bilim adamı ve siyasetçi yetişmiştir.¹²¹

Meslek	Yüzde (%)
Çiftçi	81
Sanayi ve Maden İşinde Çalışanlar	8
Memurlar	5
Ticaretle Uğraşanlar	4
Serbest Meslek İcra Edenler	2 ¹²²

Köy Enstitüleri, her yerde eğitim ve herkese eğitim anlayışının temel bir uygulaması olarak köyde yetişen maddi durumu elverişsiz ancak kabiliyetli çocukları eğitim sistemi içine dâhil ederek, hayata kazandırmak istemiştir. Bu bağlamda birer öğretmen yetiştirmenin yanında üretici, yeni fikirlere açık olan, katılımcı ve iş birliğine dönük, demokratik, dayanışmayı destekleyen, kültür ve sanatı temel alarak zenginleştirilmiş bir eğitim anlayışı Köy Enstitüleri sistemi içerisinde benimsenmiştir.¹²³

¹¹⁹ Zafer Tangülü, Demokrat Parti Dönemi’nin İlköğretim Politikaları, (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 31-32.

¹²⁰ Tansu Ayperi Varol, “Köy Enstitüsü Sisteminin Tarihsel Temelleri, (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 31-32.

¹²¹ Bahadır, “Köy Enstitüsü”.

¹²² Elmas, a.g.e., s.

¹²³ Ayşegül Tural, “Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model: Köy Enstitüleri”, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 4/2 (2016), 19.

Tablo 5.1. Köy Enstitülerinin kuruluş yerleri ve açılış tarihleri (Bahadır, 284)

Yerler	Tarihler
Malatya-Akçadağ	1940
Samsun Akpınar	1940
Antalya Aksu	1940
Kocaeli Arifiye	1940
Trabzon Beşikdüzü	1940
Kars Cılavuz	1940
Adana Düziçi	1940
Isparta Gönen	1940
Kayseri Pazarören	1940
Balıkesir Savaştepe	1940
Ankara Hasanoğlu	1941
Konya İvriz	1941
Sivas Pamukpınar	1941
Erzurum Pulur	1942
Diyarbakır Dicle	1944
Aydın Ortaklar	1944
Van Ernis	1948

Köy enstitülerinin kuruluş aşamasında, köylere yakın tarıma elverişli kara veya demiryolu bağlantısının bulunduğu yerler özellikle seçilmiştir. Eğitim öğretim faaliyetlerinden yanı sıra öğretmenlerin birçok konuda bilgi sahibi olarak çok yönlü olması istenmiştir. Bu doğrultuda, tarımla ilgili teknikler başta olmak üzere bağcılık, arıcılık, bel ölçüde inşaat bilgisi, ilk yardım bilgisi, sağlık hizmetleri, demircilik ve marangozluktan terziliğe kadar birçok alanda teorik ve uygulamalı olarak öğretilmiştir. Bu bilgiler okulların atölye kısmında öğretilmektedir. Bu uygulamalı eğitim ile köy öğretmenleri, köylünün teknik ihtiyaçlarına cevap verecektir.¹²⁴

Enstitülerde öğrencilerin kendini ifade etme ve öğrenme alışkanlığı kazanmaları için resim, müzik, süsleme, yerel oyunlar, tiyatro gibi alanlardaki derslere önem verilmiştir. Enstitülerde müzik ve folklor çalışmalarının kaynağını halkın sahip olduğu kültür oluşturmuştur. Her yörenin kendine özgü müziği, türküsü ve oyunları enstitülerde öğretilmiş ve oynatılmıştır. Öğrenciler bir yandan yerel kültürünü geliştirmiş tekniklerle yeniden biçimlendirmiştir. İş eğitimi ise sanat kültür ve spor eğitimiyle düşünülmüş, spor ve müzik her köy enstitüsünde vazgeçilmez olmuştur. Enstitüde eğitim alan her öğrenciye mandolin eğitimi verilmiş, bazı enstitüler keman ve piyano eğitimi de vermiştir.¹²⁵ Enstitülerde uygulanan eğitim ile bilim ve kültürün yanısıra sanatın pek çok

¹²⁴ Tural, “Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model: Köy Enstitüleri”, 19.

¹²⁵ Sallan Gül - Alican, “Cumhuriyet Modernleşmesinin Anadolu Ateşi: Köy Enstitüleri”, 24.

dalıyla uğraşmalarının önü açılmış bilim adamı ve sanatçı bilinci ile topluma yaklaşır, toplumun ihtiyaçlarını karşılamaları istenmiştir.¹²⁶

1943 yılında ise enstitülerin programı bakanlıkça yapıldı. 260 hafta olarak belirlenen beş yıllık öğrenim süresinin %43,8'i kültür derslerine, %22,3'ü ziraat derslerine ve uygulamalarına, %22,3'ü teknik dersler ve uygulamalarına, %11 'i de tatile ayrılmıştı. Çalışma planı yapılırken bölgesel özellikler, öğrenci ve öğretmenlerin durumları göz önünde bulunduruluyordu. Özellikle de tarım ders ve etkinliklerinin içeriğini, çevredeki üretim konuları belirlerdi. Örneğin, deniz, göl ve nehir kıyısında balıkçılık, Akdeniz iklimi hüküm süren yerlerde narenciye, kara iklimimin etkili olduğu yerlerde tahıl tarımı, sebzecilik öncelik kazanırdı.¹²⁷ Köy enstitülerinde öğretmen kadrosu oluşturulurken okuldaki günlük işlerin ve hayat şartlarının ağırlığı dikkate alınarak öğretmenlerden öncelikle istekli olanlar arasından seçilmesi düşünülmüştür.¹²⁸

1940-1948 yılları arasında ülkenin değişik bölgelerinde 21 tane Köy Enstitüsü açılmıştır. Köy Enstitüsü açılan yerler şunlardır: İzmir-Kızılcıllı, Eskişehir-Çifteler, Lüleburgaz Kepirtepe, Kastamonu-Gölköy, Malatya-Akçadağ, Antalya-Aksu, Lâdik-Akpınar, Adapazarı-Arifiye, Vakfıkebir-Beşikdüzü, Kars-Cılavuz, Bahçe-Düziçi, Isparta-Gönen, Balıkesir Savaştepe, Kayseri-Pazarören, Ankara-Hasanoğlu, Konya Ereğli-İvriz, Yıldızeli-Pamukpınar, Erzurum-Pulur, Ergani-Dicle, Aydın-Ortaklar, Van-Erciş.¹²⁹

Köy Enstitüleri yeni toplumsal ve milli değerlerin yerleştirilmesinde, karma, demokratik ve laik, aynı zamanda kısa ve ucuz yoldan eğitim sağlanmasında hayata ve işe dönük bir eğitim anlayışını benimsemiştir. Geniş halk kitlelerine bazı hizmetlerin götürülmesinde, sosyal dengeyi sağlamakta çok önemli sorunların çözümüne yönelmiş kurumlar olmuşlardır. Eğitimi işe yönelik, ülkeyi göz önüne alarak planlamak modern eğitimin de bir parçasıdır. Bu açıdan enstitüler olumlu işlevler yapmışlardır.¹³⁰

Köy enstitülü öğrenciler aynı zamanda Cumhuriyetin anlamını ve demokrasinin anlamını öğrenmişler, kendi eğitim deneyiminde yaşama olanağı bulmuşlardır. Enstitüler demokratik yönetimin eğitim kurumlarında uygulanmasının somut birer örneği olmuştur. Öğretmenler, öğrenciler ve tüm çalışanlar Enstitü yönetiminde, yetki, görev ve sorumlulukları paylaşmışlardır. Cumartesi günleri tüm köy enstitülerinde geleneksel hale gelen birlikte eğlenme ve eleştiri toplantıları, demokratik yaşamın somut örnekleri olmuştur. Enstitü işleri en az 15 günde bir, bütün öğretmen ve öğrenciler bir araya gelerek, katılımcı bir biçimde hep birlikte konuşularak karara bağlanmıştır.¹³¹

Ülkenin birçok yerinde köy enstitülerinin açılmasıyla Köy Enstitüleri bünyesinde devam eden eğitim kursları 12 dönem sürmüş ve 1948 yılında çeşitli gerekçelerle kapatılmıştır. Ancak kapatılmasında öğretmenlerin başarısızlığı en önemli neden gösterilse de 1948'den sonra birçok köy okulu öğretmensiz kaldığı ve bu okullara öğretmen gönderilemediği görülmektedir.¹³²

Köy Enstitüleri'nden kapatıldı diye bahsetmek eğitim tarihi göz önünde bulundurulduğunda doğru bir tabir değildir çünkü bir dönüşme mevcuttur. Ancak amaçlar doğrultusunda Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları birbirinden ayırt edici

¹²⁶ Tural, “Türk Eğitim Tarihinde Bir Model”, 20.

¹²⁷ Varol, Köy Enstitüsü, 37.

¹²⁸ Bahadır, Köy Enstitüsü, 283.

¹²⁹ Evsile, “TBMM Zabıtlarına Göre Cumhuriyet Döneminde Eğitim Hizmetleri”, 625.

¹³⁰ Varol, Köy Enstitüsü, 31.

¹³¹ Sallan Gül ve Alican, “Cumhuriyet Modernleşmesinin Anadolu Ateşi: Köy Enstitüleri”, 24.

¹³² Elmas, Köyü Canlandırma Hareketi Olarak Köy Enstitüleri, 32.

özelliklere sahip olduğundan Köy Enstitüleri kapatılmıştır ibaresi kullanılabilir bir boyut kazanır. Bahsi geçen iki okul gerek öğretim yöntem ve metotları, dersleri, gereklilikleri açısından gerekse okulun yerinin, düzeninin, öğrenci ve öğretim kadrosunun belirlenmesi bakımından birbirinden farklı iki eğitim- öğretim kurumudur. Birbirinin devamı niteliğinde ancak ayrı bir yapılaşma söz konusu olduğundan birinden kapatıldı diğlerinden açıldı diye belirtmek yanlış olmayacaktır.¹³³

5.1.2. Anaokulu

1952 tarihinde, Demokrat Parti, 4 Ocak 1954 tarih ve 780 sayılı Ana Okulları Yönetmeliği’ni hazırlayarak, “Ana Okulları Programı ve Yönetmeliği”, “Ana Okullarına Öğretmen Yetiştirme Kursu Geçici Yönetmeliği”, uygulamaya koymuştur. Yapılan bu yasalarla okul öncesi eğitimin önemli ve gerekli olduğu vurgulanmıştır. Okul öncesi eğitim, toplanan 5.Millî Eğitim Şûrası tarafından oluşturulan bir komisyon çalışmalarında bulunmuştur. Komisyon, anaokulları programının yeniden düzenlenmesi, anaokulları yönetmeliği ve anaokullarına öğretmen yetiştirme gibi konuları görüşmüştür.¹³⁴

Tablo 5.2. 1950-1953 Yıllarında Ana Okullarında Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (Yüce 2008, 142)

Öğretim Yılları	Okul Sayısı		Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı		
	Resmi	Özel		E	K	Toplam
1950-1951	-	52	71	941	819	1760
1951-1952	-	53	74	1111	878	1989
1952-1953	-	53	74	1224	959	2183

5.1.3. İlköğretim

Cumhuriyet Halk Partisi’nin çok partili dönemde uyguladığı ilköğretim politikası Tek Parti Dönemi’nin büyük ölçüde devamıdır. İlköğretimin tüm ülkeye yayılması CHP’nin en önemli hedefidir. Çünkü 1946 yılında hâlâ birçok köyde ilkokul yoktu. Bu nedenle ilköğretimin tüm köylere yayılması, ilköğretimi bitirmemiş çocuk bırakılmaması hedeflenmiştir.¹³⁵

1926 tarihli İlkokul Programı’nda ilköğretimin hedef ve ilkeleri kısa cümlelerle ifade edilmişti. Hedefler son derece kapalı, yetersiz, örtüşmüş bir biçimde ve şuraya buraya serpiştirilmiş bir haldeydi. Programın önsözünde ilkokulun amacı; “ilk mektebin başlıca maksadı, genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir” şeklinde belirtilmiş, ancak ilköğretimin hedefini anlatan bu cümlede iyi vatandaşın nitelikleri, muhite (çevreye) faal (etkin) bir halde intibak şartları, açık ve uygulamaya imkân verebilecek biçimde ifade edilmemişti. 1926 tarihli İlkokul

¹³³ Varol, Köy Enstitüler, 47.

¹³⁴ Caner Yüce, Demokrat Partinin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisinin Muhalefeti, (Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 141.

¹³⁵ Emre Kılıç, Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası (1950-1960), (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 54.

Programı’nın en önemli özelliği ve yeniliği Toplu Tedris (toplu öğretim) uygulamasını getirmesidir.¹³⁶

Maarif İstatistiklerine göre 1927 sayımında Türkiye’nin nüfusu 16.200.684’tür. Bunun 12.400.952’si yani %75’ten fazlası köylerde yaşamaktadır. Okur-yazar oranı şehirlerde %32.04, köylerde ise %5,92’dir. 1927–1928 eğitim-öğretim yılında ilkokul öğrenci sayısı 461.985, ilkokul öğretmeni 15.194, ilkokul 6042’dir. Bu durumun iyileştirilmesi için ilköğretim ve okuma-yazma kurslarının sayılarının artırılması üzerinde çalışılmıştır.¹³⁷

1936 tarihli İlkokul Müfredatı ilan edildikten sonra “İlkokulun Eğitim ve Öğretim İlkeleri” de saptanmıştır. Bu ilkeler Eğitim Bilimleri ilkelerine göre düzenlenmiştir. Bu bakımdan, o güne kadarki programlarda yer alan ilkelerin en kapsamlısıdır. Bu ilkeler şunlardır;

- İlkokul ulusal bir eğitim kurumudur.
- İlkokul bir topluluk, bir toplum örneğidir. Onun için okulda canlı bir toplum hayatı yaşanmalıdır.
- Okul, çocuğu en geniş ölçüde etkinliğe yaratmaya ve işe yönlendirecek canlı bir çevre olmalıdır.
- Okul, öğrenciyi muhakeme etmeye, düşünmeye alıştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmamalıdır.
- Çocukları etkinliğe yöneltmek için, o etkinliğe karşı kendilerini ilgilendirmelidir.
- Çocukları bir konuya bir etkinliğe karşı ilgilendirmek için, onların içgüdülerinden yararlanmalıdır.
- Derslerde etkinlikleri çeşitlendirmeye çalışmalı, çocukları tekdüze etkinliklere yöneltmekten çekinmelidir.
- İlkokullarda bütün dersler çocukların seviyelerine uygun olarak verilmelidir.
- İlkokulda çocuklara bir şey hakkında fikir verilmek istenildi mi, o şey ile ilgili çocuklar, mümkün mertebe geniş bir ölçüde temas ettirilmeli, böylelikle yaşantısal çoğunluk sağlanmalıdır.
- İlkokul, çocukların özelliklerini daima göz önünde bulundurmalıdır. Çocuklar büyüklerin küçük birer modeli değil, ayrı birer varlıktırlar. Çocukluk bir gelişim dönemidir ve bu gelişim belli yasalara göre ilerlemelidir.
- Yakın yurt ve yakın zaman ilkesi, ilkokulda esas alınmalıdır.
- Okulda pratik bilgilere ve becerilere önem verilmelidir. Çocuklara anlamayacakları, işlerine yaramayacak kurumsal bilgiler vermekten sakınılmalı, onları hayatın gerekli kıldığı pratik bilgilerle donatmalıdır.
- İlkokulun bütün etkinliklerinde ulusal ekonomi kavrayışı ve duruşu önemli bir yer tutacaktır.
- İlkokulun ilk üç sınıfını oluşturan birinci dönemde “toplu öğretim” esasına uyulacaktır.
- İlkokul, çocuklara fikirlerini ve duygularını çeşitli yollarla anlatma imkânı vermelidir.
- İlkokulda, çocuklara ahlaki alanlarda iyi ile doğruyu birbirinden ayırt edecek sağlam kurallar telkin edilmelidir. Bu kurullar, öğrenciye kuru kuruya öğretilmiş iş ahlakı kuralları olmaktan çok, okulda ve okul dışında yaşanan

¹³⁶ Tangülü, Demokrat Parti Döneminin İlköğretim Politikaları, 15.

¹³⁷ Filiz Meşeci Giorgetti ve Betül Batır, İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları, 43.

hayatın gereklerinden öğrencinin çıkarmış olduğu ve yeri geldiğinde uygulamaya alıştığı kurallar olmalıdır.

- İlkokul, çocuklarda güzel şeylere karşı bir sevgi ve bağlılık uyandırmalı, kendi yaşlarına göre güzel şeyleri çirkin şeylerden ayırt etme gücünü kendine vermelidir.
- İlkokul, öğrenciye boş zamanları iyi kullanma alışkanlığı vermelidir. Okul en iyi surette çalışma yöntemini öğrenciye öğretmelidir.¹³⁸

1934 yılında ilköğretimde öğretmen sayısı 14.000'e, öğrenci sayısı 560.000'e ulaşmıştır. 1936 yılında ilköğretimdeki öğretmen sayısı 13.384, öğrenci sayısı 1.850.000 olmuştur ve ilköğretim çağındaki çocukların, şehirlerde yüzde 68'i; köylerde yüzde 25'i okullara alınmıştır. 1950 yılında toplam 17.000 ilkokul, 1.625.000 öğrenci bulunduğu ve bu okullardan 133.000 mezun verildiği, Millî Eğitim Bakanı tarafından açıklanmıştır.¹³⁹

Toplumdaki bireylerin edinmesi gereken bilgi, davranış, beceri ve alışkanlıkların kazandırılıp öğretildiği önemli bir aşamadır. İlköğretim, insanları karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmada, toplumun değer yargılarına adapte olmasında ve toplumun kurallarını uygulamada temel beceriler ile donatmayı hedefler. Bu açıdan ilköğretim, toplumda kaliteli yaşamın yükseltilmesinde, bir ömür devam edecek öğrenmenin ve gelişmenin ana temelini oluşturmaktadır. İlköğretimin bir diğer önemli tarafı da yurttaşlık bilincinin temellerinin atıldığı dönem olmasıdır. Bu durumdan dolayı devletlerin, ilköğretime olan ilgisi de artmıştır.¹⁴⁰

Gümüşhane Milletvekili Kemal Yörükoğlu'nun, Van İlinin 1950- 1951 ders yılında ilköğretim durumu için ne düşünüldüğüne dair sorusuna Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin sözlü cevabı (6/87) 10.07.1950 Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına Van İlinin ilköğretim durumu aşağıda gösterilmiştir.

"1. — Van ilçe merkezi 5 ilkokul 28 öğretmen, köylerinde 32 okul 11 öğretmen olup bunlardan 26 sı bağımsız eğitimciydir.

2. — Başkale merkezinde bir okul 3 öğretmen, köylerinde yalnız bir okul ve bir öğretmen.

3. — Çatak merkezde bir okul bir öğretmen, köylerinde bir tek okul dahi yoktur.

4. — Erciş merkezde bir okul 8 öğretmen, köylerinde 8 okul 7 öğretmen 5 eğitimci olup bu okullardan dördü bağımsız eğitimciydir.

5. — Gevaş merkezde bir okul 2 öğretmen, köylerinde yalnız bir okul ve bir öğretmen vardır. ,

*6. — Çürpmar merkezde bir okul bir öğretmen, köylerinde iki okul 2 öğretmen ve 2 eğitimci vardır."*¹⁴¹

1950 yılı Ekim ayı başlarında ilkokul çağındaki çocukların sayımı yapılmıştır. 14 kazanın 9 undan sonuçlar gelmiş, Kızılcakhamam, Kırıkkale Kalecik, Çankaya ve merkez kazalarından ise sonuçlar gelmemiştir. Gelen sonuçlara göre Ayaş'ta 5070, Bala'da 2788, Beypazarı'nda 4761, Çubuk'ta 4872, Haymana'da 3033, Keskin'de 2638, Nallıhan'da 2859, Polatlı'da 4823 ilkokula gidecek çağa gelmiş çocuk bulunmaktadır.¹⁴²

¹³⁸ Tangülü, Demokrat Parti Döneminin İlköğretim Politikaları, 19.

¹³⁹ Evsile, "TBMM Zabıtlarına Göre Cumhuriyet Döneminde Eğitim Hizmetleri, 623.

¹⁴⁰ Zehra Taşdöven, Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı (1950-1960), (Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 57.

¹⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), II/9, Ankara, 1958, s.176.

¹⁴² Zafer, (16 Kasım 1950), 5.

5-14 Şubat 1953 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri Başkanlığında 5. Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. Tevfik İleri Şura açılış konuşmasında şunları ifade etmiştir;

“Millî Eğitimimizin çeşitli sorunları içerisinde ilköğretim 1. derecede önemli bir durumdadır. Bu öğretimi nicelik ve nitelik açısından bir an önce iyi bir şekilde ülkenin en uzak bölgelerine kadar ulaştırmak ve yaymak zorundayız.” demiştir ve konuşmasına devam ederek “İlköğretimin zorunlu ve isteğe bağlı olarak 2 kısımdan oluşması daha uygun görülmüştür. Zorunlu olanlar ilkokullarda yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar, özel eğitim ve öğretime ihtiyacı olan çocuklar için açılacak okullardır. Okul öncesi eğitim ve öğretimi tamamlayıcı kurslar, isteğe bağlı kurumlar olarak görev yapacaktır.”¹⁴³

Demokrat Parti döneminde toplanan 5. Milli Eğitim Şurası'nın ana konusu ilköğretim olmuştur. Demokrat Parti iktidara 1950 yılında gelmiş ve bu dönemde ilköğretim ülke genelinde bazı köylere ulaşamamasından dolayı, Milli Eğitim Politikalarında bu konuya öncelik verilmiştir. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, 26 Aralık 1952 tarihinde mecliste yapmış olduğu konuşmada okul olmayan köyleri en kısa zamanda okula ve öğretmene kavuşturacağını söylemiştir. Ülkede 33.094 köyün 18.386'nda okul olmadığını belirtmiştir. Bu söylediklerini gerçekleştirebilmek ve ilköğretimin kalitesini yükseltmek için en önemli hedefi bir ilköğretim kanunu hazırlamak olmuştur.¹⁴⁴

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına Kararlar Müdürlüğünden çıkan 12 Şubat 1951 tarih ve 1437/2918 sayılı, Konya Milletvekili Abdürrahman Fahri Ağaoğlu'nun ilk tahsil mecburiyetinin yedi veya sekiz seneye çıkarılarak ortaokulların kaldırılmasına, liselerin birinci sınıfının ihzari sayılarla diğer sınıflarının lisan, edebiyat ve fen şubelerine ayrılmasına, ortaokul ve lise programlarında din derslerine ve hukuk fakültelerinde de İslâm hukukuna yer verilmesine dair sorusuna Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin yazılı cevabı şu şekildedir; *“Mecburi öğrenim süresinin uzatılması memlekette kültür seviyesinin yükselmesi için şüphesiz arzu- edilecek bir şeydir. Ancak, elindeki imkânlarla 1 625 499 öğrencinin ilkokullara devamını sağlayabilmekte olan Hükümet, öğrenim çağında olup da okula devam edemeyen daha 892 426 çocuğun okutulmasını temin mecburiyetinde bulunmaktadır. Memleketimizde mecburi öğrenim ilkokula; münhasırdır, ilkokul için öğrenim çağı 7-16 arası olarak tespit edilmiştir. İlerde imkânlar elverdiği zaman öğrenim mecburiyetinin ilkokullardan yukarı okullara teşmili düşünülebilir.”¹⁴⁵*

¹⁴³ Tangülü, Demokrat Parti Döneminin İlköğretim Politikaları, 46.

¹⁴⁴ Taşdöven, Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı, 58.

¹⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), VI/9, Ankara, s.22.

Tablo 5.3. 1950-1953 Yıllarında İlköğretim Alanındaki Sayısal Görünüm (Taşdöven 2013, 60)

Yıllar	Okul	İlkokullar Öğrenci Sayısı			Öğretmen
		Kız	Erkek	Toplam	
1950-1951	17.428	599.711	1.016.915	1.616.626	35.871
1951-1952	17.417	607.706	1.035.328	1.643.034	36.510
1952-1953	17.763	625.396	1.066.739	1.692.135	37.561

Türkiye bir tarım ülkesidir. Bu sebepten dolayı yerleşme dağınık olmuş ve köyler küçük küçük kurulmuştur. Küçük köy yerleşmeleri fazla olduğu için ilköğretimin yaygınlaştırılması zorunluluğunu yaratmıştır. Demokrat Parti iktidarı da daha önce iktidar olmuş partiler gibi küçük yerleşim yerlerine eğitim hizmetlerini götürmekte yetersiz kalmışlardır. Köyde yaşayan insanlar ise çocuklarını uzak yerlerde olan okullara göndermek istememişlerdir. Tek parti iktidarının olduğu dönemde Köy Enstitüleri açılmış ve açılan bu boşluğun kapatılması için önemli adımlar atılsa da bu okulların kapatılmasıyla bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹⁴⁶

5.1.4.Ortaöğretim

1924-25 eğitim-öğretim yılında 2076 olan kız öğrenci sayısı, 1937-38 eğitim yılında 20 binlere kadar yükselmiştir. Yaklaşık on kat gibi inanılmaz bir artış söz konusudur. Aynı şekilde öğretmenler açısından da kadın öğretmen sayısı 1924-25 döneminde 111 iken, 1937-38 döneminde 911’e çıkmıştır. Yine dokuz kat kadar artış söz konusudur. Burada dikkat çeken bir diğer husus da okul sayıları ile toplam öğrenci sayıları arasındaki orantısızlıktır. 1923-24 eğitim-öğretim yılında 72 olan okul sayısı. 1937-38 döneminde 214’e yükselmiştir. Yaklaşık üç kat kadar bir artış söz konusudur. Toplam öğrenci sayısı ise 5905’den 1937-38 döneminde 74107’ye ulaşmıştır. Başlangıçta bir okula 82 öğrenci düşerken, 1938 döneminde bir okula 346 öğrenci düşmüştür.

1938–1939 öğretim yılında ortaokul sayısı 228, lise sayısı 75’e ulaşmış durumdaydı. Ortaöğretileri yurt sathına yayma yönündeki faaliyetler, artan bir hızla devam etti. Ancak bununla beraber okul ve öğrenci sayılarının ve öğretim durumlarının ülke ihtiyaçları yönünde tespit edilip bu yöne kanalize edilmesi problemi oldukça büyüdü. Bu dönemde okul sayılarında artış olmuş fakat ikinci dünya savaşının yol açtığı ekonomik nedenlerle öğrenci sayısı düşmüştür. 1942–1948 yılları arasında özellikle ortaokullardaki öğrenci sayısı oldukça azalmıştır. 1940–1941 öğretim yılında 95.332 olan ortaokul öğrenci sayısı 1947–1948 öğretim yılında 59.093’e düşmüş, buna rağmen okul yapımına devam edilmiş ve aynı dönemde ortaokul sayısı 238’den 267’ye çıkartılmıştır.¹⁴⁷

1946 yılında kurulan Recep Peker hükümetinin programında ortaöğretimle ilgili olarak kasaba ve şehirlerin ihtiyaç duyduğu ortaokulların ve bunlar için gerekli öğretmenlerin yetiştirilmesine büyük önem verileceği belirtildi.²⁶⁶ Aynı yıl mecliste

¹⁴⁶ Caner Yüce, Demokrat Partinin Eğitim Politikası, 204.

¹⁴⁷ Filiz Meşeci Gürgen ve Betül Batır, İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları, 44.

aralık ayında yaptığı konuşmada Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, ortaöğretime verdiği önemi şu sözlerle açıkladı.

“Çocuk 12–13 yaşında ilkokulu bitirir. 12–13 yaşında ilkokulu bitiren çocuğu, cemiyetin işbölümünde bir vazife hissesi alabileceği zamana kadar 15–16 yaşına kadar bir terbiyevi müdahaleye mevzu olmadan sokaklarda, kedilerle, köpeklerle, horozlarla hemhal olmasına insanın gönlü razı olmaz... Onun için ortaokulu, kendileri ile aynı safta bulunmağa mecbur olduğumuz memleketlerde ilk tahsil sahasına giren ortaokulu, bizde ilk hamlede kasabalarımızda ve şehirlerimizde ilkokulu bitirip de daha fazla okumak isteyen memleket evlatlarının ayağına götürmek mecburiyetindeyiz...”¹⁴⁸ (58 emre kılıç)

1949 yılında toplanan 4.Millî Eğitim Şûrası ortaokul için yeni projesinin incelenmesi ve liselerde verilecek derslerin konuları 4 yıllık eğitime göre belirlenmesini kararlaştırmıştır. Yeni ortaokul programının ise ilkokul programları ile bütünlük sağlayacak şekilde olması ve ortaöğretim kurumlarını ise istenilen ve beklenen bir eğitim kurumu haline getirecek bir durumda olduğu söylenmiştir. Bu durumun sonucu olarak ise, liselerin öğrenim sürelerinin üç yıldan dört yıla çıkarılması karar verilmiştir. 1952-53 döneminin MEB Bakanı Tefvîk İleri yapılan uygulamalardan rahatsız olmuş ve liselerdeki 4. yılı, üniversitelere hazırlık sınıfı haline getirmiştir. Sonra ki yıllarda ise bu uygulamadan da vazgeçilmiş, liselerdeki eğitim 3 yıla indirilmiştir.¹⁴⁹

5.1.5. Mesleki ve Teknik Lise

Sanayi, tarım ve ticaret alanlarında teknik eleman yetiştirilmesini sağlayan kurum meslek ve teknik öğretim kurumlarıdır. Bu kurumlar ülkenin kalkınmasında rol oynamaktadır. Bireyin öğrenme çabasıyla meslek ve teknik eğitim ortaya çıkmış, kişinin isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılama aracı olarak işlevini kaybetmiştir. Mesleki ve teknik okullar çıraklık sistemi ile başlamış, gelişmiş ve günümüzdeki halini almıştır. Mesleki ve teknik okullarda yaparak yaşayarak öğrenme temel alınmıştır.¹⁵⁰

Mesleki ve teknik eğitime, DP yönetimi iktidar olduğu sürede çok önem vermiştir. Bunun ise en önemli sebebi, Amerika’dan alınmış olan Marshall yardımları ile alınan tarım aletleri ve makinelerini kullanmak için teknik eleman yetiştirme ihtiyacının olmasıdır. Bundan dolayı Tarım Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı iş birliği ile 3 yıllık bir kalkınma planı uygulanmaya başlanmıştır. Bu plan dahilinde bazı sanat okullarına motor bölümleri de kurulmuştur.¹⁵¹

Mesleki ve teknik öğretim, ekonomide benimsenen liberalizm prensibine göre daha etkin bir hale getirilmek istenmektedir. Çeşitli derecelerdeki teknik öğretimin yurdun her tarafına yayma çalışmaları, eğitim ve öğretim cihazının ekonomik kalkınmada da vazife alması bakımından önemli görülmektedir. Bu çalışmaların ekonomik ihtiyaçlara göre düzenlenmesi öngörülmüştür.¹⁵²

1953 yılında “Gezici Yapı Kursları” açılmıştır. Bu kursların amacı orman bölgelerinde yaşayan insanların israf etmeden daha sağlıklı konut üretebilmektir. Bu kursların faaliyet gösterdiği iller ise; Sinop, Çorum, Bolu, Balıkesir, Antalya, Çankırı, Muğla, Kars, Adana ve Eskişehir’dir. Ayrıca Demokrat Parti iktidarı, 1951-1952

¹⁴⁸ Kılıç, Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası, 58.

¹⁴⁹ Zafer Tangülü, “Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 10/2(2012), 395.

¹⁵⁰ Yüce, Demokrat Partinin Eğitim Politikası, 158-159.

¹⁵¹ Tangülü, “Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları”, 396.

¹⁵² Kılıç, Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası, 48.

öğretim yılında tarım, ekonomi ve bayındırlık alanında ihtiyacı karşılayacak bireyler yetiştirmek amacıyla kurslar başlatmıştır.¹⁵³

Tablo 5.4. 1950-1953 Yılları Arasında Mesleki ve Teknik Eğitimde Okul Sayıları(Yüce 2008,162)

Öğretim Yılları	Orta Sanat	Sanat Ens.	Teknik	Orta Ticaret	Ticaret Lisesi	Konservatuvar	Sağlık Okulları	Tarım Okul
1950-1951	93	121	3	25	23	2	9	11
1951-1952	98	126	2	24	23	2	7	12
1952-1953	103	127	6	24	24	2	7	12

Türk eğitim sisteminin bu dönemde oluşmasında Amerika’dan getirilen uzmanların etkileri büyük olmuştur. Bu uzmanların raporları ve tavsiyeleri değerlendirmeye alınmış ve 1952-1953 öğretim yılında Öğretmen Okulları ile Köy Enstitüleri’nin öğretim programlarını birleştirip, değiştirilmesi ve pedagoji derslerinin konulması gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir. Böylece Türk eğitim sistemi içerisinde rehberlik anlayışının yerleşmesinde bu uzmanların tavsiyeleri etkili olmuştur.¹⁵⁴

Köy Enstitüleri’nin amacı, köylerde yaşanan bilgisizlikle mücadele etmek, köylerdeki sosyal ve ekonomik yapıyı eğitim yoluyla düzenlemek, gelişmeler yapmak olmuştur. Köy Enstitüleri, ilkokuldan sonra 5 yıl eğitim vermekte ve programlarında kültür, ziraat ve teknik dersler bulunmaktaydı. DP iktidarı 1952-53 ders yılında okulların müfredatları önemli oranda değişmiş, bilgi derslerine ağırlık verilmeye başlanmıştır.¹⁵⁵

DP döneminde mesleki ve teknik okulların her yönüyle ele alındığı Altıncı Milli Eğitim Şûrası yapılmıştır. Şûrada “Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulu” oluşturulmasına karar verilmiştir. 1956-1957 öğretim yılından başlamak üzere lise üzeri eğitim verecek, sekreter öğretmeni yetiştirmek üzere 3 yıl süreli “Ticaret Öğretmen Okulu” açılmış, okulun süresi 1959 yılında 4 yıla çıkarılmış ve ayrıca okula “Ticaret İhtisas Şubeleri” eklenmiştir. 1954-1955 öğretim yılından başlamak üzere de “Akşam Ticaret Liseleri” hizmete girmiştir.¹⁵⁶

5.1.6. Yükseköğretim

2252 sayılı ve 31 Mayıs 1933 tarihli İstanbul darülfünununun ilgasına ve Maarif vekâletince yeni bir Üniversite kurulmasına dair kanun, 6 Haziran 1933 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun gereğince Darülfünun kapatılarak yerine, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. İstanbul Üniversitesinden sonra kurulan yükseköğretim kurumları olan Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933), İstanbul Teknik Üniversitesi (1944), Ankara Üniversitesi (1946) ile enstitüler ve yüksekokullar ülkemiz yükseköğretim yapısının temelini oluşturmuştur.

Türkiye’de üniversitelerin gelişiminde en önemli aşamalardan biri 1946 yılındaki çağdaş ve evrensel anlamdaki bir üniversite anlayışının ürünü olan 4936 sayılı

¹⁵³ Yüce, Demokrat Partinin Eğitim Politikası, 160.

¹⁵⁴ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 150.

¹⁵⁵ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 155.

¹⁵⁶ Tangülü, Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları ,73.

“Üniversiteler Kanunu” dur. 1946 yasası en uzun süre yürürlükte kalan üniversite kanunudur. Bu kanunla üniversiteler özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleri olarak tanımlanmıştır.¹⁵⁷ Özerklik bu defa kanunla üniversitenin bir parçası kılınmış, böylece Atatürk döneminde laik ve Batılı, düşünce yapısına ve ülkenin siyasî yapısına uygun hale getirilen üniversitelerin İnönü döneminde siyasî kontrolden çıkarılması sağlanmıştır. 1946’da üniversite özerkliğinin kabul edilmesi, bilimsel gelişme açısından bir reform özelliğindedir. Özellikle 1945’ten sonra ülkede çok partili yaşama geçilmesiyle beraber demokratikleşme konularına ilgi artmış, eğitimde demokratik ve özgür olma hükümet programlarında da yerini almıştır.¹⁵⁷

DP iktidarı boyunca üzerinde en çok durduğu eğitim kademesi yükseköğretim olmuştur. Demokrat Parti iktidara geldiğinde, 3 üniversite, 8 yüksekokul devralmış, iktidarı sonunda ise üniversite sayısı 8, yüksekokul sayısı 23 olmuştur.¹⁵⁸

DP, yükseköğretim konusuna büyük önem vermiş, kalifiye elemanı yetiştirmek için hızlı bir kalkınma hamlesi başlatmıştır. Bir yandan yeni okullar açılmaya çalışılmış bir yandan da var olan okullar geliştirilmiştir. Yüksekokullar nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmiş, öğretmen yetiştiren kurumlara büyük bir önem verilmiştir. 1952’de Enstitülere girebilmek belli şartlara bağlanmıştır. Enstitülere girmek isteyen öğrenciler, okullarınca aday gösterilecek ve yapılacak olan seçme sınavını başarı ile geçmeleri gerekiyordu.¹⁵⁹

DP iktidarının ilk yıllarında üniversitelere karşı oldukça ölçülü davranmıştır. Üniversiteler, iktidarı eleştirmeye başlamış ve durum da değişiklik başlamıştır. MEB Bakanı Tefik İleri üniversitelerin asıl görevlerini yerine getirdiği sürece hükümetin de üniversitelerin yönetim şekline müdahale etmeyeceği hakkında fikrini belirtmiştir. Yine de iktidar, üniversiteleri muhalefete destek olan kurumlar olarak görüyordu. Bundan dolayı 21 Temmuz 1953’te hazırlanmış olan bir yasa tasarısı ile üniversitelerde görev alan öğretim üyelerinin herhangi bir siyasi partide görev almaları yasaklanmıştır.¹⁶⁰

Tablo 5.5. 1950-1953 Yılları Arasında Yüksek Öğrenim Öğrenci Sayılarında Gelişmeler (Karakök 2011, 95)

Yıllar	Ankara	İstanbul	İstanbul	Ege	Atatürk	ODTÜ
	Üniversitesi	Üniversitesi	Teknik Üni.	Üniversitesi	Üniversitesi	
1950-1951	6.814	11.591	1.466	-	-	
1951-1952	6.813	10.378	1.594	-	-	
1952-1953	6.810	10.600	1.755	-	-	

5.1.7. Din Eğitimi

Okullarda verilen din eğitimi seçmeli olmuştur. Bu durumdan öğretmen ve öğrencileri ilgilendiren bir durumdur. 1949-50 eğitim-öğretim yılında ilkokulların

¹⁵⁷ Filiz Meşeci Giorgetti ve Betül Batır, İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları, 44-45.

¹⁵⁸ Evsile, TBMM Zabıtlarına Göre Cumhuriyet Döneminde Eğitim Hizmetleri, 628.

¹⁵⁹ Tuncay Karakök, “Menderes Dönemi’nde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim”, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi 1/2(2011), 94-95.

¹⁶⁰ Karakök, “Menderes Dönemi’nde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim, 95

dördüncü ve beşinci sınıflarında eğitim gören 414.477 öğrencinin 2.792’si Müslüman, 3.002’si gayrimüslim, toplamda 5.794’ü verilen din eğitimlerini almak istememiş, bu sayı toplam öğrenci sayısının %1’ne denk gelmektedir. 1951-52 yılında ise bu sayı %0,7’ye düşerek 3.035 öğrenci olmuştur. Bu durumda okullarda verilen din dersleri velilere bağlı olarak gelişmiştir. Din eğitimleri, ilkokulun dördüncü ve beşinci sınıflarda haftada bir saat, orta kademeli okulların birinci ve ikinci sınıflarında haftada bir saat, öğretmen okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarında bir saat olarak okutulmuştur.¹⁶¹

Demokrat Parti, iktidara gelmeden önce din eğitimleri ile ilgili sözler vermiştir. Bundan dolayı iktidar olunca öncelik verdiği konulardan biri din eğitimi olmuştur. DP, din eğitimi konusunda ilk önce CHP’nin izinden gitmiş ama daha sonra farklı bir yol izlemiş ve asıl hedeflerini gerçekleştirmeye başlamıştır. CHP’nin başlatmış olduğu seçmeli din dersleri, DP döneminde zorunlu hale getirilmiştir. Özellikle din eğitimi, köylü vatandaşların ilgisini çekmiştir.¹⁶²

Zafer Gazetesi’nin 5 Kasım 1950 tarihli haberinde din dersleri ile ilgili İlim Heyeti’nin toplanmış ve 1950-1951 ders yılı başından itibaren ilkokulların 4. Ve 5. sınıflarında okutulacak din derslerinin alınan kararlar dahilinde okutulmasına karar verilmiştir. Bu kararlar şu şekildedir;

1. *“Türk çocuklarının diğer ihtiyaçlarına olduğu gibi din ihtiyaçlarına da cevap vermek üzere ilkokullarda din öğretimi yapılması ve derslerin diğer dersler arasına alınmasına karar verilmiştir.*
2. *Bakanlıkça bastırılmış olup 1950 ders yılı kitap listesine alınmış olan ilkokul din derslerine kitapları şimdilik yeterli görülmüştür.*
3. *Öğretmenlere ise rehber olacak bir kitabın çıkartılması kararlaştırılmıştır.*
4. *Çocuklarına din dersleri okutmak istemeyen aileler bu hususu sene başında okul idaresine yazı ile bildirdiği takdirde bu çocukların din dersleri ve sınavlarından muaf olacağı kabul edilmiştir.”*¹⁶³

Demokrat Parti, bütün eğitim kademelerinde verilen din derslerinde düzenlemelerde bulunmuş, 13.10.1951 tarihi ve 601 sayılı karar ile, MEB Müdürler Komisyonu, Ankara, İstanbul, Adana, Isparta, Kayseri, Konya ve Kahramanmaraş’ta yedi adet İmam Hatip Okulu açılmıştır. Okullarda eğitimin nasıl olacağı ilk önce Özel Okullar Müdürlüğüne daha sonrasında ise 20.06.1952 tarihinde MEB’in 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmış Orta ve İlköğretim Genel Müdürlüğüne bırakılmıştır.¹⁶⁴

Din dersleri programlara dahil edilmiş ve bu nedenle bu derslerin öğretmenin yetiştirilmesi ihtiyacı da gündeme gelmiştir. Bu durumdan dolayı, öğretmen okullarının programlarına din derslerini eklemiş, öğretmenlerin ise dini konularda bilgi sahibi olmaları amaçlanmıştır. Ayrıca din eğitiminin öğretmen ihtiyacını karşılamak için dört yıllık Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır.¹⁶⁵

5.2. Tiyatro

Tepebaşı, şehir tiyatrolarının ana sahnesi olmuş, bu duruma daha sonraları ise yeni sahneler de eklenmiştir. Bu sahneler için yurtdışından da destekler alınmış,

¹⁶¹ Mehmet Cem Şahin, Demokrat Parti Döneminde İstanbul’un Siyasi ve Sosyal Yapısı (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 42.

¹⁶² Taşdöven, Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı, 5-6.

¹⁶³ Zafer (5 Kasım 1950) 4.

¹⁶⁴ Tangülü, , Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları, 398.

¹⁶⁵ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 151.

1952’de Max Meinecke adında bir Avusturyalı dekoratör getirilmiştir. İstanbul da tiyatro ile ilgilenen bir çevre yaratan bu tiyatrolar bu dönemde birçok eser yayınladı.¹⁶⁶

Şehir tiyatroları oynanan ve yazılan oyunlar bakımından zengin kurumlar olmuş ve sayısız eserler vermiştir.1950-1954 yılları arasında Şehir Tiyatrolarında sahnelenen oyunlar Tablo 5.6.da gösterilmiştir.

Tablo 5.6. 1950-1953 Yılları Arasında Şehir Tiyatrolarında Sergilenen Oyunlar
(Çatalbaş ve Koç, 232)

YIL	OYUN ADI	YAZAR
1950-1951	ŞAFAKTA GELEN KADIN	A.CASONA
	HEP YA HIÇ	VEDAT NEDİM TÖR
	ESKİ ŞARKI	REŞAT NURİ GÜNTEKİN
	ÖLÜ KRALIÇE	H.MONOTHERLAND
	RÜYA ÜLKESİ	FERİH EGEMEN
	YURT GEZİSİ	AZİZE TÖZEM
	ÇİFTE KERAMET	T.BERNARD
	TEBEŞİR DAİRESİ	KLABUND
	AHİRETTE SELAM	ALBERTZ CALANTUONİ
1951-1952	DİMYATA GİDERKEN	D.H. PSATHAS
	PEMBE EVİN KADERİ	TURGUT ÖZKAKMAN
	KASIMPAŞA-MAÇKA	A.BİRABEAU-G.DOLLEY
	KÜÇÜK REİS	FERİH EGEMEN
	PAMUK PRENSES	KORİNAS-S.KALİARHU
	OTELLO	SHAKESPAE
	BİR KAVUK DEVRİLDİ	MUSAHİPZADE CELAL
	HAYDUTLAR ARASINDA	L.GROSS-E.C CARPENTER
	SERSERİ	MAHMUT YESARİ
1953-1954	YAVRU KARTAL	EDMOND ROSTAND
	BU AKŞAM	J.DEVAL
	SEMERKANT’TA	THORNTON WİLDER
	HER ŞEYE RAĞMEN	GALİP GÜRAN
	TERSYÜZ	JEAN GUİTTON
	ONU ÇOK SEVİYORUM	MARY CHASE
	DOSTUM HARVEY	C.F.BAŞKUT
	MAKİNE	M.MATERLİNCK
	MAVİ KUŞ	S.KAPLANGI-F.İŞHAN
	KÜÇÜK GEZGİNLER	E.ZOLA-M.MAURETTE
	GELİN	L.VERNEUİL
	MELEK HANIMIN KISKANÇLIĞI	ELMER RİCE
	SOKAKTA	SHAKESPAE
	BİR YAZ GECESİ RÜYASI	J.DEVAL
	YAŞLI KIZ	HANS MÜLLER
	RENKLİ FENER	COURTELİNE
	CEZA KANUNU	

¹⁶⁶ Çatalbaş ve Koç, “Demokrat Parti Dönemi Kültür Politikaları (1950-1960)”, 11(22), 231.

3 Temmuz 1952 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları Baş Rejisörü Max Meinecke ve Tiyatro Müdürü Orhan Hançerlioğlu, Vali ve Belediye Başkanı Profesör Gökay’ı makamında ziyaret etmiştir. Yeni Baş Rejisör, Profesör Gökay’a çalışma planları hakkında izahat vermiş, Vali ve Belediye Başkanı da meslek hayatının ve eserlerinin İstanbul Şehir Tiyatrosu için çok şeyler ümit ettirdiğini söylemiştir.¹⁶⁷

Max Meinecke bu dönemde güzel şeyler yapmaya başlamış Tepebaşı Tiyatrosu’nda eserlerini sahneleyen Şehir Tiyatrosu, Aralık 1952’de Eminönü Tiyatrosu¹⁶⁸ ve Aralık 1955 yılında Yeni Tiyatro’yu açarak bu tiyatrolarda da piyeslerini sahnelemiştir.

Şehir Tiyatrosu’nun bu dönemin başlarında yaşamış olduğu sıkıntılar arasında başarısız oyunlarının eleştiriyeye maruz kalması vardır. Bu eleştirilerde tiyatronun amacının tam anlamıyla halka geçmemesi önemli yer tutmuştur. Tiyatronun sadece eğlendirmek amacı gütmeyişini, halka bir şeyler öğretilmesi gerektiği söylenmiştir.¹⁶⁹

5.3. Sinema

1950’li yıllarda sinema sektörüne bakıldığında dikkat çekici değişiklikler görülmüştür ancak sermaye birikiminin yeterli düzeye ulaşmadığı görülmektedir. Böylece yapımcılar ve yönetmenler artan film talebini karşılamak için ortak yapımlar yapmışlardır.¹⁷⁰

1950’li yıllarda Türkiye’nin siyasal yapısı ile sinema alanında gerçekleşen hareketlilik paralellik göstermektedir. İktidarın bu dönemde uygulamış olduğu ‘Karayolları Politikası’ ile filmler daha uzak noktalara kadar götürülüp izleyici sayısı arttırılmıştır. Akabinde köylere ve kasabalara ulaşan elektrik ağı ve bu dönemde gerçekleşen köyden kente göç olgusunun oluşması sinema izleyicisini çoğaltmış ve bunun neticesi olarak sinema salonları arttırılmış, her geçen yıl film sayıları çoğalmış ve yeni film şirketleri kurulmuştur. Tabi bu gelişmeler sinemamıza yeni oyuncular, yönetmenler kazandırmaya başlamıştır.¹⁷¹

1950’li yıllarda sinema sektörüne bakıldığında dikkat çekici değişiklikler görülmüştür ancak sermaye birikiminin yeterli düzeye ulaşmadığı görülmektedir. Böylece yapımcılar ve yönetmenler artan film talebini karşılamak için ortak yapımlar yapmışlardır. 1950’li yıllardan itibaren Türk Sineması’nın daha fazla kişinin çalıştığı, daha fazla sayıda film yapan bir durumda olacağının sinyallerini vermiştir. Daha da fazla yönetmen ve yapımcı sahnelerine çıkmıştır.¹⁷²

1953 yılında Türkiye’de iktisadi alandaki olumlu gelişmeler sona ermiştir. İthalat yeniden kısıtlanmış, zamanla da temel tüketim maddelerinin çoğu karşılanamaz hale gelmiştir. Yaşanan devalüasyon nedeniyle yabancı film ithalatçıları ilk ve en büyük darbeyi almışlardır. Bundan sonraki darbeyi ise ham film ithalatı ile uğraşanlar almıştır. Sonuç olarak ekonomik sıkıntılar ve getirmiş olduğu devalüasyon, ilk önce Türk Sineması’nda olumsuz bir etki yaratırken daha sonra olumlu yönde etki oluşturmıştır.¹⁷³

¹⁶⁷ Vatan (4 Temmuz 1952), 3.

¹⁶⁸ Vatan (1 Kasım 1952), 4

¹⁶⁹ Elif Sucuoğlu, Demokrat Parti Döneminde Sanat (Müzik, Tiyatro, Sinema), (Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 70.

¹⁷⁰ Mehmet Sezai Türk, Demokrat Parti Dönemi Türk Sineması ve Etkileri, Akademik Bakış, 2019, 56.

¹⁷¹ Sucuoğlu, Demokrat Parti Döneminde Sanat, 84-85.

¹⁷² <http://www.ictmedia.com.tr/Author/Index/33/prof-dr-sezai-turk/172>

¹⁷³ Türk, Demokrat Parti Türk Sineması, 56.

1950'lerden önce sadece eğlence aracı olarak görünen Türk Sineması, 1950'den sonra sanat icra etme misyonunu kendisine yüklemiş, anlatım ve estetik olarak bu yıllarda kendini geliştirmiştir. Buna en güzel örnek Lütfi Ö. Akad'ın II. Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da geçen, 1952'de yapmış olduğu "Kanun Namına" filmidir. Akad, bu filmle birlikte Türk Sinemasına görüntüsüyle, senaryosuyla, kullanılan materyal ve mekânlarla ve çoğunluğu tiyatrocı olmayan oyuncularıyla önemli bir yapıt bırakmıştır.¹⁷⁴

Türk sinemasının belirgin bir biçimde kendini göstermesi 1950'li yıllarda edebiyatta yaşanan gelişmelere paralel olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllarda Tiyatrocular döneminden, Sinemacılar dönemine Muhsin Ertuğrul'un katkılarıyla geçilmiştir. Bu dönem yeni ve özgün bir dil anlayışına geçildiği dönemdir. Tiyatrocular Dönemi'nin kapanıp Sinemacılar Dönemi'ne başlanmasını sebep olan film, Ömer Lütfi Akad'ın, 1949 tarihinde çektiği Vurun Kahpeye filmi olmuştur. Bu film, Sinemacılar Dönemi'nin başlaması nedeniyle Türk sinema tarihine geçmiştir.¹⁷⁵

1949 yılında çekilen Vurun kahpeye filmi ile başlayan sinema sürecini, çekilen Lüküs Hayat, Tahir ile Zühre ve Arzu ile Kamber filmleri takip etmiştir. Bu üç film, Vurun Kahpeye filminin yarattığı etkiyi yaratmamıştır. Bu başarısızlıktan dolayı Erman film ve Akad film yollarını ayırmıştır.¹⁷⁶

1952 yılında, Ömer Lütfi Akad, "Kanun Namına" filmini çevirdi. Bu dönem, Amerikan sinema tekniğinin ve Fransız şiirsel gerçekliğinin etkisi altında kalan dönem olmuştur. Bu dönemde "Yalnızlar Rıhtımı" ve "Ak Altın" filmleri çevrilmiştir. Akad daha sonra memleketin gerçeklerinden yorulmuş filmlere yönelmiştir.¹⁷⁷

1947 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Sanat Tarihi Bölümü'nü bitiren Metin Arksan mezun olduktan sonra eleştirmen, senaryocu, yapımcı ve yönetmen olarak sanat hayatını devam ettirmiştir. Aşık Veysel'in Hayatı (1951), Dokuz Dağın Efesi, Gecelerin Ötesi sanatçının filmleridir.¹⁷⁸

1950'li yıllar ile beraber yerli film izleyicisinin sayısı hızla artmıştır. İstanbul'da ,1950 yılında yaklaşık 12 milyon izleyici varken bu sayı 1955'te 2 katına çıkmış ve giderek artış göstermiştir. İstanbul'da 1939 yılında, kapalı sinema salonlarındaki izleyici sayısı 6.899.455'tir. 1941 yılına gelindiğinde bu rakam 8 milyonun üzerine çıkmıştır. 1950'de ise izleyici sayısı yaklaşık olarak 12 milyondur. İstanbul dışındaki yerlerde izleyici sayısının kaydı tutulmamıştır. İstanbul içinde de az sayıda istatistik veriler bulunmaktadır.¹⁷⁹

Türk sinemasında, tiyatro geleneğinden sinema geleneğine geçiş Ömer Lütfi Akad'la başlamıştır. Çeşitli türler denenmiştir. Masal alanında (Tahir ile Zühre-1951), polisiye alanında (Kanun Namına-1952), macera alanında (İngiliz Kemal Lavrens'e Karşı-1952), müzikal alanda (Çalsın Sazlar Oynasın Kızlar-1953).¹⁸⁰

Türk Film Yıldızları adlı derginin 1953'te çıkardığı ilk sayısında yerli filmciliğin sanayileşmeye doğru gittiğinden, stüdyoların sayısının giderek arttığından, halkın %80'inin yerli filmlere ilgi duyduğundan ve film artistliğinin bir meslek haline geldiğinden bahsetmesi sinema sanatında gelinen noktayı bize göstermektedir. Derginin çıkış amacı da "müsabakalarla seçilen, tıpkı Hollywood'daki film şirketlerinin

¹⁷⁴ Sucuoğlu, Demokrat Parti Döneminde Sanat, 86.

¹⁷⁵ <http://www.ictmedia.com.tr/Author/Index/33/prof-dr-sezai-turk/172>

¹⁷⁶ Türk, Demokrat Parti Türk Sineması, 57

¹⁷⁷ Çatalbaş ve Koç, 244.

¹⁷⁸ Çatalbaş ve Koç, a.g.e., s.244.

¹⁷⁹ <http://www.ictmedia.com.tr/Author/Index/33/prof-dr-sezai-turk/172>

¹⁸⁰ Türk, Demokrat Parti Türk Sineması, 59.

yaptıkları gibi film şirketlerimiz tarafından kontratla angaje edilen film yıldızlarımızın hususiyetlerini ihtiva eden bir eserin bulunması” gerekliliği olarak belirtilmiştir.¹⁸¹

Birçok gazete ve mecmua ise Amerika’da özellikle Hollywood’da yaşanan gelişmeleri yakından takip edip, okuyucusuna ulaştırmak için özel muhabirler görevlendirmişti. Halk sinema perdesinde izlediği oyuncuların özel yaşamlarını merak ediyordu. Halkta oluşan bu talep dönemin basını tarafından skandallarla dolu Hollywood haberleri olarak sayfalarına taşımakta okuyucu kitlesi ise merakla takip etmekteydi.¹⁸²

1950’li yıllar döneminin en farklı özelliklerinden biri, romanların filme çevrilmesidir. Bunlara Kerime Badir, Muazzez Tahsin, Esat Mahmut uyarlamaları örnektir. Bu tür filmler daha çok İstanbul’da geçen gündelik yaşamı ele alan filmler olmuştur. 1953 yılında Muhsin Ertuğrul tarafından çekilen "Halıcı Kız" ilk renkli Türk filmi olmuştur.¹⁸³

Tablo 5.7. 1950-1952 Yılında Yapılmış Tarihi Filmler (Sucuoğlu 2018, 89)

1950	VEDAT ÖRFİ BENGÜ- ATEŞTEN GÖMLEK, ÇETİN KARAMANBEY-ÇETE, ORHON M. ARIBURNUYÜZBAŞI TAHSİN
1951	NURİ AKINCI-EGE KAHRAMANLARI, SAMİ AYANOĞLU-ALLAHA ISMARLADIK, KANİ KIPÇAKİSTANBUL KAN AĞLARKEN, FARUK KENÇ-KENDİNİ KURTARAN ŞEHİR, ORHON M. ARIBURNUSÜRGÜN, AYDIN ARAKON-VATAN İÇİN, BAHA GELENBEVİ-BARBAROS HAYRETTİN PAŞA
1952	AYDIN ARAKON-İSTANBUL’UN FETHİ, SEYFİ HAVAERİ-KORE’DE TÜRK KAHRAMANLARI VE DESTAN DESTAN İÇİNDE, MÜMTAZ ENER-HÜRRİYET İÇİNDE ŞAHLANAN BELDE, LÜTFİ ÖMER AKAD-İNGİLİZ KEMAL LAWRENCE KARŞI, SAMİ AYANOĞLU-KOCATEPE’NİN BEŞ ATLISI SON GECE

5.4. Müzik

Türkiye’de iki farklı kültürün sentezlenmesi, müziğin bu çetrefilli yapısının oluşmasında en büyük etken olmuştur. Osmanlı’dan beri süregelen Batılılaşma etkileri popüler müziğin ülkemizde yayılmasının en temel sebebi olarak karşımıza çıkmıştır. Batılı ve Doğulu tarzın karışımı olarak karşımıza çıkan popüler müziğin radyo ve gazete ile dergiler aracılığıyla topluma ulaştırıldığı bu dönemde Klasik Türk Müziği’ne olan ilginin azalması ve bu azalmanın günümüze kadar ivme kazanması, bizi iyiden iyiye popüler müziğin etki alanına sokmuştur.¹⁸⁴

Bu dönemde Amerikan uçak gemileriyle gelen ve İstanbul’da konserler veren Rock’ın Roll grubu ve caz orkestraları büyük bir ilgi görmüş, İstanbul radyosu konseri kayda almıştır. Amerikan müziğinin ve danslarının Türk Kamuoyunda ve basında gündemde olması yeni tarz beğenisi oldukça fazla bir moda haline dönüşmüş dönemin

¹⁸¹ Sucuoğlu, Demokrat Parti Döneminde Sanat, 86.

¹⁸² Özer , Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 208.

¹⁸³ <http://www.ictmedia.com.tr/Author/Index/33/prof-dr-sezai-turk/172>

¹⁸⁴ Sucuoğlu, Demokrat Parti Döneminde Sanat, 24

gençliği adeta büyülenmişti. Okulların mezuniyet balolarında, o yılların yaygın çay partilerinde Amerikan tarzı eğlence, müzik tercih edilir olmuştu.¹⁸⁵

Metalaşan popüler müzik kültüründe ne bizim ne de başka bir toplumun tarihinde görülmediği kadar maddi kaygılar güdülmüş ve müzik türlerinin birçoğunda sanatsal olgular hiçe sayılmıştır. Sadece ekonomik amaç, rekabet, endüstriyelleşme ve piyasaya hâkim olma düşüncesi ile müzik icra edilmeye başlanmıştır. ‘Benim Güzel Sevgilim’ sözlerinden ‘Kız Hepsini Senin mi?’ anlayışına giden bir süreci ifade eden popüler kültür, Blues/Caz, Hiphop/Rap, Pop, Rock/Metal gibi türleri de içerisinde barındırmaktadır. Nihayetinde popüler müzik, insanların gündelik hayatlarında gördüğü baskıları unutturmayı güden, sanatta metalaşmayı olumlu görmeye başlayan ve sahte bir eğlendiricilik sergileyen bir müzik türü olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸⁶

O dönemin kültür aracı olan radyo müzik alanında da halkı etkilemeyi başarmıştır. 1927 yılında ilk radyo yayını yapılmıştır. 1950 yılına gelindiğinde İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde radyo yayını yapılmaya başlanmıştır.¹⁸⁷

1950’de Adnan Menderes’in iktidara gelmesiyle beraber Amerika hayranlığı zirveye ulaşmıştır. Caz da bu hayranlıkla beraber Türkiye’de ‘enleri yaşamaya başlamıştır. 1953 yılında İsmet Sıral ve Cüneyt Sermet’in 1951’de kurdukları Haçaturyan Orkestrası deneyiminin ardından vokalde Sevinç Tevs’in yer aldığı altı kişilik yeni bir ekip kurulmuştur. Bu orkestranın kurulmasından sonra Erdem Buri ve Arif Mardin Bridland’da Dünya Caz Festivali kapsamında düzenlenen etkinlikte yeni kurulan Caz Orkestrasıyla radyodan Amerika’daki dinleyicilerine Arif Mardin’in bestelediği müziklerini sunmuşlardır.¹⁸⁸

5.5. Opera

Opera, Ankara Devlet Konservatuarının çocuğu olarak görülmektedir. Opera, Carl Ebert tarafından yönetilmekteydi. Maskeli Balo Ebert’in son eseridir. Bugünkü opera binası eskiden sergievi olarak bilinmekteydi. Bu opera binası Devlet Tiyatroları ve Operası’na verilmiştir. Devlet Operası şu anda İstanbul, Ankara ve İzmir’de eserler vermektedir.¹⁸⁹

Tablo 5.8. 1950-1953 Yıllarında Devlet Operası’nda Sahnelenen Eserler (Sucuoğlu 2018, 35)

OYUN DÖNEMİ	İLK SAHNELEME	TEKRAR
1950-1951	RİGOLETTA	KÖYLÜ NAMUSLU, PALYAÇO
1951-1952	YARASA, TOSCA	FİDELİO
1952-1953	SEVDA İKSİRİ, KONSOLAS, KEREM	

¹⁸⁵ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 211-212.

¹⁸⁶ Sucuoğlu, Demokrat Parti Döneminde Sanat, 24.

¹⁸⁷ Çatalbaş ve Koç, a.g.e., s.229.

¹⁸⁸ Sucuoğlu, Demokrat Parti Döneminde Sanat, 9.

¹⁸⁹ Çatalbaş ve Koç, a.g.e., s.239.

5.6. Güzellik Yarışmaları

1933 yılında yapılan güzellik yarışmasına şike dedikodular karışması nedeniyle ve ilginin azalması nedeniyle 1951'e kadar güzellik yarışması yapılmamıştır. Uzun bir aradan sonra 1951'de yeniden düzenlenen Türkiye güzellik yarışmasının birincisi Günseli Başar olmuştur. İtalya'nın Napoli kentinde 1952 yılında yapılmış olan güzellik yarışmasında aynı zamanda Avrupa güzeli seçilmesi bu yarışmalara olan ilgiyi yeniden arttırmıştır.¹⁹⁰

1952 yılına kadar yapılan güzellik yarışmalarında genel anlamda Avrupa'da oluşmuş moda anlayışları doğrultusunda yarışmaya katılan güzellerin kıyafetleri hazırlanmıştır. Özellikle ise dünya güzellik yarışmalarında geleneksel kıyafetlerden ilham alınarak kıyafetler dikilmiştir. Yapılan bu yarışmalarda güzellik kadar kıyafetlerde ülkelerin tanıtılmasında büyük önem arz ettiği düşünülmüştür. Türkiye, giyim konusunda çok zengin bir kültüre sahip ülkedir. Bu açıdan Türk modasını yaratma çabası içerisine girmesi ile Türkiye kendi kültürünü yansıtacak bir değişim içine girmiştir.¹⁹¹

1952 yılı Türkiye güzeli Gelengül Tayfuroğlu, aynı yıl içerisinde Birleşmiş Milletleri ziyaret etmiştir. Basın toplantısında Amerika ve büyük güzellik müsabakası hakkındaki intibaları soruluyordu. Gelengül Tayfuroğlu, sorulan sorulara daima gülümseyerek, samimi ve sade bir şekilde cevap veriyor, bu sadeliği ve samimiyeti ile beğeniliyordu.¹⁹²

Türkiye güzeli Gelengül Tayfuroğlu'nun kıyafeti, şalvar tarzında uzun eteği ve Türk motifleriyle işlenmiş cepkene benzeyen ceket ile 1950'li yılların drapeli, büzgülü, uzun gece kıyafetlerinin geleneksel formu bütünlüğünü yansıtmıştır. Gelenekler başlıklardan esinlenerek yapılan şapka ile giysinin bütünlüğü sağlanmış, Türk giyiminde de başlıkların önemi vurgulanmıştır.¹⁹³

Güzellik yarışmaları Türk modasının oluşmasında bir araç görevi üstlenmektedir. Milli ve geleneksel öğeleri giysilerde kullanarak özgün tasarımlar oluşturulmuştur. Sonraki Güzellik yarışmalarında Türk modasını oluşturma ve tanıtmaya çabaları görülmüştür.

1953 Türkiye güzeli Ayten Akyol'un giysisinde de geleneksel çizgi ile modern giysi formu birbirine uyarlanmıştır. Bol dökümlü şalvarı, üzerine giydiği beli kemerli işlemeli bir tunik ve başına taktığı fes kıyafetin bütünlüğünü tamamlamıştır.¹⁹⁴ Ayrıca giysi, o dönemin gece kıyafetlerinde çok sık görülen balon etek izlenimi vermesi o yıllardaki tasarım uygulamaları bakımından önemli bir gelişmedir.¹⁹⁵

5.7. Kıyafet ve Moda

Cumhuriyet döneminde kadınının sosyal hayatın içine girmesi ile birlikte kadınların, giyim, davranış, toplumsal rol ve hukuksal statüleri ile modernlik, laiklik, batılı devlet olmanın simgesi olarak büyük kentlerde ve üst tabakalarda çağdaşlaşmayı temsil ettiği görülmektedir. Parklar ve plajlarda kadınlar görülmeye başlanmış; kadın spor kulüpleri kurulmuş; genç kızlar, her yıl düzenlenen spor bayramlarına katılmaya

¹⁹⁰ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 217.

¹⁹¹ Emine Koca ve Fatma Koç, "Güzellik Yarışmalarının Türkiye'deki Moda Bilincinin Oluşumuna Etkileri", ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi 1(2010), 274.

¹⁹² Vatan (1 Temmuz 1952), 6.

¹⁹³ Koca ve Koç, "Güzellik Yarışmalarının Türkiye'deki Moda Bilincinin Oluşumuna Etkileri", 74.

¹⁹⁴ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 219.

¹⁹⁵ Koca ve Koç, "Güzellik Yarışmalarının Türkiye'deki Moda Bilincinin Oluşumuna Etkileri", 275.

başlamışlardır fakat batılı yaşam tarzının ortaya çıkardığı değişim süreci içerisinde, kadının, geleneksel aile kadını misyonunu bırakarak aile hayatına ilişkin değerlerini yitirmesi, salon ortamına girerek ailesini ihmal etmesi de, zaman zaman eleştiri konusu yapılmış ve kadınların medeni hayat içerisinde yer almaları zaruret olarak görülürken; bu yeni hayatın sakıncalı yönlerinin ıslah edilmesi gereği de ortaya konulmuştur.¹⁹⁶

Türkiye'de 1950'li yıllara hızlı bir şekilde girilmiş, sıkıntı, yokluk, savaş koşulları gibi nedenler insanları ekonomik yaşamaya zorlamıştır. Bu yıllarda ekmek gibi kumaşta karneye bağlanmıştır. Evlerde bulunan fazla kumaşlar birleştirilerek kıyafetler oluşturulmuştur. Etekler ise kumaş israfını önlemek için kısaltılmış, kadınlar sade ve gösterişsiz şekillere bürünmüşlerdir. Halk, eski eşyalarını elden geçirmeye ve eskileri yeniden kullanmaya teşvik edilmiştir.¹⁹⁷ Kadınların kendi giysilerini kendileri dikmeye başlaması ile dikiş makinelerine olan talep artmış ve dikiş makineleri ihtiyaç listelerinin başında yer almıştır.

Eteklerde, kumaş israfını önlemek için kısaltma yapılmış, kadınlar sade modelleri tercih etmişlerdir. Toplum, eskiden kullandığı kıyafetlerini değerlendirme yoluna gitmiş ve eski giysilerini yeniden kullanmaya teşvik edilmiştir.

Ülkedeki zengin kesimin, giyim-kuşam için moda evlerini seçmesi sonucu, moda evlerinde hızlı bir artış yaşanmış, Amerika'daki moda yakından izlenmiş, Amerikan modası takip edilmiştir. Orta yaşlı kişiler daha çok Paris modasını tercih etmiş, gençler ise Amerika modasını tercih etmiştir. Moda alanında olumlu gelişmeler olurken, tarımda yaşanan olumsuz gelişmeler işsizliğe neden olmuş, köyünde işsiz kalan kişiler kentlere göç etmeye başlamıştır. İstanbul'a daha çok göç edilmiştir.¹⁹⁸

1950'li yıllarda Amerika eksenli modernleşme sürecinde Türkiye'deki kadın dergilerinde magazin önemli bir yer almıştır. Amerikan yıldızlarıyla dolu ve bol resimli olan bu haberlerde, birçok haber sadece fotoğrafla verilmiştir. Alt yazı ile desteklenmiş olan bu haberler neredeyse tümüyle Amerikan sinema endüstrisinin kalbi Hollywood ile ilgili haberlerdir. Bu çerçevede, yıldızların ilk aşkları, ilk öpüşmeleri, evlilikleri ve boşanmaları, skandallar, dedikodular, pop ve caz şarkılarının sözleri dergi sayfaları doldurmaktadır.

Büyük şehirlere göç eden Anadolu kadını, başındaki örtüyü, çarşafını, şalvarını, yöresel kıyafetini zamanla şehir yaşamına uydurmaya çalışmış ve bu konuda da zorlanmıştır. Anadolu kadını önceleri eteklerinin altına pijama giymiş, daha sonra ise uzun entariler giymiş ve böylece kendi giyim tarzlarını oluşturmaya çalışmışlardır.¹⁹⁹ Kadınlar kullandıkları eşarplardan, erkekler ise potinlerinden, mintanlarından ve kasketlerinden vazgeçmemiş ve bu kıyafetlerle şehir de ayrı bir moda oluşturmuştur. Köylülerin göçünün yanı sıra, ticari gelişmeler, savaş sonrasında ekonomi politikaları ile zengin olan aileler de bu göçün parçası olmuşlardır, hızlıca zengin olan aileler, kalabalık gruplar halinde köşk ve yalı tarzı evler satın alarak İstanbul'a yerleşmişlerdir.²⁰⁰

Taşradan göç eden ve şehir hayatına uyum sağlamada sorun yaşayan, köylü olmaktan çıkamayan önemli bir kesimde varlığını sürdürmüştür. Kadınlar arasında Üçgen eşarplar 1950'den sonra kullanılmaya başlanmıştı. Ayakkabı olarak topuklu

¹⁹⁶ Kürşat Kılıç, 1945-1960 Yıllarında Türkiye'de Amerika İmgesi (Amerikalılaştan Türkiye), (Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 155-156.

¹⁹⁷ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 187.

¹⁹⁸ stildolabimdotcom.wordpress.com/2012/07/31/1950-li-yillarda-giyim-kusam

¹⁹⁹ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 190.

²⁰⁰ stildolabimdotcom.wordpress.com/2012/07/31/1950-li-yillarda-giyim-kusam

atkılı türler, elde ise örülmüş tahta saplı çantalar dönemin giyim modalarından olmuştur.²⁰¹

1950 kadını, savaş sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılardan dolayı, önceki dönemlere ait giysileri de kullanmıştır. Sanayinin gelişmesi ile kullanımı kolay kumaşlar, pileli etekler, ütülemeye gerek olmayan gömlekler, dar kalem etekler dolaplar da yerlerini almaya başlamıştır.²⁰²

1950’lerdeki erkek modası, kadın modasına göre daha az değişim göstermiştir. 1950 yıllarında erkeklerin giysileri birbirine benzeyen ve tarz sayılacak takım elbiseler, bol hırkalar, spor ceketler ve çok fazla özelliği olmayan günlük kıyafetlerle sınırlı kalmıştır. Günlük kıyafetlerde canlı renkli ve desenli kıyafetler göze çarpsa da iş ve davet giysilerinde pek bir değişim olmamıştır.²⁰³ Kruvaze ceketler, pantolonlar erkeklerin popüler giyiniş tarzıdır. Süet yaka, Kep, Melon Şapka, birbirine uygun, mendil, kravat, eldiven ve ütü izi belirgin pantolonlarda duble paça kullanılmıştır.

1952 yılına gelindiğinde moda değişmeye başlamış, ceketler kullanılmamış, pantolon üzerine çıkarılmış gömlek ve tişörtler popüler olmuştur. Tişört iç giyim olmaktan çıkıp dış giyimin bir parçası olmuştur. Renkli, bitki desenli Hawaii modeli gömlekler, Amerika’dan gelen moda anlayışının izleri olarak toplumda kendine yer edinmiştir.²⁰⁴

5.8. Basın-Yayın

DP, 14 Mayıs 1950 ‘de büyük bir oy çokluğuyla başa geçmiş ve basın konusunda ilk yaptığı işlerden biri ise söz vermiş olduğu Basın Kanunu’nu çıkarmak olmuştur. Bu kanunla basında çalışan tüm bireler yeni haklar tanınmıştır. Sosyal güvence hakkı, işten ayrılma tazminatı, ilk defa basında sendikalaşma, sosyal yardımlar, gece çalışan basın çalışanları için özel bir tramvay, bu kanun kapsamında getirilen yeniliklerdir. Gazete, dergi çıkarmak için artık hükümetten izin almaya gerek kalmayacaktı. Gazeteciler, önceki yılların aksine artık kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri.²⁰⁵

1950-1951 yılları arasında görevde bulunan 1. DP Hükümet Programı’nda basın konusunda birçok düzenlemelere yer verilmiştir. 1.DP Hükümeti Programı’nda “... *örneğin basın, ceza kanunları, memurlar kanunu gibi demokratik olmayan maddeleri içine alan kanun ve mevzuatlarımız içinde bazı yerlerde karşılaşılan ve bu duruma benzeyen hükümleri demokrasi anlayışına uygun değişikliklerle sunacağız*” ifadelerinde bulunulmuştur. Yalnız 1.Hükümet Programı’nda en fazla olmanın yanı sıra yıkıcı tepkilerin aletleri olduklarına şüphe duymamaktayız. Fikir ve vicdan özgürlüğü adı altında tüm özgürlükleri ateş ve kanla yok etmekten başka bir maksadı olmayan bu kişileri yargılamak için açık ve kesinlikle tespit etmek gerekliliğine inanıyoruz. Bundan dolayıdır ki güldürü ve siyasi eleştiri adı altında varlığını

²⁰¹ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 190.

²⁰² stildolabimdotcom.wordpress.com/2012/07/31/1950-li-yillarda-giyim-kusam

²⁰³ <https://www.binkelam.com/her-yonuyle-1950ler-modasi>

²⁰⁴ Özer, Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, 191.

²⁰⁵ Barış Bulunmaz, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları” 10/37(2012), 208.

süürdürmek isteyen ve gerçekte aşırı sol etkilerin eseri olan yayınların zararından ülkeyi korumak olabilir.”²⁰⁶

Demokrat Parti Hükümeti, 21 Temmuz tarihinde Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan 1931 Matbuat Kanunu’nu ve değişikliklerini yürürlükten kaldırmıştır. Demokrat Parti, Yeni Basın Kanunu’nu çok hızlı bir şekilde çıkarmıştır. Bunun nedeni ise, CHP Dönemi’nde basın kanunu ile ilgili çalışmaların yapılmış olmasıdır. 15 Temmuz 1950 tarihinde meclis tarafından Yeni Basın Kanunu kabul edilmiş ve bu kanun 21 Temmuz 1950’de yürürlüğe girmiştir.²⁰⁷

1950 Basın Kanunu liberal özellikleri olan bir kanundur. Bu kanun, 1931 yılında kabul edilen kanundan çok farklı idi. 1950 Kanunu ile baskıcı yapıya son verilmiş, basının rahat nefes alması sağlanmıştır. Kanunun gerekçesinde ise şu ifadeler kullanılmıştır;

“Devlet yapacağı tüm çalışmalarını, milletin çoğunluğunun düşünüş ve görüşüne uygun yapmalıdır. Halkın çoğunluğunun düşüncelerini dile getiren kaynaklardan biri de basındır. Basının, kendinden beklenen sorumlulukları yerine getirebilmesi için bağımsız olması gerekmektedir. Modern demokrasi anlayışı da bunu gerektirmektedir. Basının özgür olmasına dayanan demokrasi anlayışı gerçek demokrasi niteliği taşırlar. Özgür basın başka bir manada ülke kalkınmayı da sağlar...”²⁰⁸

1931 Matbuat Kanunu ile hükümete büyük haklar tanımış, basın ise bu kanun ile çok fazla kısıtlanmıştır. 5680 sayılı Basın Kanunu ile hükümete tanınan geniş yetkiler ortadan kaldırılmıştır. 5680 sayılı kanuna göre artık gazete çıkarmak için izin alma şartı ortadan kaldırılmış, sadece bildirimde bulunmak yeterli olmuştur. Konusu geçen kanunda ise suçlular için farklılaştırma yapılmıştır. Basın suçu işleyenler için Toplu Basın Mahkemeleri kurulmuş ve suçlular yargılanmıştır. Bu yargılama basın adına teminat özelliğinde olacaktı. Gazete sahipleri için de değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik ile artık gazete sahipleri, gazetelerinde çıkan yazılarından dolayı ceza almayacaktı.²⁰⁹

1 Ağustos 1951 tarihinde, Bakanlar Kurulu Kararnamesi yürürlüğe girmiştir. Bu kararname gazetelere gönderilecek resmi ilanlarla ilgilidir. Bu kararname ile resmi ilanlar özel bir şirket aracılığı ile değil hükümetin uygun gördüğü ölçülerde ve hükümet eliyle dağıtılmasını onaylayacaktı. Kabul edilen bu kanuna göre, gazeteler boyutlarına göre büyük ve küçük olarak ayrılıyor, büyük olan gazetelere daha fazla ilan veriliyordu.²¹⁰

Bu yıllarda da gazetecilik anlayışında bazı değişimler olmuştur. Bu dönemde, belli bir birikimi olmayan gazetecilerin, gazete çıkarmada zorluk çektiği, birikim sahibi olan insanların ise gazete satın almaya başladıkları bir dönem olmuştur. Bundan dolayı borsacılar, madenciler, armatörler ve bazı sanayiciler bu alana girmişler, bazıları ise bir süre başarılı olmuş, ancak çoğu basın sektöründe uzun süre kalamamıştır.²¹¹

1950 Basın yasası memnuniyetle karşılaşılan bir yasa olmuştur. Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında basın, istemiş olduğu özgür ortamı elde etmiştir. İktidar ve

²⁰⁶ İsmail Cem Feridunoğlu, “Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidarı Olgusu”, 9/44(2016), 1050.

²⁰⁷ Feridunoğlu, “Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri”, 1051

²⁰⁸ Bulunmaz, “Türk Basını İçerisinde Demokrat Parti Dönemi”208.

²⁰⁹ Feridunoğlu, “Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri”, 1051.

²¹⁰ Hamza Çakır ve Deniz Elif Yavalar, “Demokrat Parti İktidarı ve Basın”, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi 6/3(2017),261-262.

²¹¹ Ayşe Elif Emre Kaya, “Demokrat Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri”, İletişim Fakültesi Dergisi (2010), 96.

basın arasında iyi ilişkiler kurulmuştur. Önceki yıllarda CHP'ye destek veren gazeteler DP ile iyi ilişkiler kurmuşlardı. Fakat iktidar-basın ilişkileri ilk zamanlardan olumsuz sinyaller vermeye başlamıştı. DP'nin din ve laiklik konusundaki tutumu bu durumun en önemli nedeni idi.²¹²

Gazetelerin ele almış olduğu konularda da değişiklikler söz konusudur. Bu dönemde basında daha çok siyasi haberlere yer verilmiş, parlamento muhabirliği yaygınlaşmış ve parlamento muhabirliği tabiri gündeme gelmiştir. DP-CHP arasında yaşanan çekişmeler ce partiler arası tartışmalar, haberlerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Genellikle KİT eleştirileri ve hayat pahalılığı konuları yoğun olarak işlenirken, ekonomi haberleri sınırlı kalmıştır.²¹³

13 Haziran 1952'de 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun kabul edilmiş, 20 Haziran 1952'de yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile, gazetecilere sendika kurma olanağı tanınmış ve yasada yer alan 22.maddeye göre "5018 sayılı kanun maddeleri dahilinde gazeteciler kendi aralarında sendikalar kurabilirler" denilmiştir. 1947 tarihli 5018 sayılı kanun, sendikalaşma hakkı tanınmış, 3008 sayılı iş kanununda kanununda işçi tanımına uygun olarak beden işçilerini kapsamakla birlikte, 5953 sayılı yasanın 1952'de yürürlüğe girmesi sonucu fikir işçilerini de kapsamıştır.²¹⁴

Kanun'da gazetecilere güzel haklar tanınmıştır. Kanun'da gazetecilerin, sosyal sigortalardan yararlanılması, işveren ve gazeteci arasında yazılı bir iş anlaşması yapma zorunluluğu, yapılan iş anlaşmasını fes etmek isteyen gazete sahibi, gazeteciye kıdem tazminatını ödemesi, askerlikte, gazetenin kapanma gibi durumlarda gazeteciye ücretin ödenmesi ve hafta tatili, yıllık ücretli izin gibi konular yer almaktadır. Kanunda yer alan bu maddeler ile gazetecileri güvencesi sağladı ve sosyal haklar sayesinde, DP ile gazeteciler arasındaki bağ daha da güçlenmiştir.²¹⁵

DP basını özgürleştirici 2 yasa çıkarmıştır. Bu yasalardan başka yandaş olan basına maddi destek sağlaması ve bir ayrıcalık var ise bunun tüm basın-yayın organları için olması nedenine dayandırması ile olumsuz yönde de olsa liberal konular içinde değerlendirilmelidir. Bu desteklerle, yandaş basın ödüllendirilmiş, muhalif basın ise özendirilmiş ve bu durum Demokrat Parti iktidar süresi boyunca devam etmiştir. Basın cezaları uygulanmış ve bu uygulama sırasında yandaş basını gözetmekten, kredi, arsa sağlama, kat çıkmaya izin verme, resmi ilan verme, kâğıt verilmesi gibi durumlar destekler arasında olmuştur ve destekler bu yolla gerçekleştirilmiştir.²¹⁶

DP ve basın arasındaki bu olumlu hava, 1953 yılında ilk defa sekteye uğramış, daha sonrasında ise DP'nin 1954 yılında çıkarmış olduğu kanunla ikinci kez sekteye uğramıştır. Temmuz 1953'te daha önce sağlamış olduğu hizmetlerinden dolayı bakanlara yapılan hakaretin takibi şikâyetle bağlıyken, artık savcının, bakanın oluruyla alarak re'sen takibine bırakılması kabul edilmiştir. İktidar yanlısı basın bunu etraftaki anarşik duruma son vermek olarak değerlendirirken, muhalefetteki basın ise iktidarı kaybetme korkusundan, kendi bulunduğu durumu tasarlamak olarak değerlendirmiştir.²¹⁷

Türkiye'de basın, ilk başlardan beri toplumun en üst tabakası olan kesimin elindeydi ve bu kesim tarafından kurulmuş, yönetilmiştir. Basın daha sora isminde

²¹² Feridunoğlu, "Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri", 1051.

²¹³ Emre Kaya, "Demokrat Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri", 96.

²¹⁴ Çakır ve Yavalar, "Demokrat Parti İktidarı ve Basın", 262.

²¹⁵ Bulunmaz, , "Türk Basını İçerisinde Demokrat Parti Dönemi", 208.

²¹⁶ Nevin Yıldız, 1996. "Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın", (1996), 488.

²¹⁷ Bulunmaz, , "Türk Basını İçerisinde Demokrat Parti Dönemi", 208.

değişim yaşıamıő ve medya ismini almıştır. Gazeteler ortaya ilk çıktığı günden beri üstlenmiő olduğu görev ile toplumu modern değerlere kavuőturmak için çaba göstermiştir. Modern değerler ulaştırma amacı ise yurt dışında eğitim almış yazarların kurulan gazetelerde çalıőmaya başlaması ile desteklenmiştir.²¹⁸

²¹⁸ Feridunoğlu, “ok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri”, 1056.

SONUÇ

25 Haziran 1950 tarihinde Kore Savaşı başlamış, Soğuk Savaş döneminde yaşanan ilk sıcak çatışma olmuştur. Türkiye, Batılı devletler arasında yer almak NATO'ya girebilmek, aynı zamanda ABD'den aldığı yardımların, devam etmesini sağlamak amacıyla Kore Savaşı'na ilk olarak 4500 kişilik askeri birlik göndermiştir. CHP, Kore'ye askeri birliklerin gönderilmesi kararı verilirken kendisine ve TBMM'ye danışılmamasını eleştirmiştir. CHP üyeleri, milleti böyle derinden etkileyen bir kararın verilmesini, DP Hükümeti'nin Anayasa ihlali yaptığını savunmuştur.

Türkiye, 1950 seçimlerinin arifesinde, çok gerekli ve hayati önemde gördüğü NATO'ya üyeliği, Mayıs 1950 tarihinde resmen başvuruda bulunulmuştur. Ancak, Türkiye'nin bu teklifi reddedilmiştir.

Türkiye, Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu düzende, tarafsız kalmamış ve Kore Savaşı'na ABD'nin yanında girmiş, böylece NATO'ya üyeliği kabul edilmiştir. Türkiye'nin NATO'ya üye olması, ekonomik, siyasi ve askerî açıdan bazı kazanımlar elde etmesini sağlamıştır. ABD, diğer NATO'ya üye devletleri, Türkiye'yi desteklemeleri konusunda etkilemiş ve olumsuz fikirlerini olumlu yönde etkilemiştir. Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası ve Kore Savaşı yıllarında, ABD'ye birçok taviz vermiş ve bu tavizler, demokratikleşme sürecini ve iç politikayı etkilemiştir. Türkiye'nin, bulunduğu konumunun önemi, bütün devletler tarafından fark edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin Kore Savaşı'nda gösterdiği başarılar ülkeye büyük onur kazandırmıştır.

Kore Savaşı, ABD ve Avrupa için olduğu kadar, Türkiye için de farklı bir öneme sahiptir. Kore Savaşı'nın olduğu yıllar, ekonomi açısından değişikliklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 1950'de DP'nin başa geçmesinden 1953 yılına kadar, dışa kapalı, içe dönük ekonomi politikaları terk edilmiş, serbest dış ticaret rejimi benimsenmiştir. DP, dış ticarete yönelik bir kalkınma politikası izlemiştir.

DP iktidarı döneminde, tarımsal üretimde olumlu iklim şartları, devlete ait arazilerin kullanıma açılması, makineleşmenin artması ve tarım alanında kredilerin sağlanması, Kore Savaşı'nın tarım ürünleri ihracatını artırması, 1950 yılından başlamak üzere 3 yıl boyunca ekonomi de önemli bir oranda büyüme görülmüştür.

Türkiye'de 1950'li yıllarında, daha liberal bir dış ticaret anlayışı takip edilmiştir. 1950-1952 yılları arasında ithalat büyük oranda serbest bırakılmış ve bu durum 1953 yılına kadar devam eden bu süreç döviz sıkıntısı nedeniyle terk edilmeye başlanmıştır. 1950-1953 yılları arası dönemde, hükümet tarafından Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gibi yabancı sermaye ve dış ticarete yönelik, bir takım liberal ekonomi politikalarıyla ilgili kanunlar çıkarılmıştır.

1950-1953 yıllarında Türkiye'de sadece ekonomi de değişiklikler değil, aynı zamanda eğitim, sosyal ve kültürel hayatta da değişiklikler olmuştur. DP hükümeti, tek partili oluşturulan eğitim sistemini değiştirmek amacıyla bu konuya çok önem vermiş, ilerleyen dönemlerde bu konu ile ilgili önemli çalışmalarda bulunmuşlardır. Çağdaş eğitim kurumları kapatılmış ve DP hükümeti, kendine özgü bir Milli Eğitim Sistemi getirmeye çalışmıştır. DP bunları yaparken, CHP'nin bu kurumları yeterince savunmaması, DP'nin uygulamalarını kolaylaştırmıştır.

Eğitim konusunda ise, 1950 yılında dini eğitim yeniden yapılandırılmıştır. Bu dönemde ilk önce ilkokul programlarına alınan din eğitimi, daha sonraki dönemlerde ortaokul programlarına da alınmıştır. Bu durum bazı kesimleri mutlu ederken bazı kesimleri hoşnut etmemiştir.

DP, meslek ve teknik eğitime büyük önem vermiştir. Bunun nedeni ise Türkiye, gelişen dünyaya uyum sağlamak zorundaydı. Özellikle tarım ve sanayi sektörlerinde, gerek duyulan bilgili ve tecrübeli elemanı yetiştirmek için yeni okullar açılmıştır. Fakat teknik ihtiyaçların karşılanamaması, öğrencilerin yeterli eğitim alamadan mezun olmalarına neden olmuştur. Bu durum, mesleki eğitimde büyük sıkıntılara neden olmuştur.

Türkiye’de, sosyal-kültürel hayatta dönüm noktasının başında, 1950’li yıllar gelmektedir. Bu dönemin her olayı, faaliyeti demokratik olup olmamasına göre olumlu veya olumsuz olarak eleştirilmiştir. Bu dönemde, sanatsal yönden serbest bir zamana geçilmiştir.

DP’nin 1950’de iktidara gelmesiyle, birçok sahada değişiklikler de görünür derecede değişmeye başlamıştır. 1950-1953 yıllarında, her alanda değişme görülmüş, bu alanlar içinde sanat başta gelmektedir. Sanat, ülkenin değişim ve gelişim ölçütlerinden de ilk sırada yer almaktadır. Sanatın pek çok kolu olmuş, özellikle müzik, sinema, tiyatro her kesime ulaşmıştır.

Toplumun, günümüzde dahil şarkıcıları, oyuncularını rol model alması bu dönemde başlamıştır. 1950’lerde, Türkiye’de magazinciliğin de başlangıcını oluşturmuştur. Ulusal sahada, sanatın bu üç dalında (sinema, tiyatro, müzik), yapılan çalışmalar, eğitsel anlamda verilen dersler, türküden caza kadar yaşanan müzik türlerinin etkili olduğu bir dönem olmuştur. Türkiye, uluslararası yapılan güzellik yarışmalarında ise, büyük başarılar elde etmiştir. Kıyafet ve moda kültürü, ABD’den örnek alınmıştır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra, halk giyim konusunda zorluk yaşamış ve eski kıyafetlerini tekrar dikip giyip zorunda kalmıştır. 1950’li yıllarda ise kıyafetlerde değişiklikler meydana gelmiştir.

Kore Savaşı’nın yaşandığı yıllarda, Türkiye’deki sosyal, kültürel ve ekonomik hayatın incelenmesi için hazırlanan bu tez, 1950-1953 yıllarında, ülkedeki ekonomik yapı, bu alandaki yenilikler, değişiklikler, sosyal hayatın savaşın olduğu dönemde nasıl geliştiği, halkın bu duruma karşı tutumu bu tezde incelenmiştir. Bugünün sosyal, kültürel hayatını anlamak için Türkiye’nin 1950’li yıllarına bakmak ve o dönemi çok iyi anlamak gerekmektedir.

KAYNAKLAR**Arşivler**

BCA, Cumhuriyet Arşivi. Hükümetin Kore Savaşı İle İlgili Kararlarını Tasvip Eder Telgraflar(30-1-0-0), No. 98, Gömlek No. 34.

BCA, Cumhuriyet Arşivi, Kore Savaşı İle İlgili Gazete Kupürleri(490-1-0-0), No. 812, Gömlek No. 1.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri (TBMMZC)

Dergiler

Türk, Mehmet Sezai. “Demokrat Parti Dönemi Türk Sineması ve Etkileri”, Akademik Bakış (2019), 56-60.

Kitaplar

Eroğul, Cem. Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi. İstanbul : Yordam Kitap, 2.Baskı,2017.

Merih, Turgay. Soğuk Savaş ve Türkiye 1945-1960. Ankara: Ebabil Yayıncılık, 1.Baskı, 2006.

Özer, İlbeyi. Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, İstanbul: İskenderiye Kitap, 1.Baskı, 2015.

Makaleler

Akın, Fethullah. “İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yenidünya Düzeni ve Türkiye”, 119-134.

Akkaya, Bülent “Türkiye’nin NATO Üyeliği ve Kore Savaşı”, Akademik Bakış Dergisi 28(2012), 1-20.

Akkor, Mahmut. “II. Dünya Savaşı’nın Sonu ve Truman Doktrini’nin Ortaya Çıkışı”, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi 2/2(2017), 1-17.

Aksoy, Mukaddes. “Kore Savaşı’nın Türkiye ‘de Demokrasinin Gelişimine Etkisi”, Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi 3/1(2019), 1-12.

Alper, Soner. vd. “Unutulan Savaş Kore Savaşı”. Hukuk Gündemi 1(2015), 74-83.

Ataç, Kaan Kutlu. “70.Yılında Truman Doktrini: Türkiye ve Soğuk Savaş”, Ortadoğu Etütleri 8/1(2016), 102-135.

Bahadır, Ziyet. “Köy Enstitüsü”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.26, s.283-285.

Balcı, Abbas. “Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi Döneminde Türkiye’nin NATO’ya Giriş Denemeleri ve Türkiye’nin NATO’ya Girişi 1945-1960” Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 13(2019), 251-276.

Baytal, Yaşar. “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları”. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 40(2007), 545-567.

Bulunmaz, Barış. “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”.10/38(2012), 203-2014.

Bulut, Sedef. “Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II: Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası”. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 41(2008), 35-61.

Coşar, Nevin. “Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 60/129-58.

Çakır, Hamza ve Yavalar, Deniz Elif. “Demokrat Parti İktidarı ve Basın”. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi 6/3(2017), 257-270.

- Çalık, Ümit. “Demokrat Parti Dönemi İktisat Politikalarına Yeni Bir Yaklaşım”, *Liberal Düşünce* (2012), 187-197.
- Çatalbaş, Serkan Gıyas ve Koç, Nurgün. “Demokrat Parti Dönemi Kültür Politikaları (1950-1960)”. 11/22, 227-248.
- Duman, Doğan. “Kore Savaşı ve Türkiye’de Savaş Karşısı Bir Örgütlenme: Türk Barışseverler Cemiyeti”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 19/39(2019), 665-692.
- Durak, Gökhan. “Türk ve Dünya Basınında Kore Savaşı ve Türkiye”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/36(2015)323-339.
- Elmas, Abdullah. “Köyü Canlandırma Hareketi Olarak Köy Enstitüleri”, İKSAD Yayınevi, Aralık, 2020.
- Emre Kaya, Ayşe Fatma,. “Demokrat Parti Döneminde Basın-İktidar İlişkileri”, *İletişim Fakültesi Dergisi* (2010), 93-118.
- Erkmen, Ayşe. “Türkiye’nin NATO Üyeliği ve Üyeliğin TBMM’de Kabulü” *Araştırma Makalesi* 17/2(2020), 1024-1049.
- Ertem, Barış. “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı ”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/21(2009), 377-397.
- Evsile, Mehmet. “TBMM Zabıtlarına Göre Cumhuriyet Döneminde Eğitim Hizmetleri (1923-1950)”. *History Studies International Journal Of History* 11/2(2019), 621-654
- Feridunoğlu, İsmail Cem. “ Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidarı Olgusu ”. 9/44(2016), 1047-1062.
- Gül, Tülay. “ Ulusal Basında Türkiye’nin Kore’ye Asker Gönderme Kararı ”. *Belgi Dergisi* 7(2014), 871-879.
- Haytoğlu, Ercan. “Kore Savaşı ve Denizli Kore Şehitleri ile Gazileri”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/11(2002), 6-115.
- Işıklar, Kenan İnanc. “Türkiye ve Kore Savaşı”, 1-10.
- Kalyon, Levent “Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz”. 7-26.
- Kanca, Osman Cem. “1950-1960 Arası Türkiye ‘de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/19(2012), 47-63.
- Karakök, Tuncay. “Menderes Dönemi’nde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim ”. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 1/2(2011), 89-97.
- Kılıç, Kürşat. 1945-1960 Yıllarında Türkiye’de Amerika İmgesi (Amerikalılaştıran Türkiye). Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Koca, Emine ve Koç, Fatma. “Güzellik Yarışmalarının Türkiye’deki Moda Bilincinin Oluşumuna Etkileri”, *ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi* 1(2010), 262-288.
- Kumbasar, Hakan. “Kore Savaşı ve Tarih Bilinci (1953-2010)”, 2010, 1-4.
- Memioğlu, Yasemin. “Türk Kooperatifçiliğinin Dönemsel Analizi (1950-1960 Dönemi)”, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi* (2017), 897-921.
- Meşeci Giorgetti, Filiz ve Batır, Betül. “İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları”, 27-56.
- Sallan Gül, Songül ve Alican, Ayşe. “Cumhuriyet Modernleşmesinin Anadolu Ateşi: Köy Enstitüleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10-11(2014-2015), 12-27.

- Sucuoğlu, Elif. Demokrat Parti Döneminde Sanat (Müzik, Tiyatro, Sinema), Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Sungur, Zahide. “Demokrat Parti Döneminde (1950-1960) Tarım Politikaları ve Etkileri”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 8/14(2016), 1-24.
- Şahin, Mehmet Cem. “Demokrat Parti Dönemi Türkiye’inde Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri”. Toplum Bilimleri Dergisi 6/12(2012), 31-54.
- Takım, Abdullah. “Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 67/2(2012), 157-187.
- Tangülü, Zafer. “Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960)” Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 10/2(2012), 389-410.
- Tokatlıoğlu, İbrahim. ve Öztürk, Fahriye. “1950-1980 Yılları Arasındaki Dönemde Türkiye’de Uygulanan Para ve Maliye Politikalarının Etkinliği”. Ekonomik Yaklaşım 19/66, 155-174.
- Tural, Ayşegül. “Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model: Köy Enstitüleri”. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 4/2(2016)17-21.
- Uzunkaya, Seçil Şenel. “İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye Ekonomisi ve Marshall Planının Ekonomiye Etkileri”. Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi 1/3(2019), 176-185.
- Yıldız, Nevin. “Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın”. (1996) , 481-505.
- Yılmaz, Duygu. “Demokrat Parti Döneminde Aydın’da Tarım (1950-1955)”. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 62(2018), 367-398.

Tezler

- Bülbül, Bilgehan. Marshall Planı ve Türkiye’de Uygulanışı (1948-1957).Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Haşimi, Nurullah. Türkiye’nin Kore Savaşına Katılmasının Siyasi Nedenleri ve Sonuçları, Batman: Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014
- Kılıç, Emre. “Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası (1950-1960). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Kılıç, Kürşat. 1945-1960 Yıllarında Türkiye’de Amerika İmgesi (Amerikalılaştıran Türkiye). Kilis:Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Küçük, Nevin Evrim. Kore Savaşı ve Gaziantep Kore Gazileri. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Sipahi, Serkan. Kore Savaşı ve Türk Kamuoyu. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Sucuoğlu, Elif. Demokrat Parti Döneminde Sanat (Müzik, Tiyatro, Sinema), Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Tangülü, Zafer. Demokrat Parti Dönemi’nin İlköğretim Politikaları. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Taşdöven, Zehra. Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı (1950-1960). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Varol, Tansu Ayperi. Köy Enstitüsü Sisteminin Tarihsel Temelleri. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

- Yılmaz, Duygu. Demokrat Parti'nin Tarım Politikasının Aydın Ölçeğinde Değerlendirilmesi (1950-1955). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012
- Yurtoğlu, Nadir. Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Yüce, Caner. Demokrat Partinin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisinin Muhalefeti. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Yücel, İrem. Marshall Planı ve Türkiye'ye Etkisi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Gazeteler

Akşam

- Cumhuriyet, 6 Temmuz 1950, 1.
 Cumhuriyet, 8 Temmuz 1950, 1.
 Cumhuriyet, 27 Temmuz 1950
 Cumhuriyet, 23 Kasım 1950
 Cumhuriyet, 26 Temmuz 1950, 1.
 Son Posta, 26 Temmuz 1950
 Sözcü
 Ulus, 2 Şubat 1950
 Ulus, 12 Aralık 1950, 1.
 Yeni İstanbul, 4 Temmuz 1950, 5.
 Yeni İstanbul, 14 Temmuz 1950, 5.
 Yeni İstanbul, 20 Temmuz 1950, 5.
 Yeni İstanbul, 1 Kasım 1950, 5.
 Yeni İstanbul, 5.
 Yeni İstanbul, 1 Kasım 1950, 5.
 Yeni Sabah, 2 Aralık 1950
 Zafer, 5 Kasım 1950, 4.
 Zafer, 16 Kasım 1950, 5.
 Zafer, 18 Kasım 1950, 4
 Zafer, 1 Kasım 1950, 4.

İNTERNET ADRESLERİ

- <https://www.savunmasanayiidergilik.com/tr/HaberDergilik/67-sene-once-Vegas-Muharebesi-nde-151-askerimiz-sehit-oldu> (20.10.2021)
- <http://www.ictmedia.com.tr/Author/Index/33/prof-dr-sezai-turk/172> (20.10.2021)
- stildolabimdotcom.wordpress.com/2012/07/31/1950-li-yillarda-giyim-kusam(20.10.2021)
- <https://www.binkelam.com/her-yonuyle-1950ler-modasi> (20.10.2021)
- <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/5506/vatan-ve-namik-kemal>(20.10.2021)
- <https://www.tsa.org.tr/haber/film/filmgoster/5455/atesten-gomlek> (20.10.2021)
- <https://www.sikke.net/Turkiye-Cumhuriyeti-1951-1-Kurus-Detay-31> (20.10.2021)
- <https://www.sikke.net/Turkiye-Cumhuriyeti-1951-5-Kurus-Detay-168>(20.10.2021)
- <https://www.sikke.net/Turkiye-Cumhuriyeti-1951-10-Kurus-Detay-42> (20.10.2021)
- <https://www.haberler.com/haberler/koy-enstitusu-nedir-koy-enstituleri-neden-13132185-haberi/> (22.12.2021)

EKLER

EK I: Kore Savaşı'na Gidecek İlk Türk Kafilesi

Kaynak: <https://www.ensonhaber.com/galeri/tsk-arsivinden-kore-kahramanlarinin-fotograflari> (E.T: 20.10.2021)

EK II: Kore Savaş'ına Gidecek İlk Türk Kafilesinin Vapurdan İnişi

Kaynak: <https://www.ensonhaber.com/galeri/tsk-arsivinden-kore-kahramanlarinin-fotograflari> (E.T: 20.10.2021)

EK III: Kunuri Savaşları Kahramanlığından Ötürü Türk Tugay Komutanı General Tahsin Yazıcı'ya Kore BM Ordusu Komutanı General Walker Tarafından Takılan

Madalya

Kaynak: <https://www.ensonhaber.com/galeri/tsk-arsivinden-kore-kahramanlarinin-fotograflari> (E.T: 20.10.2021)

EK IV: Türk Askerinin Kore’de Bir Tepeye İlerleyişleri

Kaynak: <https://www.ensonhaber.com/galeri/tsk-arsivinden-kore-kahramanlarinin-fotograflari> (E.T: 20.10.2021)

[illegible]

Kaynak: Son Posta, 26 Temmuz 1950 (E.T: 20.10.2021)

EK VI: Kunuri Muharebeleri Sonra Türk Birliklerinin Hatta Çekilişi

Cumartesi
2
ARALIK 1950

Sahifesi: Sade Kılıçoğlu
İzmir: Hürriyetin 10. 11
Yıl sayısı: 1799 Sayısı
İSTANBUL
Ticari: 32780 - 32782

Yeni Sabah
12. yıl, No. 8298
HURRIYET VE HAKKIN YILMAZ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayısı 10 Karş

Atlantik Paktı askerî
liderleri toplanıyor
Vatandaş, 1 (AP) - Kuzey Atlantik ittifakına dâhil devletlerin liderleri toplantı yapıyor. Bu toplantıda dâhil karne bir mülk, belki karne ile karne ile ilgili bir sorunlar görüşmek için ve bir toplantı yapmayı kararlaştırmışlardır.

Türk Birliği 4 günlük kanlı ve şanlı savaştan sonra esas hatta çekildi

Türk Birliği mensup bir müfettiş Kore'de ağır hatlarda kurtulmuşlar harp karayıcı... (Kore harp muhabirimiz Alâeddin Berk'in gönderdiği resimlerden)

Usulüne Uygun Değil..

Muhafazat idarelerinden 1. mülklerin, 12 ve 13. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi. Muhafazat idarelerinden 1. mülklerin, 12 ve 13. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi. Muhafazat idarelerinden 1. mülklerin, 12 ve 13. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi.

Kahraman Tugayın kat'i zayıyatı henüz belli değil

Türk Birliğinin şanlı Mehmetçikleri, yaralılarını 50 mll sırtta taşıyarak yürüdükten sonra Pyongyang'a ilhak etmişlerdir

Aktören, 1 (A.A.) - 9. mülk: Muhafazat idarelerinden 1. mülklerin, 12 ve 13. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi. Muhafazat idarelerinden 1. mülklerin, 12 ve 13. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi.

Kabinenin mühim toplantısı

Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan, 12. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi. Muhafazat idarelerinden 1. mülklerin, 12 ve 13. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi.

Harp muhabirimiz Alâeddin Berk Kore cephesinden yazıyor

"Yanımda şehit olan teğmen Hasan Gürsun'un gözlerini ben ellerimle kapadım ve ruhuna dua ettim."

"Hücumu karkarken subay Mehmetçiklerle helikopterlerle: "Hakkınızı helâl edin, helâl olsun komutanım ve sonra mahperi andıran bir herçil merç ve aleç seai ortağı birbirine katıyordu."

Kore cephesinde bulunan Yeni (12. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi. Muhafazat idarelerinden 1. mülklerin, 12 ve 13. mülk ve askerî mülklerin hakkında hükümetin bir belirlenim kararı verildi.

Gensoru C. H. P.

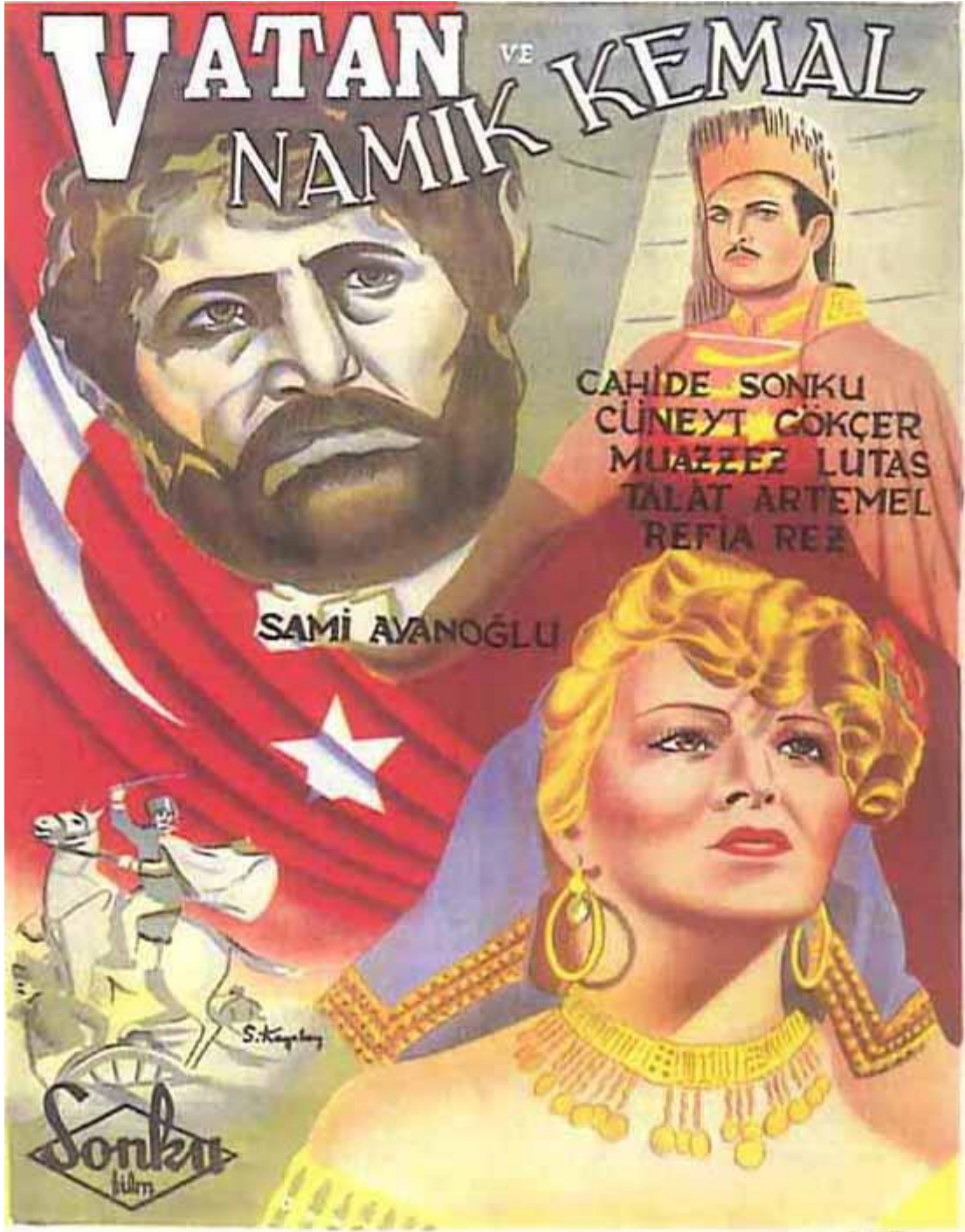
Kaynak: Yeni Sabah, 2 Aralık 1950 (E.T: 20.10.2021)

EK VII: Kore'deki Kahraman Türk Askeri

Kaynak: Sinan Meydan, Sözcü Gazetesi (E.T: 20.10.2021)

EK VIII: 1951 Yılında Vatan ve Namık Kemal Filmi

Kaynak: <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/5506/vatan-ve-namik-kemal> (E.T: 20.10.2021)

EK IX: Ateşten Gömlek Filmi (1950)

Kaynak: Türk Sineması Araştırmaları

(<https://www.tsa.org.tr/haber/film/filmgoster/5455/atesten-gomlek>) (E.T:
20.10.2021)

EK X: 1951 Yılında Basılan 1 Kuruş

Kaynak: <https://www.sikke.net/Turkiye-Cumhuriyeti-1951-1-Kurus-Detay-31>(E.T: 20.10.2021)

EK XI: 1951 Yılında Basılan 5 Kuruş

Kaynak: <https://www.sikke.net/Turkiye-Cumhuriyeti-1951-5-Kurus-Detay-168>
(E.T: 20.10.2021)

EK XII: 1951 Yılında Basılan 10 Kuruş

Kaynak: <https://www.sikke.net/Turkiye-Cumhuriyeti-1951-10-Kurus-Detay-42>
(E.T: 20.10.2021)

EK XIII: 1950-1951 Eğitim-Öğretim Yılı İlkokul Diploması

S

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
İLK OKUL DİPLOMASI

DİPLOMANIN NO 1017 DERECESESİ İyi

Bes. sınıfı Cakabey İlk Okulunda ilk öğrenimini 1950-1951 ders yılında bitirerek yapılan imtihanında yandaki dereceleri kazanan Sevgi Kırcaçlı ya bu diploma 1951 yılı Mayıs ayının 26. günü verilmiştir.

Millî Eğitim Müdürü
E. Şen

Başöğretmen
Nafiz Eper 207
Nafiz Eper

Sınıf Öğretmeni
Mürüvvet Bontacına 1638
Bontacına

OKUL NO 202

DERSLER	DERECELER	DERSLER	DERECELER
Türkçe	İyi	Din Dersi	Pekiyi
Tarih-Coğrafya	Orta	Resim - İş	İyi
Arithmetik-Geometri	İyi	Yazı	İyi
Tabiat Bilgisi	Orta	Beden Eğitimi	Pekiyi
Aile Bilgisi	Pekiyi	Müzik	İyi

77691

Kaynak: Türkiye-Cumhuriyeti-Mill-Egitim-Bakanligi-Cakabey-Ilk-okul-Diplomasi-1951 (E.T: 20.10.2021)

EK XIV: Köy Enstitüsü

Kaynak: <http://www.anadolugazetesi.com/koy-enstituleri-uzerine-sorular-yanitlar--1--122907.html> (E.T: 22.12.2021)

EK XV: Hasanoğlu Köy Enstitüsü

Kaynak: <https://www.haberler.com/haberler/koy-enstitusu-nedir-koy-enstituleri-neden-13132185-haberi/> (E.T: 22.12.2021)